66832
2218

המוסף לשבת

מימין לשמאל

ארנס: הכל עבודה עברית – גם המטוס, גם הייָרוט

מאת חיים שיבי

משה ארנס הגיש את התפטרותו בתחושה של עלבון צורב: „אני רוצה להאמין שלו הייתי במעמד של ראש־ממשלה הייתי מוצא דרכים למנוע את ביטול הלביא". ראיון

משה ארנס, עד יום שישי בערב בשעה שבע אתה יכול לחזור בך מהתפטרותך, יש סיכוי שתעשה זאת?

מי שכנראה יהיה הערב השר לשעבר, משה ארנס, חיוך דק ואומר: „אל תהמר על כך".

צהרי יום חמישי. ארנס חוזר ללישכתו מעוד פגישת הפצרות אחת עם ראש־הממשלה, יצחק שמיר. חם. ברדיו מדברים על הפגנות וחסימת קטעי רחוב באזורים שונים של ירושלים. אבל, משה ארנס נכנס לחדר בחיוך ממוזג, כמעט קריר. נראה רחוק כל־כך מן ההמון הסוער שבחוץ.

ארנס אומר: „אני לא אוהב מה שעושים אנשי התעשייה האווירית, אבל אני יודע שכאן מדובר על ציונות במלוא מובן המילה והם היום אנשים פגועים, אנשים שיש בקירבם תחושה של עלבון צורב".

במסדרון המוביל ללישכת ארנס, בבניין אבן גדול בשכונת שייח ג'ארח שבמזרח ירושלים, יש שלט כחול המכשר על כניסה ללשכת ראש־הממשלה. שריד לימים של תכניות גדולות עם הרבה גאווה לאומית. בגין רצה להעתיק לכאן את מקום מושבו, אבל התכנית ירדה. לחץ אמריקני. חששות. מי זוכר.

[illegible]גין שם, בחדרו של ארנס, כתמונה גדולה

„אני לא יוצא מהחיים הפוליטיים. אני נמצא עמוק בחיק חרות"

וחייכנית שהוצבה קרוב לכיסאו של השר. שמיר והרצוג תלויים על הקיר.

אני מנסה להוציא מארנס מילות ביקורת על מנהיגותו של שמיר בפרשת קירקוע הלביא. עבודה קשה. שרון, דוד לוי, היו עושים אולי מהקטע הזה נאום בחירות. ארנס מנסה מאד להתאפק.

■■■

מה היית עושה, מר ארנס, אם היית היום בראשות הממשלה? היית כופה על שר־האוצר, משה נסים, משמעת סיעתית?

ארנס: „הפרויקט נפל על חודו של קול ובתוצאה מתרמית. יתכן שלו היה לנו מודיעין טוב יותר על מה שנעשה במערך, לא היו היום מפגינים ברחובות. הם ביקשו התייעצות סיעתית. לא אמרו לנו שהם הולכים לשנות את עמדתה של שושנה ארבלי־אלמוזלינו. ידענו את זה רק [illegible]לך ההצבעה".

אתה, אם היית ראש־ממשלה, היית יכול [illegible]יל את הלביא?

„אני כה משוכנע שההחלטה לבטל את הפרויקט מסיבה לנו נזק גדול, שאני רוצה להאמין שלו הייתי במעמד של ראש־ממשלה הייתי מוצא דרכים למנוע את ביטולו".

מה דעתך על הפרשנות לפיה שמיר מרוצה מביטול הפרוייקט, אבל אפשר להצביע על המערך כמי שירט אותו?

„מי שחושב כך בכוונות לוקה בפרנויה ובחשדנות יתר. כל מעשה של הצד שכנגד נתפש כחשש. יש כאן ניסיון פוליטי לתקוף את שמיר ולהטיל ספק בכנותו וביושרו. רוצים להציגו כמעמיד פנים".

מדוע לא כפה שמיר את רצונו על נסים?

„שמיר גיבש את רעתו בנושא הלביא לפני מספר חודשים ונשאר איתן בהחלטתו. כיום כו ניגשנו להצבעה, שמיר חסב שאנחנו הולכים להצליח. יתכן שהוא אינו מעריך עכשיו שמשה נסים קורץ מהחומר של שושנה ארבלי־אלמוזלינו. כלל לא ברור שאם נאסוף את כל שרי הליכוד ונערוך הצבעה שעל פיה נסים צריך לשנות את דעתו – שהוא אכן יעשה כך. אם זאת התוצאה – אז לא עשינו כלום".

דיברת עם שמיר על כך?

„שמיר הביע את רעתו שהוא מהסס לפעול בצורה ברוטלית כזאת. הוא משוכנע שנסים מתנגד בכנות להמשך הפרוייקט וגם אני משוכנע בכך".

■■■

ארנס, חולצת תכלת קצרת שרוולים, נראה כמי שהחל כבר להביט על המערכת הפוליטית מבחוץ. רגוע, בשליטה מלאה, עם אותה תחושת

„ראשות ממשלה זה לא חלום חיי. אני לא שוכב על מיטתי וחושב איך להגיע לכך. אבל, החיים חזקים יותר"

סיפוק של אנשים שהגיעו למבחן ועברו אותו מבלי לאכזב את עצמם. מי שהיה שנה אחת שגרירנו בוושינגטון, אינו חושב שהאמריקנים הם שיירטו את הלביא. הכל עבודה עברית. גם המטוס. גם היירוט של המטוס.

ושינגטון עמדה בצד?

ארנס: „העיקרון לפיו האמריקנים נותנים את הכ[illegible] יאנוחנו מחליטים איך להוציא אותו נשמר [illegible] זה הזאת. אני מצטער שפה ושם יצרו [illegible] הלביא רושם שהיה לחץ אמריקני. [illegible] לא התערבו. הם לא חצו שום קווים [illegible] על צעדי ענישה אמריקנים, [illegible] בייצור המטוס, לא ידע על מה [illegible].

[illegible] של ארנס סיפרו בבוקר על זרם [illegible] והבקשות שמיכה לא ילך. גם השגריר האמ[illegible] צילצל. אבל מיכה הולך.

חושש שישכחו אותך עוד שבועיים, מר ארנס?

„לא. יש תחומי חיים שבהם מקבלים [illegible] על כסים על מבחן תועלתי. אבל יש [illegible] המבחן הוא עקרוני וזה אחד מהם. אנ[illegible] לזכות את התשובות של [illegible] משחק. גם אם היו מוכיחים לי [illegible] הזאת אני גורם לעצמי נזק – זה לא [illegible] לי במאומה".

הא[illegible] כרשה לעצמו רגע של פתיחות [illegible] כשהוא הבתקרב להסיפה.

נבוך מתשואות הלב שמרעיפים עליו עובדי התעשייה האווירית, משה ארנס, לאחר שהגיש לשמיר מכתב התפטרות.

המוסף לתרבות ספרות ואמנות ● עמוד 20

שישי, י' באלול, תשמ"ז 4 בספטמבר 1987 גליון מספר 17426

(המשך מעמוד ראשון)

ארנס אומר: „אתה יודע, היה כאן בין כל המשכנעים אדם שאמר לי: 'תדע, גם עזר ויצמן התפטר ולפני שעשה זאת יעצתי לו לא לעשות את זה, כי הוא מוציא את עצמו מהחיים הפוליטיים. עצה דומה נתתי ליגאל הורביץ כשרצה להתפטר. עכשיו אני אומר לך, מישה ארנס, אל תתפטר. יקרה לך מה שקרה להם'. השבתי לו: לא עסקתי בשיקולים כאלה, אבל יש הבדל: ויצמן התפטר ועזב את מפלגתו. הורביץ היה אדם ללא מפלגה. אני נמצא עמוק מאד בחיקה של תנועת החרות. יש לי מפלגה".

אתה הולך על מנת לחזור, אולי כראש־ממשלה בעידן של אחרי שמיר?

„כשעליתי לארץ לא חשבתי שאהיה אי פעם שר במדינת־ישראל. לו היית שואל אותי לפני עשר שנים אם אני אהיה פעם שר ביטחון, או שגריר בוושינגטון, הייתי אומר לך: עזוב שטויות. להיות ראש־ממשלה זה לא כתחום חלומותי. אני מהנדס אווירונאוטי. אבל, החיים חזקים יותר".

אתה רוצה להיות ראש־ממשלה?

„אם אתה שואל אם זה חלום חיי התשובה היא לא. אינני שוכב על מיטתי ועוסק בחישובים איך להגיע לכך. אבל, אני בפוליטיקה והפכתי לחיה פוליטית. אינני יודע אם הייתי כזה בהתחלה. יש החושבים עד היום שאני חריג בגן החיות של הפוליטיקה".

בגיל 61, אחרי 13 שנים בכנסת, פרס בטחון־ישראל על תרומתו לפיתוח הגבריאל והכפיר, כהונה כמהנדס הראשי של התעשייה האווירית, שנה בושינגטון, יותר משנה במשרד־הביטחון – ארנס הוא באמת חריג פרופסוריאלי בגן החיות הזה.

„יתכן שלו היה לנו מודיעין טוב יותר על מה שנעשה במערך, לא היו היום מפגינים ברחובות"

ארנס משוכנע שאם לא יהיה לביא, לא יהיה כסף ולא יהיה גם חיסכון. את מה שקרה הוא מגדיר במונחים של „קטסטרופה". אולי זאת השעה ללכת לקלפי ולבדוק מה חושב העם על לביא כן או לא וגם על ועידה בינלאומית?

ארנס לא מתלהב. משאלי עם זה לא הסיפור שלו. גם לא בחירות בכל פעם שיש מחלוקת עמוקה בציבור. אבל, אני אומר לו, הממשלה הזאת הוכיחה שהיא קרועה ומשותקת בשתי השאלות המכריעות של השנה: תהליך השלום של פרס והלביא שלך. אז מדוע לא בחירות עכשיו?

„ההסכם שהיה ביסוד הקמת הממשלה הזאת קובע, שהממשלה תכהן את מלוא הקדנציה שלה. יש קו דק מאד בין תיפקוד תרבותי לבין אנרכיה. כל עוד שומרים על הקו הזה יש משחק ויש כללים. ברגע שחוצים אותו, יש ג'ונגל. בינינו לבין המערך יש הסכם חתום. לדעתי חשוב מאד ששני הצדדים יחיו על פיו".

■■■

מכופתר עד הסוף, ארנס אומר שכן, יתכן ואם כל כך הרבה אנשים אומרים לו שטעה בהתפטרות שלו, יתכן ויש בזה משהו. גם לו יש ספק, אבל הוא ישן טוב עם הספק שלו. הוא מדבר ארוכות על המטוס, על האמונה, על החזון הציוני שאפשר לבנות כאן חוף מבטחים ליהודים ועל כך שהיהודים האלה יכולים לעשות את המטוס הטוב ביותר מסוגו בעולם.

ארנס: „אם לא היתה ירידה מן הארץ של מהנדסים אווירונאוטים כפי שהיתה בקרב הרופאים, זה רק בגלל הלביא והאתגר שהצבנו בפניהם. יש לי הרגשה משפחתית, כמעט אבהית, לאנשים האלה שאני מכיר רבים מהם אישית, שחלקם היו תלמידי. כל נשלה את עצמנו שהם יעברו לטכססטיל".

אתה מבין גם את אלה שמרבים על עזיבת הארץ?

„לא אגן על איש שירד מן הארץ, אבל אנחנו רואים שהירידה היום איננה מה שהיתה לפני 30 שנה. יש ירידה של אנשי מקצוע מיומנים. יש כאלה שישארו, אבל יש כאלה – והם ישראלים טובים – שיעזבו וילכו 'בינתיים' לעבוד במקצוע בארצות אחרות. חשוב שנבין: בעידן בו אנו חיים אנשים שהגיעו למיומנות מקצועית גבוהה לא ישלימו עם כך שלא יוכלו לעבוד במקצועם".

על הקיר שלו תלה ארנס במסגרת כתבה של ברנרד גבירצמן מהניו־יורק טיימס. הכותרת מבשרת על הסכמה של שני בתי הנבחרים בארה"ב למימון מטוס ישראלי מקורי במימון אמריקני. ארנס לוקח את המסגרת הזאת ואת דגם הפלסטיק של הלביא שלו והולך הביתה. אם החדר הז'בוטינסקאי שלו היה מתיר התנסחות חופשית יותר, הוא היה אומר לי במבטא אמריקני קל: אני – והלביא – עוד נחזור. ■

שבר את הכלים

מאת רונית ורדי

מדובר בסיפור אנושי. באחד מקורבנות הלביא, אם תרצה. המהנדס מישה ארנס, שנכנס לפוליטיקה לפני כ־15 שנה, שבר השבוע את הכלים והלך הביתה. כמו גנרל יפאני מובס, כמו, לדעתו, שר בממשלה אמריקנית. כמו כל דבר כמעט – רק לא כמו אדם פוליטי הנאבק על ראשות תנועת החירות, לפחות לא כמו מתחריו על המסלול הזה. ראש הממשלה הגדיר את ההתפטרות הזו כ„חסרת הגיון".

ארנס הלך הביתה בפנים קפוצות, מתוח מאד. יש הרבה צורות ללכת הבייתה אבל ככה לא הולך אדם פוליטי הנאבק על ראשות התנועה. ארנס, הסתבר, פיתח זהוות מלאה בין יוקרת המטוס ליוקרתו שלו

ומי הגיע השבוע לירושלים, לדבר על ליבו של ארנס?

בנצי מורדוב.

מורדוב בחור צעיר, מחוספס, שיחק תפקיד מרכזי במהומות שעברו על מרכז תנועת החירות בשנים האחרונות. מאלה שהכניסו ללקסיקון הפוליטי את התואר 'פרופסור' ככינוי גנאי. מורדוב סימל את כל מה שהפרופסור המהוקצע מסביון כמעט סלד ממנו. אמוציה מתפרצת, וולגריות מסויימת, השכלה בסיסית, חושים חתוליים של מי שגדל בשכונת התקווה.

מורדוב, סביר, יהיה מראשי המברכים את ארנס במרכז חירות המתכנס ביום ראשון באריאל. מישהו מישהו הם יצעקו לו. ומישה, האנדר דוג של השבוע החולף, יהפוך למלך ישראל. תנועת החירות, כידוע, אוהבת אנדר דוגים. השאלה היא כמה זמן ישכיל מישה ארנס לרכב על הגל הזה. האם ארנס יימנע מעימות גלוי עם ניסים, שנהנה, כך נראה, מתמיכתו של שמיר? האם כתוקף תפקידו כיו"ר המזכירות יצליח לבנות לעצמו מוקד כוח חליפי במצודת זאב? יורם ארידור, ראוי לזכור, הגיע למצודה ממשרד האוצר, ופיספס את הפוטנציאל הגלום בה.

כדי להבין את עוצמת ההזדהות שהאיש בנה עם הכלי, צריך להיכנס ללשכתו בירושלים. עשרות דגמי ותצלומי לביא בזוויות וגדלים שונים פזורים בחדרו. לביא גדול בן למעלה ממטר ניצב לימין שולחנו. הלביא הזה משקיף על תצלומו של בגין, כולל הקדשה אישית. השבוע הגיע בני בגין ללשכתו של ארנס. כשמישהו אחר התפטר, אמר לו בערך כך, וקראו לי, לא הלכתי, כי ידעתי שלא אצליח לשכנע אותו. לכאן באתי לבד, כי אני יודע שצריך לשכנע אותך.

אחרי הישיבה ניגש דוד לוי אל ארנס חיבק אותו ואמר, מישה האמן לי, מכל הלב, אני מבקש ממך שלא תתפטר

יום ראשון בבוקר, ישיבת הממשלה בעיצומה. לשכתו של ארנס מחוברת לרדיו. דני נווה, הדובר, שומע את תוצאות ההצבעה. הוא פונה לחדר הסמוך, אל אילנה הרל"שית. מכאן החלו העניינים לרוץ מהר. אילנה מתקשרת למקורבי השר, דני נווה וסלי מרידור (עוזר) יוצאים ללשכת ראש הממשלה.

כמה דקות קודם לכן ביקש ארנס בממשלה למסור הודעה אישית. אחר כך, אמר לו שמיר, ועבר לדון בעניין תאונות הדרכים. ארנס שירבט את טיוטת מכתב ההתפטרות. בסוף הישיבה הודיע על כוונתו. בדרך החוצה זימן שמיר את שרי חירות לחדרו. הם ירדו קומה ללשכת ראש הממשלה.

שרי חירות ביקשוהו שישקול, שיישאר. בלישכתו נרשמה התמונה הבאה: דוד לוי ניגש אל ארנס לאחר הישיבה, חיבק אותו ואמר, מישה האמן לי, מכל הלב, אני מבקש ממך שלא תתפטר.

בינתיים הגיעה הידיעה אל שני המקורבים אל ארנס, ביבי נתניהו (ניו יורק) ומתי דרובלס (ברזיל). כשארנס חזר, הם היו על הקו. עוזי לנדאו היה בחדר הסמוך. ארנס התקשר הביתה, התעכב שעה שעתיים ועזב את הלשכה.

יום שני: אריק שרון מתראיין בקול ישראל. עניין הרביזיה בהחלטה מתחיל לתפוס תאוצה. שרון, רושמת לשכת ארנס בפניה, ענה ברהיטות לכל השאלות להוציא אחת: מה דעתך על התפטרות ארנס? הוא היסס בין שני חלקי תשובתו שעיקריה, דיברתי על ליבו שלא יתפטר.

בינתיים מתחילים לזרום טלפונים ללשכה. יעקובי מתקשר. מישהו אחר אולי היה מפעיל מערכת מברקים והפגנות. ארנס, להזכיר, ירש את מקומו של שרון כשר ביטחון שפינה את לשכתו לאחר גל מחאות חריף. אבל לשכת ארנס מסתפקת בכינוס כמאה איש, מראשי הסניפים בארץ. עניין של סגנון ואולי תולדה המציאות לפיה מחנה ארנס בנוי כשלוחה של מחנה שמיר. ללא מטה עצמאי.

בצהריים מגיעים הח"כים הצעירים של מחנה שמיר־ארנס: מילוא, אולמרט, לנדאו, איתן וגם שמאי ומיכאל דקל.

החבורה הזו לוחצת את ארנס, מנסה להעלות הצעות חליפיות. ארנס פונה לשיחות עם שמיר. כיוון שעוד לא כתב את מכתב ההתפטרות קיימת תקווה מסויימת.

אם שושנה לא הייתה נכנעת

מאת אורלי אזולאי־כץ

לפרס ורבין היתה תכנית מגירה סודית שהוכנה לקראת ישיבת הממשלה. אחרי שיחות טלפון ארוכות שניהלו השניים בשבת סוכם, כי אם יתברר בישיבת הממשלה שמסתמנת תוצאת תיקו, יציע פרס להעביר את הדיון לקבינט.

בשבת, אחרי שיחות טלפון ארוכות, גיבשו פרס ורבין תוכנית מגירה סודית. מה היה קורה אם הייתה מסתמנת תוצאת תיקו

בקבינט היה מתקבל רוב של 6 נגד 4, משום שנסים היה איתן בדעתו להצביע נגד הלביא.

התכנית היתה מוכנה לפרטיה. סוכם, כי אם ברגע האחרון יחצה זבולון המר את הקווים ויצביע עם הליכוד, או אם שושנה ארבלי אלמוזלינו לא תכנע למשמעת, ישתמש פרס בזכות המוקנית לו על פי ההסכם הקואליציוני ויבקש מראש הממשלה להעביר את הדיון לקבינט. במקרה כזה, היתה לשמיר אפשרות, לפחות תיאורטית, להחליף את נסים בקבינט ולמנות שר אחר במקומו לפני ההצבעה. פרס ורבין העריכו, כי שמיר לא יעשה כך, וגם אם כן, לא יצליח להשיג רוב בממשלה להחלפת נסים ברגע האחרון.

בסופו של דבר, ארבלי־אלמוזלינו נכנעה והתכנית לא יצאה מהמגירה. ■

מלקט את השברים

בלילה שאחרי ישיבת הממשלה, סירב יצחק רבין להופיע בתקשורת. „אני עדיין אינני יודע את הנתונים המדוייקים על פיטורין, מדובר באנשים ולא במספרים".

למחרת היום, לאחר שלמד את החומר, הלך שר הביטחון לאולפן הטלוויזיה בתל־אביב וצפה בראיון עם עובדיה הרדי, ראש פרויקט הלביא, ששודר בתחילת מהדורת „מבט". הדברים הסעירו את רבין וכשהופנה אליו המיקרופון דיבר בהתרגשות מאוד לא אופיינית, שמונה דקות ברציפות. היתה זו הפעם הראשונה שרבין חשף את רגשותיו בנושא הלביא.

כמו גם לאחרים, יזכור רבין את השבוע האחרון כאחד הקשים והעמוסים. ביום ראשון מייד לאחר שהסתיימה ההצבעה זימן ללישכתו את מוסי הוד ומשה קרת ואמר להם בקצרה: "זהו זה, הפור נפל". במקביל נתן הוראה לאנשי משרדו למנות שלושה צוותים שיעסקו בפירוק פרוייקט הלביא. את תמונת הצבע הענקית של הלביא, ותלוייה בלשכתו, לא הסיר.

לפני שמונה שנים כאשר החלו הדיונים על פרוייקט הלביא, מצאו עצמם יצחק רבין ויוסי שריד, או בוועדת חוץ וביטחון, בחזית אחת נגד הפרוייקט. לאחר־מכן שינה רבין את דעתו ושלושה חודשים לאחר שנכנס לתפקידו כשר־ביטחון ואחרי שנכבר בניירות ובנתונים, נשמע אומר: „יהיו בעיות עם הפרוייקט הזה".

עכשיו, בסכמו את הפרוייקט, מגלה רבין נתון מעניין: בעת כהונתו כשר ביטחון קיים 24 דיונים רבי משתתפים שכולם נועדו למצוא מענה לשאלה: איך ניתן להציל את הלביא.

בשבועות האחרונים, כאשר הנושא הפך לשנוי במחלוקת, נתן רבין הוראה שהיא חסרת תקדים במערכת הביטחון: כל קצין בכיר וכל עובד ביטחון קיבלו איסור לומר לתיקשורת את דעתם בנושא הלביא. „נוצר מצב של מעין אנרכיה", מסביר אחד מעוזריו. „כולם פתחו את הפה, כולם דיברו. אבל הכל היה בפיקוח, הכל היה באישור. רבין לא רצה שבהחלטה כל כך גורלית יבוא מישהו אחר־כך ויאמר: 'לא יכולתי להתבטא'. כל מי שהיה לו מה לומר אמר".

עוד הורה רבין לא להכין תכניות מגירה לפירוק הלביא עד שלא תיפול החלטה.

ביום ראשון, לאחר ההכרעה, בוטלו שתי הוראות אלה. אנשי הצבא ומערכת הביטחון קיבלו הוראה לנצור את לשונם, ודרור עברי התמנה לראש צוות פרוק פרויקט הלביא.

בחשבון הנפש שעשה רבין בשבוע האחרון שמעו אותו אומר, כי מאז נכנס לתפקידו הוא עסוק רוב בזמן בליקוט השברים שהותירו אחריהם שרי הביטחון מטעם הליכוד: נסיגה מלבנון, קיצוצים בתקציב, ועתה חיסול הלביא. „במצב כזה קשה לי להציע משהו משלי" התלונן.

דרך אגב, אם היתה הממשלה מקבלת הצעה הפוכה ופרוייקט הלביא היה נמשך, רבין לא היה מתפטר, ולא נוקט בצעד דרסטי אחר. דקות אחדות לפני שיצא לישיבת הממשלה בירושלים הוא אמר: יחליטו מה שיחליטו, אנחנו נבצע. ■

מנקה את הבוץ, או אוסף את השברים כהגדרתו, יצחק רבין. זה התחיל בלבנון, עבר לקיצוצים ועכשיו הלביא

THE UNIVERSITY OF JORDAN LIBRARY 66832 6 JAN 1988

„הוא עקשן עד אימה", אומרים מקורבים על נסים. „לא מסוגל לסבול לחצים, והם גורמים לו להתעקש. איומים מעמידים אותו על הרגליים האחוריות". (זום 77)

האיש הרע של הלביא

מאת בינה ברזל

משה נסים לא התרגש מן הביקורת נגדו בחרות: „זה לא משנה", אמר, „מה שעשיתי עשיתי לאחר התלבטויות והתחבטויות במשך שנה, שבה עסקתי בלימוד הסוגיה".

זה לא ישנה, מעריכים גורמים בליכוד, רק אם לא יקויים הסכם האיחוד של הליברלים עם חרות. בכל תסריט אחר חייב יהיה נסים להביא בחשבון את קולות אי־הנחת מחרות. במפלגה הליברלית, אגב, ידעו דווקא להעריך את נאמנותו של נסים לקופת המדינה.

נסים לא התרגש השבוע מן הביקורת בחרות. הוא, שפונק עד כה בתפקידים מבלי להתאמץ, ראה את הנולד וגיבש לעצמו מחנה. עכשיו הוא מוכן לפסק־הדין בחרות

נסים, עד־כה, נחשב לשר המרוצה ביותר בליכוד. תפקידים, שאחרים היו עושים הרבה להשיגם, נפלו לידיו כפרי בשל, כמעט בלי מאמץ: הכללתו כח"כ מטעם הציונים הכלליים, התומכים שהוריש לו שמחה ארליך ז"ל במפלגה, תיק המשפטים, תיק האוצר. אפילו שריד, מודעי ופת, אשר מוכנים לאכול זה את זה חיים, טרם נגעו בנסים.

פעם חלם שייבחר למנהיג הליברלים כמועמד של פשרה. הוא טיפח יחסים טובים עם כל היריבים. במפלגת הליכוד המאוחדת יכול היה להיות לו עתיד מובטח: גם דתי, גם ספרדי, גם חסידם הנאמן של בגין ושמיר. לא קופץ בראש ולא מסכן את ראשי חרות. באחרונה, כשר הבכיר של מפלגתו, הוא סיכן אפילו את מעמדו של מודעי כראשון הליברלים במפלגה המאוחדת. היום מצפה נסים בהתרגשות לסיום שנת התקציב בהישג נאה, שאפשר יהיה להתגאות בו.

כשמחניפים לו מקורביו ואומרים שיהיה ראש־ממשלה, הוא דוחה את הרעיון בתנועת ביטול.

השבוע התברר, כי קירקוע הלביא הוריד מן השחקים גם את הציפיות הנ"ל. נסים תואר בחרות כאיש הרע של הלביא. הפגינו נגדו מול מצודת זאב, שרים מתחו עליו ביקורת ופעילים מרכזיים דרשו לפטרו.

נסים ידע שיעמוד בפני לחצים קשים, אך נראה שלא ציפה לעימות כה קשה עם חבריו בצמרת הליכוד. תחילה היה זה מודעי. זה, על תקן שר אוצר מוצלח לשעבר, תקע לו סכין בגב, כשהציג אלטרנטיבה לקירקוע הלביא. אחר־כך התייצבו שרון וארנס בתביעה לכופפו.

נסים, במבט לטווח רחוק, הגן לא רק על תקציב המדינה ועל התוכנית להבראת המשק, אלא גם על עצמו. אם היתה פריצת התקציב בגלל הלביא מביאה לכישלון התוכנית הכלכלית, היה נהרס עמה גם עתידו הפוליטי.

„הוא עקשן עד אימה", אומרים מקורביו, „לא מסוגל לסבול לחצים, והם גורמים לו להתעקש. איומים מעמידים אותו על הרגליים האחוריות".

בעלי הטורים בעיתונים אהדו אותו. בצמתים שבהם נעצרת מכוניתו הוא מקבל ברכות יישר־כוח. אבל, נסים יודע, שבמרכז חרות יתקשה להסביר כיצד מצא כסף לקופת־חולים ולקיבוצים ולא ללביא.

את מחיר הצבעתו, אומרים בליכוד, הוא ישלם בקלפיות שיבחרו את מועמדי מפלגת הליכוד לכנסת הבאה, כמו ציפורי לפניו, כמו סבידור לפניו. למרכז חרות זיכרון ארוך.

אבל, בכל מקרה, נסים לא יעמוד לבדו מול המרכז. בארבעת החודשים האחרונים הקים לו, בצינעה, מחנה בליכוד. בצינעה, כדי שלא לפגום בדימויו הממלכתי כשר אוצר.

נסים, למרות תדמיתו התמימה, ידע לנצל את היתרונות שמקנה לו תפקיד שר האוצר. הוא, שהסתכסך עם השרים שחל ושרון כשלא אישר מינויים בחברות הכפופות למשרדיהם, מינה בשקט שורה ארוכה של אנשים למועצות מנהלים וחברות ממשלתיות. חלק גדול מהמינויים היו של תומכיו משכבר, חלק אחר – של תומכים חדשים.

למחנה נסים יש כבר הנהלה הנפגשת מדי שבועיים. מועד המאבק הפנימי בחרות (או בליברלים) קרב, נסים מתכוון להיות מוכן. ■

לגלא זולא

„מה אתם רוצים ממני", אמר שמיר לראשי התעשייה האווירית שבאו לדבר על ליבו למען הלביא, „לכו לאולמרט ולמרידור, שכנעו אותם".

שמיר, מסתבר, היה בעמדת מיעוט בלישכתו בנושא הלביא. במהלך הדיונים הרבים התייצבו יועציו הקרובים בעמדה נגדו: דן מרידור, אהוד אולמרט, ושני היועצים הכלכליים רובין וסלבין. רק רוני מילוא תמך בעמדת ארנס.

שמיר האזין לטיעוני שני הצדדים לפני שהודיע על עמדתו. אם נזכור את יחסו המיוחד של פרס לתעשייה האווירית, שהיה בין מקימיה, אפשר לומר, שלולא ארנס, היה שמיר תומך בפרס ולולא רבין, היה פרס תומך בשמיר. ■

תסתדרו ביניכם

השבוע אמורה היתה להתקיים ועידת היסוד של המפלגה המלוכדת חרות־ליברלים. היא לא התקיימה. הסיבה: שוב לא הצליחו הליברלים להסכים על נציגיהם במועצה המכינה, עם נציגי חרות, את טקס האיחוד. מודעי ונסים הציעו בישיבת שרי הליכוד שני מועמדים. מיד התכנסה הסיעה הליברלית והודיעה, כי השרים לא קובעים עבורה, ושלחה לפגישה עם חרות נציג אחר.

בחרות לא ידעו עם מי מהנציגים יש להפגש את פרטי הוועידה. ראשי חרות הודיעו לליברלים בנימוס: כשתסתדרו ביניכם, צלצלו ונקבע פגישה. ■

שמעון פרס יכול לשחרר את העניבה ולהתרווח. החלטתו התקבלה: „אני משוכנע שעם הזמן יבינו בתעשייה האווירית שההחלטה הייתה לטובתם"

מבוקש - השר שריד

מאת רוני שקד

איפה לא חיפשו אותו. ניסו בגרמניה. לא היה. ניסו בניו יורק ומצאו, כי הוא נסע לבואנוס איירס. פנו לשגריר בארגנטינה שענה: „מצטער. הוא היה צריך להגיע אבל הוא לא כאן". במיאמי, פלורידה, אמרו: „אתמול הוא עזב".

שבוע שלם חיפשו אותו בכל רחבי העולם. כשאותר, הפציצו אותו מהארץ במיברקים וטלפונים

ובלישכת שר התיירות כמעט פשוט לא ידעו לאן נעלם אברהם שריר?

רק ביום שלישי שעבר, אחרי שבוע של חיפושים, מצא גיל סמסונוב, יועצו של ארנס, את השר הנעלם במלון פארק־לודג' בניו יורק. עכשיו היה קל יותר לסמסונוב לתכנן את פעילות השיכנוע: לשריר יש כתובת וטלפון.

ביום רביעי וחמישי עבדה המברקה התל־אביבית שעות נוספות: מאות מברקים, חתומים על־ידי 250 חברי מרכז חרות, ותיקי התנועה, צעירי חרות, תאי הסטודנטים, אסירי ציון וסתם חברי תנועת החרות, וכולם בקשה: „אל תפיל את הלביא".

גמרו עם המברקים והתחילו הטלפונים – ביום חמישי בשעות הערב ניתנה הוראה לפעילים במרכז חרות לצלצל לחדרו של השר בניו יורק.

שיחות הטלפון והמברקים גזלו זמן רב ויקר וביום חמישי בחצות נתן שריר הוראה לפקידי הקבלה אל תעבירו שיחות לחדרי.

ביום ששי בבוקר התבקשה המרכזנית להפריע לשר שריר. „ראש ממשלת ישראל רוצה לשוחח איתך".

שמיר לשריר: „אני פונה אליך כראש ממשלה. אנא שנה את החלטתך לטובת גורל הלביא". שריר נשבר.

באותו ערב בשיחה טרנסאטלנטית הודיע השר שריר לעם ישראל, כי הוא מקבל את הוראת ראש הממשלה למשמעת סיעתית ויצביע בעד פרויקט הלביא.

זעם בליכוד. „מדוע הוא היה צריך לפתוח את פיו ולגלות לכל ישראל את החלטתו? מדוע הוא גילה את תוכן השיחה עם ראש הממשלה?"

אבל זה כבר לא עזר. פרס שמע את ההכרזה והפעיל את „תרגיל שושנה". הסוף ידוע. ■

שבוע על הכביש

מאת אריאלה רינגל־הופמן

קרוב ל־20 אלף איש מספידים את הלביא ובוכים על עצמם • עכשיו מונח מטוס לביא עם קרביים שפוכים בפינת ההאנגר ואף אחד לא נוגע בו • בחוץ, 20 איש, מותשים מהריצות המטורפות על הכבישים, שרועים על רצפת האספלט הכהה, אוספים אוויר, מבקשים: „תכתבי יפה על המת"

כבר שבוע ימים שקרוב לעשרים אלף איש, ואולי הרבה יותר, מספידים גוף מתכתי קר ובוכים עליו כמו שבוכים על המת. הלביא גווע, הם אומרים, שחטו את הלביא. פרס ורבין, הם אומרים, הרגו אותו, חיסלו אותו. מדברים על הלביא ובוכים על עצמם.

באים בבוקר למפעל הענק, נעים בקבוצות, מהנדסים עם מהנדסים ומכונאים עם מכונאים, צמודים לקולות רחוקים שאין להם שליטה עליהם, יודעים, עמוק בפנים, שגם אם יזכו בקרב על הוועד הפועל או במלחמה על צומת שדה התעופה, במערכה הגדולה נוצחו. פעם הם היו חוד החנית הטכנולוגית, הביטוי העכשווי של המוח היהודי. דוד הקטן שבונה את המטוס הטוב ביותר בעולם. היום הם גוסנוורים, אטומים לצרכי העם, מסכנים את שלום החיילים.

באים בבוקר למפעל, מתרכזים במגרשי החניה הענקיים, נשלחים לירושלים, תל־אביב, אשדוד, מתגלגלים עד בית־שאן, ובערב חוזרים הביתה. נדבקים לערב חדש, מבט, מהדורת חצות. מצטטים בדיוק של מילה, מה נאמר, מנסים לפענח כתב צופן, לקלוט אותות המגיעים בשפה זרה.

אנשי המדעים המדוייקים. עומדים בצומת החסומה ומסתכלים איך האש מכלה את הצמיגים שפיזרו.

■■■

נהג אחד התעקש. ההפגנה שלכם, צרח בפנים אדומות, מבעד לחלון הסגור, לא מעניינת אותי, וניסה לפרוץ את המחסום. שוטר שעמד שם סימן לו לפתוח את החלון, התכופף אליו. למה לך, אמר ברוך, תסתובב, תיסע מכאן לפני שמישהו יגע לך באוטו.

בעשר וחצי בבוקר, ביום השני להחלטת הממשלה, חיכו המפגינים לנהג שינסה לפרוץ. ההפגנה שלנו לא מעניינת את הנהג הישראלי, אמרו, אבל כל כן היה מעניין אותו לראות את המכונית היפה שלו בין הצמיגים. ומישהו אחר אמר, כל אחד בוכה איפה שכואב לו.

עמדו בחום הכבד, מחליפים מקום בניסיון להתחמק מהעשן שהרוח הסיטה אליהם, חיכו להוראות. מי שלא הביא כובע, קיפל את העיתון ושם על הראש. מי שלא היה לו עיתון, שם שקית חומה. ומרחוק נראו כמו הקהל הגדול שהיה עומד פעם, לצידי הרחוב, ומוחא כפיים למצעדים הצבאיים כשאלו עדיין התקיימו.

באחת עשרה אסף מפקד הכוח המשטרתי את אנשיו. מרכב סמוך הורידו קסדות ואלות ומגינים שקופים. חבר'ה, אמר המפקד, קצת יותר מהר. בקהל עבר רחש. הם הולכים לפתוח את המחסום, אמר מישהו. נסגור שוב, אמרו לו. אלא שאז מישהו צעק שכולם יבואו, שעוברים למטלולים, והצמיגים פונו בשקט והכביש נשטף.

ורגע לפני שכולם התפזרו סגר איש ועד ויכוח עם רופא צעיר שנתקע שם. הרופא אמר, כולנו לטובתכם, אבל אתם מסתבכים. אנחנו כבר מסובכים, אמר איש הוועד, אבל אין הפגנות דה־לוקס. גם אתם נטשתם חולים והלכתם לים.

גאון במכנסיים קצרים

עובדיה הררי (בתצלום), 43, ראש פרוייקט הלביא, מכיר כל בורג במטוס שקורקע השבוע • איש קשה, שונא רשלנות בעבודה, שונא בינוניות, עקשן

ביום ראשון בבוקר חזר עובדיה הררי מאירופה. הלך הביתה לישון. בשתיים, אחרי הודעת הממשלה, הגיע לתעשייה האווירית. הררי, 43, חתן שני פרסי ביטחון, חתן פרס ישראל, שבע שנים בראש פרוייקט הלביא, היה המום, עם עיניים כמו לפני או אחרי בכי גדול. בא לתעשייה, פגש את דורון סוסליק, דובר התעשייה, תפס בזרועו, אתה לא יודע מה זה, אמר, ממחר בבוקר אני מובטל, הם הולכים לפוצץ ולרסק כל מה שבנינו פה.

בחמש יצאו העובדים להפגין. חסמו את כביש פתח־תקווה לוד. הררי ירד והלך אליהם. אמר שבמשרד אין יותר מה לעשות והעמיד את עצמו לרשות הוועד. מה שיגידו לו, יעשה.

בוועד ביקשו שיצטרף לנסיעה לראש הממשלה יצחק שמיר. צריך לדבר איתו, אמרו להררי. הררי נסע. דיבר. כשנגמר אמר שמיר, חבל שלא שמעתי את זה קודם. תסבירו לעם, אמר. כשיצאו עמד שם אלישע שפיגלמן מהטלוויזיה, ביקש מהררי להתראיין. בערב ראה אותו עם ישראל. שמע איך נשבר קולו. ואיך הוא מבכה את האובדן.

במאי 87', במסגרת חגיגות יום העצמאות, קיבל הררי את פרס ישראל. מהנדס מתכנן בעל כישרונות רב גוניים, כתבה ועדת השופטים, מצטיין בכוח לראות את המטוס ראייה כוללת, ביכולת אנליטית, ובשילוב רקע מדעי וכושר הנדסי אינטגרטיבי. זה לא הכל. כתבו על ביצוע מרשים של שורה ארוכה של תפקידים בתעשייה האווירית, על יכולת הנהגה והפעלה, על הצטיינות מרשימה בתפקידו כראש פרוייקט הלביא.

הררי קיבל את התעודה, הניח ליד השתיים הקודמות.

העיתונות רדפה אחריו. היה קשה לשכנע אותו להתראיין. חבל על הזמן, אמר. חבל על הזמן, אמר גם בכל פעם שוועד העובדים ביקש לזמן את החברים לאספות על חשבון שעות העבודה. אבל ביום ראשון סגר את החדר והלך לוועד. וביום ראשון הסכים לדבר עם כל מי שביקש וביום ראשון, בפעם הראשונה, התחיל סיבוב פגישות עם חברי כנסת ושרים במטרה לנסות להציל את מה שעתיד להיכלות.

■■■

נולד בקהיר ב־43', שני ילדים, משפחה אמידה, חינוך קלאסי. הגיע לארץ בגיל 13. שנה בבאר־שבע ואחר־כך הגיעה המשפחה לתל־אביב. בלי סיפורי מעברות, לא סינדרלה שמטפסת למעלה. בגיל 17 סיים תיכון, התקבל לעתודה הצבאית, סיים בהצטיינות תואר ראשון ושני בפקולטה לאווירונאוטיקה בטכניון. צבא, קורס קצינים, עבודה על פרוייקטים של פיתוח, על אחד מהם, ב־69' קיבל את פרס הביטחון.

ב־70' הגיע לתעשייה האווירית. עבר את הכפיר, את המזל"טים, פרס שני, ראש צוות משימה לתיכנון מטוס האריה, אחראי על 150 איש. ב־80' כאמור הגיע ללביא. 3750 איש שעובדים על הפרוייקט, עובדים תחת פיקוחו. רוב מכתבי הפיטורים, לפחות של הגל הראשון, יגיעו לאנשים שלו.

הררי: 4000 איש שמיום ראשון לא עובדים. היום זה לא מורגש, כי הם על הכבישים, מחר הם יישבו ליד השולחנות ולא יעשו כלום. חלק מהם יילך הביתה, מישהו גם יילך במקומי. לא חשוב מה יגידו שר הביטחון, קיסר, אחרים. אין מה לעשות איתם. וגם אם העובדים היו מוכנים לא לעשות כלום, אין כסף לשלם להם משכורת.

„מה מטריד אותי? מטרידה אותי העובדה שאנשים טובים יילכו. אנשים שהם השריר והלב של המפעל. גרעין שימצא את עצמו בלי עבודה, שיחזיק מעמד שבוע או חודש ואחר־כך יעזוב את המדינה.

„הפוליטיקאים מנסים לטייח, להסתיר. אני לא פוליטיקאי. מדברים על חלופות ומטעים את השומעים. קודם כל יעברו שבועות או אולי חודשים עד שהמטה הכללי יגבש תוכנית עבודה. אחרי הגיבוש יבואו לתעשייה ויבקשו הצעה טכנית ובדיקת אפשרות ביצוע. עשר חלופות, לשם כך, יעסיקו 100 איש. לא יותר. ומדובר בחודשים של עבודה. חצי שנה, אולי יותר. רק אחר כך ייחלו, אם ייחלו, בפרוייקטים עצמם. ואני לא מדבר על חלופות שהם כבר על קו הייצור ושגם אם מגדילים את כמות הפריטים, למהנדסים זה לא יתן פיתרון".

■■■

במשך שנים היה הררי בא לעבודה במכנסיים קצרים, סנדלים וחולצה שהיה פושט במשרד. על הגעתן של משלחות מכובדות היה מקבל התראה מראש ובאותו יום היה מקפיד בלבושו. יום אחד, מספרים בתעשייה האווירית, התקשר אליו גבריאל גידור, מי שהיה מנכ"ל התעשייה, והודיע לו שיושבת אצלו משלחת מגרמניה והררי מוזמן להופיע לפניהם. הררי הגיע בסנדלים. גידור, יהודי אירופאי, חנוט תמיד בחליפות מגוהצות, נדהם. בסוף היום הרים טלפון לראש החטיבה. אני לא רוצה לראות אותו יותר בסנדלים, סינן.

איש קשה הררי, אומרים מי שעובדים תחתיו. שונא רשלנות בעבודה, שונא בינוניות. עומד על לוח הזמנים. עקשן. כשפעם נאמר לו שאי אפשר לדחוף למטוס הלביא את כל המערכות המתוחכמות שהוא רוצה בפנים, יצא מהכלים. מה שאתה אומר לי, צעק, זה שאני צריך להתפשר על מטוס פחות טוב.

מעורב בפרטים הקטנים ביותר. כשחשב שהצעה מסויימת, לפיתרון טכני כזה או אחר, אינה עונה על דרישותיו, ישב על פרטי התוכנית, פירק אותם מחדש, הרכיב בסדר חדש. אל תספרו לי, אמר למהנדסים, מה הצרות שלכם. אני רוצה פתרונות. אבל כשמתעוררת בעיה אמיתית, הם אומרים, הררי צולל פנימה. יש בו, על פי עדותם, יותר מניצוץ של גאונות.

כשהעמיד עצמו לרשות הוועד, התכוון למה שהוא אומר. ביום שלישי, בשעות הצהריים הוא חוזר מפגישה עם השר זבולון המר. כשהוא מגיע לחדרו מצלצל אליו ניסים כהן, יושב ראש מועצת העובדים. ארנס, אומר לו כהן, הולך להגיש את מכתב ההתפטרות שלו. מי שיכול לשכנע אותו שיעכב את ההגשה זה אתה. אני רוצה שתבוא איתי עכשיו לירושלים. הררי הולך איתו לירושלים.

חבל שרק עכשיו גילו אותו, אומרים בוועד, הכל היה נראה אחרת אילו הררי היה מתחיל את הסיבוב שלו לפני חודש.

■■■

החוכמה והידע, אומר הררי, היא לא בניירות, היא באנשים. ומה שאנחנו הולכים לאבד זה צוות שבמדינות אחרות משקיעים מיליוני דולרים במשך הרבה שנים כדי לבנות אותו. מדינת ישראל, על פי הררי, מפזרת עכשיו לכל עבר את הנכס היקר ביותר שיש לה, את הנכס האנושי. „כמה גדול הכאב האישי של מי שגידל את הצוות הזה", הוא אומר. „אבל מדינה זו אמבה. לא מרגישה".

מה שאמר על החזרת פרס ישראל, בסערת רגשות נאמר. אקט שטותי, הוא אומר, שהתפוצץ ברגעים שלא ידעתי מה לעשות. גם היום הוא לא בדיוק יודע. צריך לחכות שהמערכת תתעשת, אז יישבו, ידונו, יגבשו מדיניות חדשה. עד אז ינסה לעצור את הגלגל. כאזרח, הוא אומר, לא רק כראש פרוייקט. מדינה שאזרחיה הוציאו השנה 600 אלף דולר בחו"ל, שעומדת להוציא באוקטובר שבעה מיליארד דולר לפידיון המניות הבנקאיות. זאת הפרוייקט הזה, שהוא חוד החנית של הטכנולוגיה הישראלית, היא מחסלת.

משה קרת, מנכ"ל התעשייה האווירית נתן להם לשחרר קיטור. תצלומים: רזי

מהחלון הגדול שבמשרד של משה קרת, מנכ"ל התעשייה האווירית, רואים את מגרשי החניה הרחבים, את בנייני חטיבת ההנדסה שמצידו השני של הכביש, את שיפולי ההרים שמתרוממים במזרח. שנים־עשר אלף איש עוברים את המגרשים האלה כל בוקר. קרת רואה אותם מגיעים, רואה אותם, בארבע, יוצאים.

ביום ראשון, בערב, כמה שעות אחרי שהתפרסמה ההחלטה, חצה קרת את המגרש ובא לבניין המוסדות – בית הוועד. ממשלת ישראל, אמר להם, קיבלה החלטה, ואנחנו חייבים לכבד אותה. צריך לראות איך נערכים לקראתה. כמה שיותר מהר, למתן ולמזער, אמר, את נזקיה. אנחנו, הוסיף, גאים כמה שעשינו ואת הגאווה לא יקחו מאיתנו.

ניסים כהן, יו"ר מועצת העובדים, 19 שנים בתעשייה, 12 שנים בוועד. בא מחטיבת הייצור. זה מספיק, אמר לקרת, שמענו מספיק. עם גאווה לא נלך למכולת, ועכשיו הגיע הזמן להפסיק לדבר ולהתחיל לעשות. אחר כך מישהו פתח את מכשיר הטלוויזיה, קרת נפגע ועזב.

ביום שלישי היו אמורים לחזור ולהיפגש. רצינו להיפגש, אומר כהן, אבל לא יצא. בצהריים יעקב שפי, מזכיר הוועד, היה בקריה, כהן טיפל במפגינים שנעצרו. כששפי חזר, נסע קרת לפגישה במשרד הביטחון. כשקרת חזר, נסעו שפי וכהן למשטרת לוד, הסדירו את יום ההפגנות הרביעי. מתי ייפגשו נראה, אומר כהן, בינתיים יש דברים חשובים יותר. אלא שגם כהן יודע שהכוח, בסופו של דבר, מתנקז לקומה של קרת. שהיום, או מחר, או בעוד יומיים, לא משנה אילו החלטות יקבל הוועד, הן יצטרכו להגיע לשם.

קרת, כמו המשטרה, כמו עם ישראל, עומד בצד. נותן להם לשחרר קיטור. אין דנים אדם בצערו. אבל גם קרת, כמו המשטרה, יודע שהימים הקשים לפניהם. מה שראית, אומרים בוועד, זה אפילו לא חזרה גנרלית למה שיקרה כשמי שיגיע להפגנות, יגיע עם מכתב פיטורים בכיס.

■■■

כמה ימים לפני שהתקבלה החלטת הממשלה, כשהם הולכים ונדחפים עם הגב לקיר, ניהלו אנשי התעשייה האווירית קרב מאסף. סימנו יעדים, התחננו לפגישות, חזרו וטחנו נימוקים לעוסים, העלו חדשים.

שרגא בר־ניסן, מהנדס בכיר, 16 שנים בתעשייה האווירית, מ־82' בתפקיד סגן של עובדיה הררי ראש מינהלת פרוייקט הלביא, יצא עם אנשי הוועד לחלק מהפגישות. ישב עם יצחק רבין, עם שמעון פרס, עם גד יעקבי, עם יעקב צור. מה שרצינו, הוא אומר, שלא יחזור סיפור מלחמת לבנון, שלא יהיה מי שיגיד לא ידעתי, לא אמרו לי.

רבין היה גלוי לב איתם. בשנתיים האחרונות, אמר להם, קיצצו לי את תקציב הביטחון, היה לי סיכום שקט עם שמעון פרס, שיעלו את התקציב אחרי התוכנית הכלכלית. באתי פעמיים לממשלה, ביקשתי, סירבו. אני חנוק, אמר להם, עם צרכי היומיום. דיבר על תוספת תקציב של 200 מיליון דולר בשנה.

והממשלה יודעת מה עומד כנגד הסכום הזה, שאל בר־ניסן. ארנס, אמר רבין, אמר כמה פעמים שזו פגיעה אנושה בתעשייה. אבל ארנס, אמרו לו, הוא הצד המסוכסך לדבר, אתה הצד האחראי, למה שאתה לא תאמר את זה לממשלה.

ישבו אצל גד יעקבי. יעקבי שבוועד אומרים שלושה חודשים לפני ההחלטה הבטיח להם, בכתב, את תמיכתו.

אוקיי, אמר יעקבי, אני מוכן להקים ועדת שניים שיהיו חברים בה ארנס ואני שתיבדוק אפשרות לקצץ בהתנחלויות ובתקציב לישיבות. בסדר, אמר בר־ניסן, בתנאי שתבדקו גם איך לקחת מהקיבוצים והמושבים.

בר־ניסן הציע להוריד את רמת החיים. מנה להוריד, שאל יעקבי, תעלו את מחיר הדלק, אמר בר־ניסן. זה מרכיב יסודי במדד יוקר המחיה, אמר יעקבי.

בסופה של השיחה אמר בר־ניסן, תראה לי תעסוקה אלטרנטיבית לעובדים. טכסטיל? אחרי שסגרו את אתא? חקלאות – כשבכל העולם פחות ופחות קלאים מייצרים יותר ויותר מזון? שניתחרה עם היפנים בווידאו או במחשבים?

אין לי תשובה כרגע, אמר יעקבי.

אז זה, אמר בר־ניסן, אני מוכן לשמוע מאשתי, לא [illegible] והתיכנון.

לפגישה עם צור הביאו עולה חדש מברה"מ. מהנדס צעיר שנקלט בפרוייקט. [illegible] והלכו בתעשייה האווירית בחמש השנים האחרונות. אמרו לי, מה התשובה שלך לאנשים האלה היום.

הבעיה קשה, אמר צור. נבדוק, נחשוב, נראה.

אולי, אמר יעקב שפי, [illegible] נעביר למקורות תעסוקה לעולים האלה.

צור, הם אומרים, לא ענה. [illegible] ונלך.

שמעון פרס צירף לפגישה את אל שווימר. מה אתה היית עושה, שאל את שווימר. שווימר אמר שהיה מוצא תחליפים. [illegible]

בר־ניסן, כששמע את זה, רצה לבכות [illegible]. הוא אומר, בשינוי רדיקלי במנוע המטוס, ליתר דיוק במחיר המנוע, [illegible].

פרס הזכיר אלטרנטיבות נוספות, הצטרפות לפרוייקטים אמריקניים. הפרוייקטים שהוא הזכיר, אומר בר־ניסן, הם הסודיים ביותר בארה"ב, לא נקבל בהם דריסת רגל, שלא לדבר על כך שבתחומים האלו אין לנו מה לתרום להם. מי שמזכיר אותם טועה ומטעה.

אז חזרו הביתה. שרגא בר־ניסן ויעקב שפי והמהנדס הרוסי. חיכו ליום ראשון.

■■■

בתחילת אוגוסט, ממש בימים הראשונים של החודש, בהתאם לתוכנית העבודה, קורקע הלביא. הוכנס להאנגר לתיקונים. פירקו אותו לגמרי: הורידו את חופת הטייס, שלפו את המושב המפלט. הורידו את הכנפיים, הוציאו את כל המכשירים. היו אמורים לעבור על המטוס כולו, לבדוק, לתקן את המערכות, להכניס שיפורים בהתאם לנתונים שנאספו במהלך שעות הטיסה שעשה המטוס.

עכשיו מונח מטוס לביא עם קרביים שפוכים בפינת ההאנגר ואף אחד לא נוגע בו. בחוץ. בשעות אחר הצהריים, משהו כמו עשרים איש, מותשים מהריצות המטורפות בין אבן גבירול לוועד הפועל לצומת מסובים, שרועים על רצפת האספלט הכהה, אוספים אוויר. תכתבי יפה על המת, הם אומרים, מגיע לו, מטוס טוב כזה לא יראו פה יותר הרבה זמן.

ביום השני של ההפגנות הוציאו מטוס דמה, עטפו אותו בסרבלים שחורים, ולקחו אותו למסע הלוויה. עכשיו אין להם כוח אפילו לצחוק. [illegible], אומר מישהו, אבל לך תסביר לאנשים שבאמת דרסו את הלביא.

■■■

אם [illegible] ועד העובדים של התעשייה האווירית [illegible], הרי בניגוד של קרת עומד האוויר בניקיונו, ורק [illegible] של המזגן מפריע את הדממה. [illegible] שם גם [illegible], [illegible] כשיאספו חברי הדירקטוריון [illegible] לדון בעתידו של המפעל.

קרת, [illegible], שנתיים בתפקיד, ילד הפלא שצמח בתעשייה האווירית, התחיל מלמטה, כולל תחנה בוועד העובדים כנציג המהנדסים. גם אם הלך מהזעם הגואה ברחבה שמתחתיו, [illegible] המאבק לקומה שבה הוא יושב. הוא אינו במוקד [illegible] המטרה של העובדים.

מסתכל החוצה. לפעמים הוא קם, מחליף רגל

(המשך בעמוד 18)

סבר פלוצקר

לא להזיל דמעה

הלביא היה למעשה מטוס תוצרת ארה"ב, המורכב ביוקר מדהים בישראל, ועל חשבונה • בשני שליש הוא היה גוף ומוח מיובא, ורק בשליש מוח ישראלי • בחלופותיו – היחסים הפוכים

את שאלתו הכלכלית של הלביא אפשר להציג באמצעות סידרה ארוכה של נוסחאות כדאיות מסובכות, תוך שימוש חופשי בביטויים כמו „ערך נוכחי נקי", „עלות אלטרנטיבית של גורמי יצור נדירים", „יצור מהוון", „ערך עתידי של נכסי הון ליצור", „נטל עודף נטו של תשלומי ההעברה" ועוד מונחים כגון אלו, כולם שאובים ממדע הכלכלה וכולם נשמעים גם לאוזנו של אורח מצביל כשפת מומחים סתומה, מרגיזה ובלתי־קליטה. זו אפשרות אחת, שסוגרת את הכלכלן בעולם צר של בני שיח, שרק הם מבינים בדיוק את שפתו ושוחים בה כמו דגים בכינרת נקיה, ולא איכפת להם אם יש מישהו המתאמץ להקשיב להם מבחוץ, להאזין ולהבין.

הגישה האחרת היא לנסות ולקרב דיון כלכלי דייקני ומקצועני להבנתם של הלא־כלכלנים. אומנם בעיה כלכלית אף פעם לא תהיה מובנת כמו רומן סוחט־דמעות אמריקני, למי שאיננו מוכן להשקיע מחשבה בהבנתה, אבל לפחות אפשר לנסות. בשאלת כדאיות הלביא וההשלכות הכלכליות של הפסקתו, אלו הם עיקרי הדברים, המקולפים מכל הנוסחאות, בשפתנו־אנו:

• אלמלא נתקבלה בממשלה ההחלטה על הפסקת פרוייקט הלביא, היתה מדינת ישראל, באמצעות מפעלי התעשייה האווירית שלה, מייצרת את מטוס הקרב היקר ביותר בעולם – מסוגו, כמובן.

• אותו מטוס, גאוות כחול־לבן, לא רק שהיה יקר כמעט כמו שניים וחצי מטוסים מיובאים המקבילים לו, אלא שגם הוא, בחלקו הארי היה מיובא. כדי לפתח ולייצר מאה מטוסי לביא, בעלות כוללת של חמישה וחצי מיליארד דולר, צריך היה לייבא לישראל חלקים להרכבה, מערכות מיחשוב והפעלה ומנועים בסכום כולל של שלושה מיליארד דולר לפחות. לביא היה למעשה מטוס תוצרת ארה"ב, המורכב ביוקר מדהים בישראל, ועל חשבונה.

■■■

• אין ולא יכול היה להיות המשך ללביא. חלומות על יצור ישראלי של מטוסי קרב מהדור־הבא הם כבר מעבר ליכולת הפאנטזיה אפילו של חשרים הנגועים בשגעון גדלות קיצוני. לכן, כל ההשקעה האדירה בלביא היתה כאבן שאין לה הופכין שבוע אחרי גמר היצור הסידרתי. לא היו נוצרים כאן נכסים לאומיים יצרניים, שאפשר להשתמש בהם בעתיד לטובת המשק. ההשקעה בלביא היא במהותה כמו גידול מבוקר של איזה עץ פרי לשימוש חד פעמי – פעם אחת מבשיל ומת.

• אין רגליים חזקות לטיעון הכלכלי היחידי שהועלה ברצינות בזכות המשך הלביא, והוא – שמלכתחילה היה זה טירוף משקי ובכוונה מוחלט להתחיל בפרוייקט, אבל עכשיו, אחרי שכבר עלה לנו יותר ממיליארד דולר והבי, את המנגינה הזאת לא כדאי להפסיק. כן, כדאי להפסיק, כי צריך ללמוד מן הניסיון המר: אותה תעשייה אווירית, שטעתה במאות אחוזים בהערכת עלות הפיתוח עד כה, טועה כנראה עכשיו שוב, הפעם בהערכת יתרת הוצאות הפיתוח ועלויות היצור השוטף של הלביא.

נניח לטובתה שהיא טועה היום רק בכמה עשרות אחוזים, ולא במאות, כי גם היא הפיקה לקחים משגיאותיה. האם זה נימוק של הגנה על הלביא? לא – די בטעות־הערכה של עשרה אחוזים בהוצאות הנותרות לפיתוח ויצור, כדי להפוך גם את תחשיב הכדאיות האופטימי ביותר לבלתי־כדאי לחלוטין.

• הלביא כולו על חשבוננו. השקלים באים מתקציב הממשלה, ואת הדולרים שקיבלנו כסיוע מוושינגטון יכולנו, לפחות בשנתיים האחרונות, להוציא חופשי־חופשי על יבוא אחר מארה"ב. אין זה נכון, שישראל לא שילמה מאומה תמורת פיתוח הלביא. אם בכר, או דווקא ארה"ב לא שילמה, כי רוב הכסף שהיא נתנה למימון הפרוייקט חזר אליה מיד כהזמנות לתעשיותיה, לפעמים בלי לעזוב את חשבון הבנק במנהטן. את הלביא הם עוד לא הפסיקו לבנות: עד כה מימנו בעצמם לעצמם את ההזמנות הישראליות באמריקה.

• עם סגירת הלביא, ישראל לא תיסוג לתקופת האבן. מעתה נתרכז ביצור ופיתוח של מוצרים ושרותים שבהם יש לנו יתרון ממשי, והם רבים וחשובים. יש לנו יתרון (עדיין) בהשקעת מחשבה, אך יש לנו חסרון בהשקעת משאבים פיסיים. לביא היה בשני שלישים גוף ומוח מיובא, ורק בשליש מוח ישראלי. בחלופותיו – היחסים הפוכים, ולכן דווקא הם יתרמו לקידומנו הטכנולוגי המהיר.

■■■

• לעניין הגאווה הלאומית: מה רע, מה פסול או בלתי־מכובד, בייצור ויצוא מוצלח של מוצרי [illegible], אופנה או מזון? שלא נהיה תלויים רק על מטוס של היפר־טכנולוגיה, כי משם נופלים בקלות.

אני חש גאווה לאומית אמיתית כאשר [illegible] ניו־יורק [illegible] בבגדים ישראליים ובמספרות יוקרה של פאריז [illegible] אבוקדו מישראל. כאשר הסינים מתעניינים במוצרי השקייה מתוצרתנו, וכאשר היפאנים עומדים בתור כדי לקנות תרכיזי תפוזים [illegible]. לבי גואה, כאשר מפעל ישראלי מוכר בקליפורניה דודי שמש, [illegible] מנהריה מוכה [illegible].

השנה נייצא מוצרים בתעשייה במיליארד דולר ושרותים בחמישה מיליארד דולר. כמה מזה מבוסס בטכנולוגיה צבאית מקבילה ללביא?

(המשך בעמוד 18)

בנק ישראל חוזה: 88' ורודה

כלכלנים מבנק ישראל וממשרד האוצר הכינו תחזית מוסכמת של „התקציב הלאומי" לשנה הבאה • תנאי המפתח: הקפאת השכר הריאלי למשך שנתיים והקפאת הפיחותים עד סוף 1988 • ההתייקרות במשך 87' תהיה רק כ־16 אחוז, ובמשך 88' כששה עד שבעה אחוזים, ממש אינפלציה אירופאית • מספר המובטלים יצטמצם ויתרחבו אופקי התעסוקה • היבוא הצבאי־בטחוני יירד, סוף הלביא, והמשק ימשיך לצבור „ירוקים" ולהשתחרר מהתחייבויות ירוקות לזרים

מאת סבר פלוצקר

בתחילתה של כל שנה, בדרך כלל בחודש פברואר הגשום, מוצגת לעיניו הסקרניות של הציבור חוברת דקיקה בעטיפה כחולה הנושאת את הכותרת „התקציב הלאומי". זוהי התחזית המוסכמת (המהווה פשרה מוסכמת בין השיפוט המקצועי של מחבריה הכלכלנים לבין העייפות הציבורית של קוראיה הפוליטיקאים) של בנק ישראל ומשרד האוצר לשנה הבאה.

התחזיות של „התקציב הלאומי" נערכות בכל פעם בהנחה, שהמדיניות הכלכלית הכוללת תצליח השנה הזו לבלום ולשנות את המגמות השליליות שנתגלו בסיכומי השנה הקודמת.

האנשים המצויים ליד מכונות החיזוי המשוכללות, משמיעים לציבור הרחב רק הערכות מצב כלליות. ידע הוא כוח, מידע הוא עוצמה, ואם הממשלה רוצה לשנות את ההתנהגות של הציבור בענייני כלכלה, היא שומרת לעצמה את הזכות להפתיעו באמצעיה ובמכותיה.

ואיך תוכל להפתיע, אם תגלה לנו, כי לפי התחזיות שברשותה צפוי, למשל, השנה גידול של מאות מיליוני דולרים בגרעון המסחרי של ישראל? ולהיפך: איך תוכל ממשלתנו להשפיע עלינו להתנתק מן השד המתוק של הצריכה הפרטית, אם נדע שלפי תחזיותיה העכשוויות אפשר בעצם להמשיך ולמצוץ עוד ועוד, והחלב לא אזל בקרוב?

נאמנים למסורת, שומרים כשבע עיניים על הסוד הגדול גם השנה. הממצאים נשארים דחוסים ומסוגרים בחדרי החדרים של מחלקת המחקר של בנק ישראל ומאחורי חלונותיו המוגפים של האוצר. האם בצדק?

שתיקה מתמשכת

מנהלה החדש של מחלקת המחקר של בנק ישראל, ד"ר אבי בן בסט, מצדיק ומסביר את שתיקתם הפומבית ההולכת ומתמשכת של כלכלניו בקשיים „לסגור את המערכת של התחזיות". התסריטים והתוואים החילופיים ששורטטו בשבועות שחלפו התבססו על הנחות סבירות, שמציאותנו המשקית הבלתי־סבירה טופחת על פניהן.

אנו עובדים באינטנסיביות רבה, אומר בן בסט, כדי להבין מה בדיוק קורה כאן. השכר הריאלי שוב קופץ מעל המשוכה, גדל ללא כל קשר למצב העסקים.

באפריל, מאי ויוני עלה השכר הריאלי לשכיר כ־10.5 אחוז לעומת הרבע הראשון של השנה, ואנו לא מתביישים להצהיר, שאיננו יודעים כיצד להסביר זאת. תן לנו, מבקשים החזאים, לשבור את הראש ואת המחשב עוד זמן מה, עד שנפצח סופית, אחת ולתמיד, גם את האגוז של 1987. ואם לא נדע, נעלה השערות. גם פרועות.

ספק, אם הפיצוח המלא והחיזוי המושלם יסתיימו לפני בוא החורף, ואז כבר לא יהיה מה לחזות, רק לחזור ולסכם את השנה שעברה. האומדנים המתוקנים של התקציב הלאומי לשנת 1987 וההערכות הראשוניות לשנת 1988, סבירים כבר היום יותר מן המספרים הכלכליים הגולמיים שהוצגו ברוב טקס לעיני הציבור הרחב בפברואר. לכן ניטול לעצמנו את הרשות לגלגל כאן את עיקרי הממצאים החדשים הללו, ויסלחו הידידים בבנק ובאוצר.

אנו מרימים וילון מעל לקט התחזיות של התקציב הלאומי המעודכן והמתערכן ל־1987, וחושפים גם את המראות הראשונים של 1988. יש הרבה תנאים לתחזיות, הרבה הנחות שאינן לגמרי מציאותיות, אך למרות ההסתייגויות, התמונה הכללית ברורה: 1987 תהיה אומנם שנה גרועה במקצת מן הציפיות שנארגו בתחילתה, אך עדיין שנה טובה, שנת הצלחה לאופטימיסטים. ו־1988 שתבוא אחריה, מחייכת אלינו במלוא שימחתה. 1988 וכל מתרות השנים שעד סוף העשור עשויות להיחשב במניין שנות גן העדן החוזר.

אין כרגע שום עונש לחטאינו הכלכליים המתוקים של השנתיים האחרונות. קשה להאמין? הנה התחזיות של אוגוסט.

אינפלציה, פיחותים ושכר: אם תישמר הקפאת שער החליפין של השקל עד סוף השנה הבאה (כן, בנק ישראל ממליץ במסגרת התסריט הכולל הרצוי למשק, להקפיא את הפיחותים לתקופה של עוד כשנה וחצי) יושג הבלתי־אפשרי: ההתייקרות במשך 1987 תהיה רק כ־16 אחוז, ובמשך 1988 כששה עד שבעה אחוזים. ממש אינפלציה אירופאית, כמו שהבטיח פרופ' מיכאל ברונו.

כדי שתחזית מהפכנית זו תתממש, דרוש שיתמלא תנאי חברתי ופוליטי אחד: השכר לשכיר צריך לגדול בקצב עלייתם החזויה של המחירים. איך מסדרים תיאום מופלא כזה – כיצד מקפיאים לשנתיים את השכר הריאלי על רמתו מסוף 1986? לבנק ישראל יש תשובה תחשיבית מוכנה. על המעסיקים עם האיגודים המקצועיים להסכים במשותף על תוספות שכר כלליות של שלושה עד ארבעה אחוזים מעל לתוספת יוקר, השנה ובשנה הבאה, ואז כל יתר הסכנות האורבות לפתח מימוש של התסריט האופטימי יעלמו כמעט מעצמן.

בסוף השבוע שחלף, התקרב מאוד המשא והמתן על השכר אל המסגרת המומלצת הזאת. המשיח כבר חצה את הגבול, והוא רק ממתין שקיסר וניסים יתנו לו רשמית את אשרת הכניסה המשותפת. עם המוכסים יסתדר לבד.

צמיחה ואבטלה: לפי התקציב הלאומי של אוגוסט אין חשש לחוסר תעסוקה. למרות ביטול הלביא או בזכותו דווקא, יעלה בשנה השוטפת התוצר הריאלי של המגזר העיסקי של המשק בחמישה אחוזים וחצי. צמיחה זו, המהירה ביותר מזה תריסר שנים, פירושה ביקושים ניכרים לעובדים, ולא מהכיוון הממשלתי, אלא מחלקו העיסקי של המשק.

מספר המובטלים יצטמצם ויתרחבו אופקי התעסוקה. מה חושבים על כך פועלי סולתם, רדם כרמל וחבריהם, ועד כמה מוכנים הם לחיות בתקווה מתמדת שהתחזיות יתממשו גם כלפיהם ולא רק בנתונים בסטטיסטיקה, זו שאלה שתוגדר מן הסתם על ידי הכלכלנים כפוליטית ורגשנית מדי.

כיסים פתוחים

סחר־חוץ, מאזן תשלומים וחובות: השנה נייצא יותר מן החזוי ונייבא יותר מן הצפוי. יצוא הסחורות יעבור סוף סוף את התיקרה של שמונה מיליארד דולר, גידול ריאלי של שמונה אחוזים לעומת 1986. קצב גידול כפול ממה שהעזו לקוות מחברי התקציב הלאומי בתחילת השנה. סך כל יבוא הסחורות האזרחי עלול להסתכם השנה בכ־10.5 מיליארד דולר, לעומת תחזית מוקדמת שהציגה סכום הנמוך במיליארד דולר, בערך כמו היקף היבוא אשתקד.

הכל השתבש לרעה בתחזיות היבוא. ההפרש בין יבוא הסחורות ליצואן יתרחב השנה, לפי העידכונים הקייציים החדשים, בכ־500 מיליון דולר ויסתכם בכ־2.5 מיליארד דולר. קווינו לא לעבור את הגרעון המסחרי בן שני המיליארדים, כמו אשתקד, אבל הצמיחה והצריכה תבעו יבוא מוגבר.

בסוף השבוע שחלף, התקרב מאוד המשא והמתן על השכר אל המסגרת המומלצת • המשיח כבר חצה את הגבול, והוא רק ממתין שקיסר וניסים יתנו לו רשמית את אשרת הכניסה המשותפת

למרות זאת, האחראים על קופות מטבע החוץ בבנק ישראל רגועים. הסיוע מארצות הברית, הכיסים הפתוחים של יהודי העולם, התחשבנות מסובכת עם ספקי נשק אמריקנים והמשך הזרימה של הפיצויים והשילומים מגרמניה, מאפשרים מימון מלא של כל הגרעון השוטף במאזן התשלומים (כולל גידול של למעלה מ־100 אחוז, שהם 1.3 מיליארד דולר, ביבוא הצבאי־בטחוני) בלי להוסיף סנט אחד לחובותינו לחוץ לארץ, ועם כרס רצינית של רזרבות.

בלשון המעטה, ותוך השמעת נקישה כפולה ומכופלת בעץ כדי לגרש את העין הרעה, מסכימים כל חוזי העתיד הכלכלי, כי בסך כל עיסקי יבוא ויצוא של סחורות, שרותים והון „אנחנו מאוזנים" לא רק לשנה השוטפת, אלא גם מעבר לה. „אין לחצים", כדברי מנהל מחלקת המחקר בבנק ישראל אבי בן בסט, הזהיר והנזהר כל כך במסירת תחזיות מפורטות כאילו טיפל בחבית חומר נפץ. (ולכן, שום אומדן מספרי המובא ברשימה זו, לא יצא ולא דלף מפיו).

באשר ל־88', זו שנה של אפשרויות פתוחות למימוש. אפשר יהיה להגדיל את היצוא בקצב כפול מן העליה ביבוא (10% עד 11% גידול ריאלי ביצוא הסחורות מן הארץ, מול גידול ריאלי של 5% עד 6% ביבוא הסחורות אליה) ולצמצם את הגרעון המסחרי ב־200 עד 300 מאות מיליוני דולרים.

היבוא הצבאי־בטחוני יירד – סוף הלביא – והמשק ימשיך לצבור לעצמו נכסים ירוקים ולהשתחרר מהתחייבויות ירוקות לזרים.

האם התפתחות כזו מתיישבת עם הקפאה ממושכת של שער החליפין, כלומר עם אפס פיחות השקל?

מתיישב ועוד איך, אומרת קבוצה אחת של כלכלנים־חזאים בבנק ישראל. הלא דווקא משום שלא נראה באופק שנות ה־80 שום מחסור במטבע חוץ, אין צורך ואין הגיון לפחת את השקל. קבוצת כלכלנים שניה, יותר מסוייגת. הכל תלוי בשכר, הם אומרים. אם השכר העיסקי לא יחרוג מן המסגרת המתוכננת, תישמר ריווחיות היצוא וזה יעלה ויפרח גם בלי פיחותים בלתי־רצויים. אבל מסגרת השכר כבר מתוחה וסדוקה, הם מוסיפים, ולכן גם מתוחות וסדוקות תחזיותינו לשנות השפע האפשריות במטבע חוץ.

רמת החיים והבחירות: השנה שוב עלתה רמת החיים מעבר לרצונותיהם של הכלכלנים. ההנחה של התקציב הלאומי המקורי היתה, שהצריכה הפרטית לנפש תעלה השנה בכשלושה אחוזים. היום מקווים, שהיא תעלה בלא יותר מארבעה אחוזים. הלוואי. אבל גם שיעור החסכון יעלה השנה, אחרי תקופה ממושכת של הצטמקות. ההקלה בנטל המיסים הישירים, גם מס הכנסה (הרפורמה) וגם הביטוח הלאומי ממשית ביותר: ההכנסה הפרטית נטו עולה השנה, לאחר האינפלציה, בשמונה אחוזים.

גם ב־88' לא יבוא התיקון המכאיב. השנה הבאה היא שנת בחירות, ובבחירות אין מכים. לפיכך גם בשנה הבאה מצפים בבנק ישראל ובאוצר לעליה ניכרת בהכנסה הפרטית הריאלית, כשם שמקווים לעליה ניכרת בתוצר הריאלי, ואין עולה האחרון בלי שתעלה הראשונה.

ולמה מתפללים? מתפללים לשינוי בדפוסי ההתנהגות הכלכלית של הציבור. ב־1988, כתוב עכשיו בניירות העבודה של התקציב הלאומי לשנה הבאה, תעלה הצריכה הפרטית לנפש באחוז אחד בלבד, אבל ההשקעה בענפי המשק תגדל בשיעור המואץ והמבורך של תשעה אחוזים.

הבחירות מקלקלות

כלכלן בכיר באוצר, המצוי ברזי הפוליטיקה, מביט אחורה בזעם: ניסיונו מלמד, כי הבחירות תמיד קילקלו את תוכניות האיזון והיצוב של המשק. יש לו ולחבריו „פחד היסטורי" מפני כלכלת בחירות. פחד מוצדק בהחלט. עם זאת, גם הוא וגם בכירי הכלכלנים בבנק ישראל אומרים, שאין הכרח שכך יהיה גם ב־88'.

משה ניסים ומיכאל ברונו אינם דומים לחלוטין לצמד כהן־אורגד ומגדלבאום (היו פעם, לפני שנים, שר אוצר בשם כזה ונגיד בנק ישראל בשם כזה). השר והנגיד של היום הם מנהיגים כלכליים לאומיים מקאליבר חזק, מאיכות גבוהה. אף שריכוכם נינוח, הם עוטים עור נמר. הם יסרבו לנהל מדיניות כלכלית הממוקדת על הבחירות. אולי יצליחו לשכנע שלא להשתגע.

התקציב והבטחון: ומה על הילד הסורר הקבוע של המשק, הוא תקציב הממשלה? השנה הוא ממושמע ומרוסן למופת. בחודשים ינואר עד יולי 1987, היה לממשלת ישראל עודף תקציבי מקומי ריאלי של יותר מ־600 מיליון דולר, עודף השווה לשישה אחוזים מן התוצר הלאומי (לתזכורת: בשנת הבחירות 1984 היה לממשלת ישראל גרעון תקציבי מקומי של 1.7 מיליארד דולר, השווה לשבעה אחוזים מהתוצר דאז).

השנה הבאה היא שנת בחירות, ובבחירות אין מכים • לפיכך גם בשנה הבאה מצפים בבנק ישראל ובאוצר לעליה ניכרת בהכנסה הפרטית הריאלית, כשם שמקווים לעליה ניכרת בתוצר הריאלי

הממשלה ספגה כבר מן הציבור מתחילת השנה מעל למיליארד שקלים, ועוד ידה מושטת. למרות הרפורמה במיסים, ההקלות למעסיקים בביטוח לאומי והירידה בסיוע מארה"ב – סוף סיוע החירום – תהיה 1987 שנה תקציבית מאוזנת, בחשבון ציבורי כולל. גם 1988 עשויה להסתדר עם גרעון כולל קטנטן בלבד, לא יותר משלושה אחוזים מן התוצר הלאומי.

פרופ' מיכאל ברונו: הבטיח אינפלציה אירופית

תצלום: זום 77

היכן סודו של האיזון הקדוש הזה?

ראשיתו, בתחזיות הנשענות על ההנחה הפוליטית שמובאת כאן שוב ושוב, הנחה של הקפאה או כמעט־הקפאה של השכר הריאלי במשך השנה והשנה הבאה, גם בשרותים הציבוריים (גידול ממוצע של שני אחוזים בשכר ב־87' ושל אחוז אחד ב־88').

לו יהי תנאי זה למציאות, יספיקו הכנסותיה של הממשלה לכסות את כל הוצאותיה השוטפות, כולל הגידול הכמותי הרב בהוצאות הבטחון המקומיות, ואפילו יישאר עודף שוטף ניכר, שישמש לתשלומי הריבית על החוב שלקחה הממשלה בארץ ובחוץ לארץ. אך סוד האיזון התקציבי טמון גם בברכה שמביאה לתקציב הממשלה בלימת האינפלציה כשלעצמה, הגורמת אוטומטית לגידול בערכם הריאלי של תקבולי המיסים ולהקטנה בהוצאות על סובסידיות ותמיכות.

לא יאומן כי יסופר מפי כלכלנו. הנה הם באים, הימים הטובים באמת.

ימים של הכנסות פרטיות עולות ושל חסכון עולה ושל אבטלה יורדת, ימים של אינפלציה של חצי אחוז לחודש, ופיחות של אפס אחוז לחודש. ימים של יצוא פורץ, של דולרים נערמים בסף. ימים של צמיחה כמעט כמו בשנות השישים והזוהר, של השקעה מואצת ורמת חיים מטפסת. ימים ללא גרעונות, מה גרעונות – עודפים: עודפים בתקציב הממשלתי השוטף ועודפים בחשבון הבסיסי של מאזן התשלומים.

בעלי הגישה אל הסודות אף מספרים על קיומה של תחזית כלכלית מוכנה לזמן ארוך, לפיה יורד עד סוף העשור החוב החיצוני של ישראל בחמישה מיליארד דולר. כה עשירים נהיה. נשמע, כאילו תפסנו כבר את שור המשק בקרניו העבות, ועכשיו נותר מאמץ השרירים המתמיד שלא להרפות. להמשיך להחזיק, לא להתעייף מוקדם מדי.

לא להרפות, כי גם בתחזיות הכלכליות החיוביות, כמעט הכל עדיין פתוח למיקוח עם המציאות.

ייתכנו שגיאות של מדיניות, התחלקויות של חזאים וקשות עורפו של הציבור כשחקן ראשי על במת המשק.

הנה כמה דוגמאות לכשל: אם תתכבשם הממשלה מניחוח הבחירות ותיכנס לסחרחורת, עלולים ההישגים הכלכליים להימחק בלילה אחת של מסיבת מפתים מטורפת. אם העסקים הפרטיים ישלמו תוספות שכר בלתי־הגיוניות רק כדי להרגיע את העובדים, ולא לפי יכולתם הכלכלית, בתקווה כמוסה שהממשלה תפחת את השקל ותצילם מנפילה, יצא שוב שד האבטלה המשונית מן הבקבוק אליו הוא הוחזר עכשיו.

אם הציבור ימשיך להעדיף צריכה על פני כל דבר אחר, יתעוות מיבנה המשק ולא יהיה מנוס מריפוי בזעזועים. אם קובעי המחירים בענף מסוים אחר יחשבו, שאצלם בענף הגיע הזמן להעלות את המחירים במכה אחת, והשמועה על היקורים המתוכננים תתפשט לכלל המשק, תתפוטט מיד היציבות ויפתח מחדש מעגל הציפיות האינפלציוניות המזינות את עצמן.

אם תחזור בה הממשלה מן ההחלטה על ביטול הלביא, ותסמן בכך את כניעתה לקבוצת הלחץ המפונקת והשרירית ביותר במדינה, יהפוך ביטול החלטות כלכליות מכאיבות של של הרגע, ואז היא פשוט תחדל ...

אם הציבור יתנפל על הדולר ... תמיד מובנות, לא יהיה מנוס מ... שורה ארוכה של „אם", החל ... בארה"ב ועד לתוצאות המשא ו... ניסים לקיסר.

אבל, אם לשפוט לפי כווני ... בכירים וחזאים מנוסים בבנק האוצר, התוצאה האחרונה – של ... – היא לגביהם החשובה והמכרעת.

האין זו חד־צדדיות מוגזמת, של אובססיה? שכר נכון ... המשק. אך לא הוא לבדו. גם ... ביותר בין מזכ"ל ההסתדרות בבטיחה עדיין, כמו זו שנראתה הוועד הפועל של ההסתדרות, המבוקש יהיה גם העתיד הכל להגיע לשם, צריך עוד לנהל כוללת קשה וממושכת.

כלכלת ישראל עדיין נמצאת ... אומנם כן, היא כבר לא שוכב... החרשות של מיטב הצוות הרפו... תוכל ללכת בכוחות עצמה רק תרצה.

...מכלה למינהג ... במשק. ... מסיבות שאינן ... גדול. ויש עוד ...אות הבחירות ... על השכר בין

...ה של פקידים ...ראל ובמשרד ...נים על השכר ...יותר.

...יש לה סימנים חשוב לבריאות ... יד ידידותית ...ר האוצר לא ...ג' במסדרונות ...עתיד הכלכלי ... המקויים. כדי ...ניות כלכלית

...יר התאוששות. אבל התחזיות ...זומרות, שהיא ...יר. תוכל, אם

ד"ר אבי בן בסט: „אנחנו מנסים להבין מה קורה כאן"

תצלום: זום 77

חוברנו למרכזת־טלפון אלקטרונית
ומיום רביעי 9.9.87 יוחלפו מספרי הטלפון שלנו.
רשמו נא לפניכם את מספרי הטלפון החדשים:
מעליות ישראליפט
• שרות ותיקונים:
03־5792525
• הנהלה ומכירות:
03־5792626

תל־אביב – קהיר
קו יומיומי
★ מתל־אביב – כל ימות השבוע כולל יום שבת בשעה 7.30 – יציאה מכיכר אתרים
★ מירושלים – כל יום למעט יום שבת בשעה 6.45 מתחנה המרכזית – ליד משרד אגד־תיור
מרכז ההזמנות – רח' פרישמן 15 תל־אביב
טלפונים: 231502, 03־231725
רכישת כרטיסים במשרדי ניצא טורס ובכל משרדי הנסיעות בארץ
מחיר הלוך וחזור 36 דולר • כוון אחד 23 דולר
ניצא קו קהיר
CAIRO LINE

האיש שחשף את ואנונו

בגלל הסקופ העולמי של פיטר הונאם מואשם ואנונו בבגידה • הונאם, תחקירן מספר 1 ב„סאנדיי טיימס", הסכים להיות עד הגנה במשפט, בעיקר משום ש„אין אדם היכול לתאר את מניעיו של ואנונו כמוני" • הונאם מאמין שאלמלא הלך ואנונו אחרי סינדי, הוא היה אדם חופשי

מאת צדוק יחזקאלי

ה־29 בספטמבר. יום שני. לונדון. במערכת "הסאנדיי־טיימס" בלונדון מספר מישהו על החברה החדשה של „מורדי" ואנונו. פיטר הונאם, תחקירן מספר 1 של העיתון, מונק ממקומו.

חברה, ואנונו, העסק לא הריח טוב. כבר זמן רב מסתובב העיתונאי המנוסה הזה בהרגשה שה„ישראלים" עוקבים אחריו ואחרי מרדכי ואנונו. תחושה שהתחילה עוד כשהשניים שהו באוסטרליה לצורך תחקיר ראשוני „בפרשת האטום". הונאם: „היום אנחנו כבר בטוחים לחלוטין שהם ידעו ועקבו אחרינו. אלא שאיש לא טרח לפנות לוואנונו ודריכותו רפתה"

הונאם מיהר לאתר את ואנונו. „מי היא לעזאזל הסינדי הזאת?" שאל אותו, „היא בטח סוכנת של המוסד".

ואנונו חייך. סיפר שפגש אותה „בכיכר לסטר". לא. היא לא התחילה איתו, „אני זה שהתחלתי איתה, ולא, אני לא מתנגד לארוחת ערב משותפת עם הונאם וסינדי. לא היום. היום אני עסוק. מחר בערב".

עוזב את העיר

כמה שעות אחר־כך נודע להונאם שוואנונו שינה את התוכניות והודיע שבדעתו לעזוב את העיר. הונאם מיהר לצלצל ל„מאונטבטן", מלון לא גדול במרכז לונדון. לא הייתה תשובה מהחדר. הונאם המשיך לנסות במשך היום ורק סמוך לחצות נשמע סוף סוף קולו של מוטי. „אני מצטער שאני חייב לבטל את הארוחה ולעזוב את העיר. אחזור עד סוף השבוע".

יום שלישי. 10 בבוקר. הונאם מנסה מזלו בשנית, אבל ואנונו מסרב לשנות את תוכניתו. „במבט לאחור", מספר היום הונאם, „כנראה שסינדי ניצלה את תמימותו ופתיו, הצליחה להוליך אותו שולל. שלושה ימים קודם לכן פירסם ה'סאנדיי מירור' את תמונתו. סינדי הזהירה אותו שעכשיו, כשזוהה, עלולים הישראלים לפגוע בו ועדיף שיעזוב לזמן מה. הבטיחה גם לקיים איתו יחסי־מין וזה עבר". הונאם סגר את הטלפון בתחושה רעה.

היתה זו השיחה האחרונה שניהל ואנונו כאיש חופשי. השבוע, על קנקן בירה במלון ירושלמי, הונאם, מרושל משהו, עגלגל ומזוקן, הוא עיתונאי המחזיק סקופ עולמי. כמה מאות מטרים משם יושב מוטי ואנונו על הספסל הנוקשה באולם בית־המשפט המחוזי ונתבע לשלם את מחירו של סקופ זה.

נפל בפח

הסיטואציה הזו הופכת את ה„סאנדיי טיימס" ובעיקר את הונאם לבעלי חוב. העיתון משלם את החוב במימון הגנתו של ואנונו. הונאם מנסה לשלם את החוב בדרכו. הוא מוביל את צוות החקירה של העיתון בנסיון לגלות את כל הפרטים על חטיפתו של ואנונו לישראל ורובם, אומר הונאם, כבר נחשפו. עכשיו הוא מבקש לבדוק „איך בדיוק הועבר ואנונו מהדירה של סינדי בפרברי רומא – לישראל? מי האנשים שעשו זאת? והכי חשוב: לחשוף את סינדי". חשיפתה, מבטיח הונאם, תביא למחאה איטלקית. „ישראל עוד תהיה בבעיה גדולה עם האיטלקים".

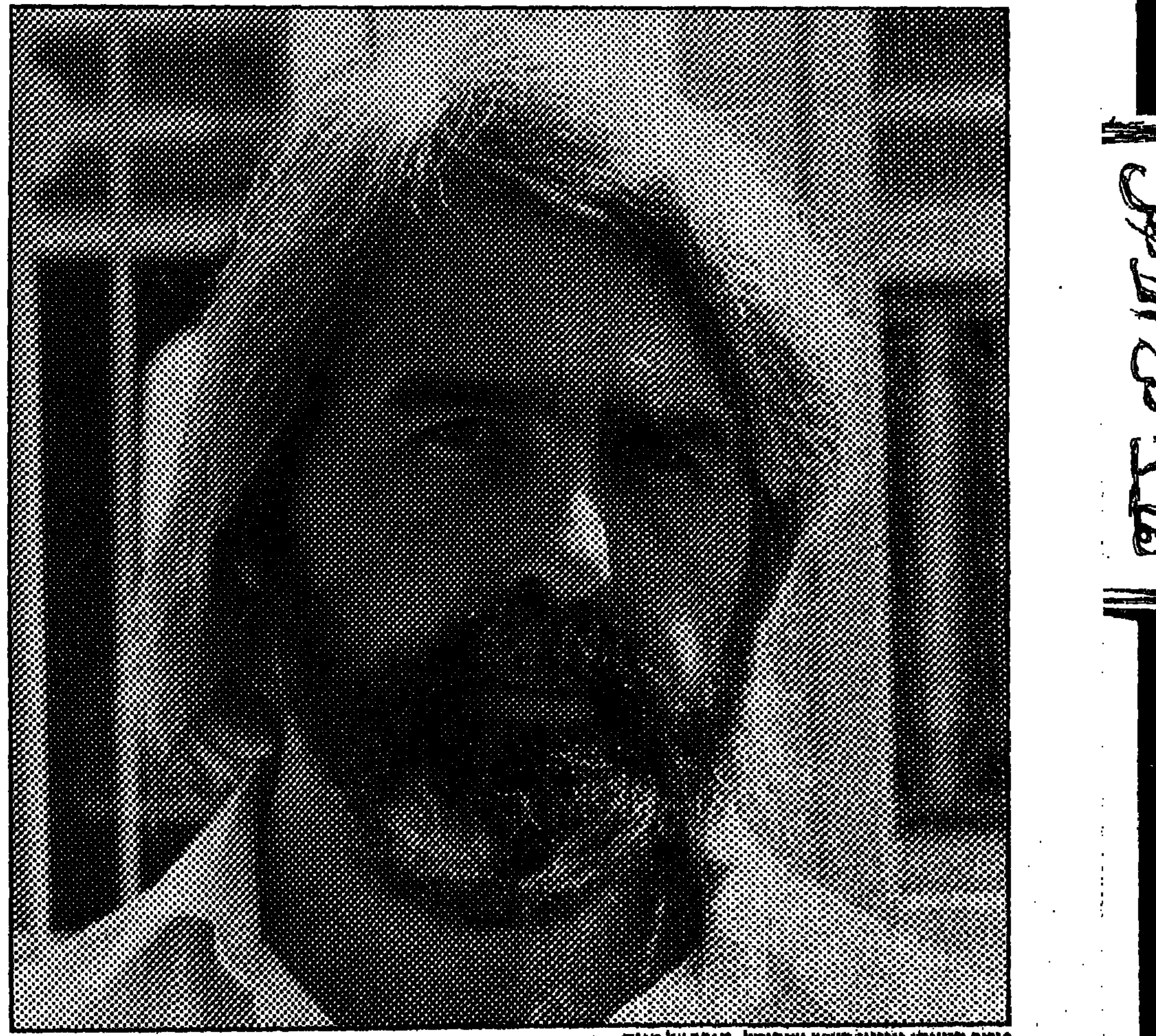
פיטר הונאם: ואנונו חשש שיחוסל, דיבר על מוות

דרך נוספת לתשלום החוב היא בהסכמתו להיות עד ההגנה מספר 2: „אין עוד אדם שיכול לתאר את מניעיו האמיתיים של ואנונו כמוני".

גם אם מצפונו מציק לו, הונאם מסתיר זאת היטב. למעשה, אליבא ד'הונאם, אין כאן סיפור של יסורי מצפון, רק טעות אידיוטית של ואנונו: „תאמין לי שעשינו את הכל בשבילו. הצענו לו את כל אמצעי הביטחון שבעולם. הוא לא רצה. גם ככה עקבנו אחריו כל הזמן ואין לנו ספק שלו היה נשאר בלונדון, ואפילו בלי להסתתר, הוא היה חופשי לנפשו עד היום הזה ממש. זאת משום שאחרי החשיפה שהיה מקבל עם פירסום הסיפור אצלנו, ישראל לא היתה מעיזה להוציאו מבריטניה בניגוד לרצונו. הוא נפל בפח שסינדי טמנה לו והוא עוד יצטער על כך עד סוף ימיו. הוא בחר לעזוב את לונדון. טעות מטופשת. בוודאי שאני מרגיש שצריך לעזור לו, אבל אני לא חושב שאני או העיתון אחראים למצבו הנוכחי".

גישה מעוררת אמון, אם כי הונאם אינו טורח להכחיש את תאוות הסקופ. „עוד כשהיינו באוסטרליה ניסה ואנונו לשכנע אותי שאפרסם את הסיפור ללא שמו ומבלי שנשלם לו. לא הסכמתי בשום אופן. אמרתי לו: 'מי יאמין לסיפור הזה בלי שם'"?

גם אם לא יודה בכך, מסגיר הונאם, בדבריו אלה, את העובדה ש„הטיימס" שילם לוואנונו תמורת הסיפור. העיתון אסר עליו לדבר על כסף ובכלל „כסף לא עניין את ואנונו. הוא לא דיבר עליו. אני היכרתי אותו כאדם צנוע. לא השתגע על בתי־מלון מפוארים או על אוכל. הסתפק במועט. תכונה שעוזרת לו לדעתי לעמוד בתנאי המאסר הקשים".

בעיניו הכהות והחודרות בחן הונאם את ואנונו כשנפגשו באוסטרליה. ואנונו קוטלג, לדבריו, כמקור אינפורמציה אמין. „לפגישה בחדרי בהילטון, סידני, הוא הופיע מפוחד. אפילו רעד. הוא לא ידע אם אני מה'מוסד' או מה'טיימס'. לאט לאט רכשתי את אמונו. טיילנו ביחד, ניהלנו שיחות נפש. ואנונו דיבר על נצרות ופילוסופיה. סיפר שהתנצר בעיקר מפני שהסתייג בצורה מוחלטת מהיהדות. בכנסיה האנגליקנית בחר בהיותה כנסיה חופשית יחסית".

סיפור האטום תפס כמובן חלק מרכזי. הונאם נדהם, לדבריו, מהמידע של הטכנאי הזוטר. „איך נתנו לך לצאת מישראל עם המידע הזה?" תמה. ואנונו, מספר הונאם, הסביר שהאחראים עליו לא האמינו שהבחור, יליד מרוקו שהשכלתו ממוצעת,

ואנונו: הופיע רועד ומפוחד בבית המלון

יכול להזיק. „זילזלו באינטליגנציה שלו," מלגלג הונאם.

לא הרגיש בוגד

לא, הוא לא הרגיש שואנונו מבקש לנקום במישהו. „הוא סיפר לי שהיה לו בארץ כל מה שצריך, אבל משהו קרה לו כשהגיע לאוניברסיטה. פתאום הוא הבין את הבעיה הערבית. מלחמת לבנון האיצה אצלו את התהליך והוא החליט לנתק את שורשיו מישראל. כבר אז החליט לפרסם את סיפור האטום. הוא לא ראה את עצמו כבוגד, אלא כמי שעוזר להביא שלום למזה"ת. הוא סירב, למשל, למסור אינפורמציה שהייתה עלולה, לדעתו, לפגוע בישראל ובביטחון עובדי הכור. לא חשף אפילו שם של עובד אחד, למרות שהפצרנו בו".

ואנונו חשש שיחוסל, מספר הונאם, לא דיבר על חטיפה, רק על מוות. „ואנונו אמר לי פעם: 'יהרגו אותי', אבל לאט לאט ירד אצלו המתח". זו משוכנע הונאם, המתחיל מספר 1 של ישראל: „אם מישהו מהשגרירות הישראלית היה פונה אז אל ואנונו ומזהיר אותו ממה שצפוי לו אם יחשוף סודות, אני משוכנע שהיה שוקל הכל מחדש"

– ואם היית יודע למה יוביל אותו פירסום הסיפור?

זו שאלה קשה, מודה הונאם ונזכר בישיבת המערכת שנערכה יום לפני הפרסום, שלושה ימים לאחר שנעלמו עקבותיו של ואנונו. „התחבטנו אם לפרסם ולבסוף החלטנו להריץ את המכונות. ואנונו הוא אדם אמיץ, נאיבי מעט, אבל הוא ידע איזה סיכון הוא לוקח. ובכל זאת אני חושב," הוא מוסיף, „שאם היינו יודעים מה הולך לקרות לו לא היינו מפרסמים".

„איך נתנו לו לצאת מישראל עם המידע הזה? זילזלו באינטליגנציה שלו • אם מישהו מהשגרירות בלונדון היה מזהיר אותו מפני הצפוי לו, אם יגלה סודות – אני משוכנע שהיה שוקל מחדש"

חץ מסילבי קשת

האיש שכוחו בחולשתו

הוא החזיר לציבוריות הישראלית את המושג האבוד: איש כבוד

שמעון פרס התפתל התפתל עד שהחליט. יצחק רבין, מרגע שהחליט נגד הל־ביא, היה תקיף, והשבוע ב„מבט" היתה לו שעת חסד של התגלות נדירה אצל האדם הקשה הזה.

אולם שניהם לא יכלו לקרקע את המטוס המהלומני, אלמלא כתפו הרכה, אך הבוטחת של שר האוצר, משה נסים, איש הליכוד.

הוא החזיר לצבוריות הישראלית את המושג האבוד: איש כבוד.

נסים, הוא ללא ספק, הפתעת השנה. כל הגבות שהורמו עם מינויו אחרי סילוקו של מודעי הטמפרמנטי וההפכפך – נשארו למעלה, מרוב השתאות.

האיש העניו, רך הדיבור והמנומס, הוא כיום אולי, הפוליטיקאי היחיד, שיריביו הקשים ביותר, שאינם מסכימים עם סדר הקדימויות החברתי שלו, מוכנים, בנפש חפצה, לומר עליו מלה טובה.

דדי צוקר, מר"צ, חבר ועדת הכספים: „הוא צובר נקודות בקצב מסחרר. מחוייבות טוטאלית לאמות מידה מקצועיות. לשיקוליו כלכליים. אין זיגוגים שנובעים ממחוייבות למתנה זו או אחר. גם בטענות הקשות שיש לי כלפיו, בענייני חינוך וחוק סיעוד, אני יודע שהוא פועל מתוך השקפת עולם. קבוצת ההתייחסות שלו הם בעלי המקצוע באוצר. יריב מכובד והוגן. בעניין הלביא עמד כמו מגדלור".

חיים רמון, עבודה, ועדת הכספים: „האיש הוא הגון באופן בסיסי. נכנס לתפקיד ברחילו ורחימו. כל ההכרעות שלו הן מקצועיות. עומד בפני לחצים אדירים מהליכוד להורים כספים גדולים להתנחלויות. לא מתנהג [illegible] רה מופקרת. לא פופוליסט זול. לא מינה אנשי שלומנו. אדיב, תקיף מבלי להיות גס רוח. אין אצלנו משחקי יוקרה. אנושי מאוד.

„לא מתייחס לתקופתו של מודעי, מטוב ועד רע. חרוץ. בא מוכן לישיבות הוועדה. קשוב לדבר החברים באופוזיציה. מבין את התביעות שלהם. בנושאים מסויימים, בא אפילו לקראתם".

להסיר את הכובע

אנשים יפים

אחרי הפירסומים של עמיתי מ„הארץ" צבי הראל וגם ב„עמוד הקלון" במדור זה, על מלחמת „תנובה" במיה קוק, נמצאו אנשים יפים, שמבלי שהתבקשו, חשו לעזרתה של מיה קוק.

יו"ר סניף תל־אביב של האגודה לזכויות האזרח, עו"ד שמעון שובר, קיבל מכתב מעו"ד נחום פיינברג מתל־אביב:

„כמי שמכיר את המאבק שמנהלת גב' מיה קוק כנגד „תנובה" מצאתי לנכון לחזק את ידיה.

„לאור הפרסומים בעתונות בדבר הוצאות משפט שהוטלו על גב' קוק, הנני מצרף צ'ק ע"ס 650 ש"ח כהשתתפות בתשלום ההוצאות הנ"ל."

ד"ר דב לזר, מנהריה, כתב לי: „קראתי בזעזוע על הגברת קוק ואני מצרף אליך בסיוע לה. רצ"ב צ'ק לפקודתה בסך 100 ש"ח. בתקווה שתמשיכי להוקיע את הראוי להוקעה, ובבוז עמוק ל„תנובה" – העתק למנכ"ל „תנובה".

אזרח אחר צילצל לעו"ד שובר, ואמר שהוא תורם לאגודה 500 שקל, אחרי שקרא במדור זה על הסיוע שהם נותנים למיה קוק.

מיה קוק מודה בהתרגשות למיטיביה.

•

הנאנסת הבוכייה

אני מוכנה להסכים לדבריו של רוני מילוא על האונס הקבוצתי שנעשה לשושנה ארבלינו, רק אם יאמר אותו הדבר על אברהם שריר. אומנם אצלו זה נעשה בשלטירתוק.

אולי כבר אחרי ההחלטה הקשה על הלביא, ניפטר כבר מהתפעותיה ומיבוטי הנפש של ארבלינו. העמיד אותי לקיר. לא ישנתי כל הלילה! חשבתי להתפטר! (הבטחה הבטחות) ריווחיו על בכייה. דמעה אחר דמעה. הנאנסת הבוכייה.

באות: שבוע הופיעו רופאים מרדימים בטלוויזיה וסיפרו שחולים ממש מתים מחוסר מרדימים לא כמעט שהיא נשאה קולה ותבכ בעניין הזה.

וכל זה מלווה בחשיפה תקשורתית מירבית. שושנה בבדיקות עיניים, כאילו שזה מעניין מישהו. שושנה בתל־ברוך עם הזונות הקוקסינלים, בעניין האיידס. מעשה הראוי לשבח, בלי ספק, אך כלום לא ניתן לעשות זאת בלי צלמים?

היא הבטיחה להם להילחם למיגור הזנות. היא יודעת יפה מאוד שאת הסחורה הזאת לא תוכל למגור.

כך או אחרת, חייבים הרופאים שעליהם היא ממונה להזהיר אותה מחשיפת־יתר, לקרני השמש ורקורים.

•

הכי בוער, הכי שחור, הכי מסריח

אומרים שהתופעה של הבערת צמיגים בהפגנות, היא המצאה מקומית. התחילו בה תושבי הגדה, אחר כך אימצו אותה ה„מתנחלים", וה„יום האדמה", והנה שהיא כאן, כדי להישאר.

הצמיגים הם הדבר הזמין ביותר, כיוון שהם לא ממוחזרים, ולא טוחנים אותם במגרסות, ניתן למצוא אותם אצל כל פאנצ'ר מאכר, כל בית־קברות למכוניות. זה לא עולה כסף, וקל להעביר ממקום למקום.

וזה מאוד אפקטיבי. המשתמשים בו טוענים כי הצמיג הוא הכי בוער ואיננו אוכל במחתרות. העשן שלו הכי שחור, הכי מתאבק, והכי מסריח.

•

בוק הים

אד קוך, ראש עיריית ניו־יורק, הוא אדם אבסוּ־ציוניסטי וציורי מאוד. הוא עובר בעיר שלו ושואל כל הזמן איך אני?

צ'יץ, ראש עיריית תל־אביב, מסרב להבין כי הפגנות, וקריאות ביניים, לעתים לא כמציאות, הן חלק מהמשחק הדמוקרטי. באנגליה, לפעמים אפילו שותלים „הקלר". אחד כמפריע. שיהיה שמח.

לא אצל צ'יץ. כל פעם שנדמה לו שפוגעים בכבודו, הוא מוריד את עצמו בדרגה מגנראל לצ'יץ, וכמו מקגארת מ„הוואי 50", הוא צועק על המשטרה: בוק הים! ואם המשטרה לא נחפזת למלא אחר הקפריזות שלו, הוא קורא לה בשמות, ומעליב את מפקדיה.

ובכך הוא יוצר עוד בידור בתל־אביב. בתוך לבו של כל אזרח הרי מקנן אנרכיסט קטן ששונא משטרה.

ועכשיו, עם החזרתו של גאנרי למוזיאון הארץ, קשה שלא לחשוב, מה יש לגאנרי על צ'יץ שהוא מחזיק אותו ככה איפה שהוא מחזיק אותו?

•

אגם הבירבורים

לעתים, אני תוהה אם איננו העם הפטפטן ביותר. אני כבר לא מדברת על קוי טלפון תפוסים בשיחות פרטיות של עובדי ציבור.

לאן שלא נושאים עיניים, יש תמיד מישהו עם כיתוי שמצרצר לך. שליחים על אופנועים, חולפים על פנינו, גם עם איתורית וגם עם ווקי טוקי.

גלי האתר מלאים בירבורים של שיחות נפש בדרך בשעות הלילה, בכל מיני תוכניות. כך שאוזן תמיכה מתאים קלטת כל מיני בעיות בין הנוער [illegible] נה, מאוורדות בלי בושה.

כל אדם שרואה עצמו חשוב, יש לו טלפון במכונית, וכעת גם התבשרנו שאפשר להוסיף לו גם מזכירה אלקטרונית.

הוסיפו כל זאת לרציבלים הרודפים אותנו בכל אוטובוס, מוניות, מונית שירות, קניון ומוסיקת מעליות בטלפון. אפשר להשתגע.

הבערת צמיגים – התמצאה מקומית. התחילו בה תושבי הגדה, אחר כך אימצו אותה ואחרים

ספטמבר באילת

מבצעים הנחות הפתעות

עם סיום העונה של החופשה המשפחתית, ולפני עונת
הצ'רטרים מאירופה, תפוס חופשה נהדרת במחירים מיוחדים. מלונות אילת מציעים
שפע של מבצעים ותוכניות בידור, הפלגות ביאכטות, פעילויות ספורט ימי,
מועדוני לילה, מצפה תת-ימי, טיולי מדבר, ספארי ועוד... ועוד...

חייג 059 ובחר את המלון המתאים לך במחיר הנוח לך

כוכב אחד מ-24 ש"ח

הדקל, טל. 73191, מ-24 ש"ח • מפרץ השמש, טל. 73105, פרטים במלון.

2 כוכבים מ-24 ש"ח

בל, טל. 76122, מ-35 ש"ח • דליה, טל. 75127, פרטים במלון • הים האדום, טל. 72171, מ-24 ש"ח
עדי, טל. 76151, מ-35 ש"ח • קראוון, טל. 73146, "פנאן בקראוון" פרטים במלון

3 כוכבים מ-32.5 ש"ח

אדומית, טל. 79513, מ-32.5 ש"ח • אמריקנה, טל. 75176, מ-33 ש"ח • אלמוג-ים, טל. 79555, מ-58 ש"ח ח.פ.
בקעת הירח טל. 75111, מ-35 ש"ח • סן-טרופז, טל. 74161, עקוב אחרי מבצע "ישרוטל" בעיתונים
צנטר, טל. 73177, מ-45 ש"ח • קלאב אין, טל. 79577, פרטים במלון.

4 כוכבים מ-37 ש"ח

גלי אילת, טל. 73122, מ-44 ש"ח • גני שולמית, טל. 75151, מ-40 ש"ח
המלך שלמה, טל. 79111, עקוב אחרי מבצע "ישרוטל" בעיתונים
הסלע האדום, טל. 73171, מ-41 ש"ח • לגונה, טל. 79444, עקוב אחרי מבצע "ישרוטל" בעיתונים
מוריה, טל. 72151, מ-53 ש"ח • מלכת שבא, טל. 72121, מ-37 ש"ח • נפטון, טל. 79333, מ-68 ש"ח.
ספורט, טל. 79102, עקוב אחרי מבצע "ישרוטל" בעיתונים • קיסר, טל. 76161, מ-49 ש"ח

5 כוכבים

אביה סונסטה, טל. 79222, פרטים במלון.

המחירים לאדם בחדר זוגי, לינה וארוחת בוקר, בתוקף מ-30.8.87 עד 7.10.87 (למעט 23-27.9.87 וסופי שבוע).

לוח טיסות מתוגבר - יותר מ-10 טיסות ביום

לאילת עם ארקיע ב-55 דקות

מבצע מתנות לנופשי אמצע השבוע בספטמבר אוקטובר:
* חינם - שייט על היאכטה דן עם ארוחת צהריים
* חינם - מכונית באדג'ט לא כולל ק"מ וביטוח
* חינם - כרטיס "סעודה בשניים"
* חינם - כניסה למוזיאון הבובות

מרכז הזמנות ות"א-אביב 03-5412222; ירושלים: 02-234855; חיפה: 04-643371; נתניה: 053-340734

מוכר נשק לכל דורש

מאת סמדר פרי

לא בכל יום מוכן סוחר נשק לחשוף את עצמו. לעתים רחוקות יציגו סוחרי-נשק פרטים מתוך עיסקות שיצאו אל הפועל, ידווחו על לקוחות ומקורות ועל סכומי כסף שהחליפו ידיים. תמיד מקנן החשש אצל סוחר-הנשק, כי אם יפטפט - ישרוף גשרים וירתיע לקוחות, שלא לדבר על סכנת החיים. קל-וחומר כשמדובר בסוחר נשק ערבי, המודה בעיסקות עם סוריה, עיראק, לבנון ו"שתי מדינות ערביות נוספות".

סרקיס סוגאנאליאן, 58, ארמני יליד לבנון, נשוי לאמריקנית ואב לשני ילדים („הבן שלי הולך בעקבותי, מטיס מטוסים לכל רחבי העולם"), החליט להיחשף השבוע אחרי 16 שנות סחר נשק. „גם לי יש מה לומר אחרי מה שעוללו לי בעיסקות הנשק עם טהראן", הסביר.

עשרות מיליוני הדולרים שמגלגל סרקיס סוגאנאליאן בשווקי הנשק הערביים, לא נזקפו לזכותו כשהוצא מן המשחק בעיסקה האיראנית • האמריקנים קראו לו „סוחר ארמני קטן", הסורים השליכוהו לכלא, הפלנגות קיבלו ממנו נשק חינם; כשביקש כסף – פנו לישראל • אצלו הכל כמעט הולך: גם עיסקה בו-זמנית עם צדדים יריבים • וידויו של סוחר נשק ערבי

סרקיס סוגאנאליאן במשרדו במיאמי. ברקע: לקוחות, סדאם חוסיין ורונלד רייגן

ב„אלווטן אל-ערבי", שבועון מהודר הנדפס בפאריס ונהנה מתפוצה אדירה בעולם הערבי, דיבר במרירות על פרשת „איראנגייט": „כמעט הייתי 'בפנים'. ניסיתי לעלות על העגלה מן הצד של הקונטראס. אבל הוציאו אותי מן המשחק. הציגו אותי כ„סוחר הארמני הקטן הזה".

פרחים לשולחן הישראלית

בעבר הלא-רחוק התנסה סוגאנאליאן בחוויה לא נעימה: אחרי שסיפק טילי קרקע-אוויר לסוריה, החליט מי שהחליט להשליכו לבית-סוהר בדמשק. בחקירות נתבקש להציג תשובות מדוייקות: מיהם המקורות שלך? כיצד השגת את הנשק? 31 יום ישב בכלא ולא נשבר, לדבריו. מאז, הוא אומר, כמעט שאיננו עובד עם הסורים.

יועצי תדמית אמרו לו, שהגיע הזמן להיות מוכר גם מחוץ למעגל הקטן של הספקים והלקוחות. סוגאנאליאן החליט להיענות להפצרות עורכי השבועון, לבנונים גולים, שביקשו לראיין את מי שהוריע כי סיפק „הרבה נשק" לארצם. המו"לים, סעודים בעלי-הון, הביעו, קרוב לוודאי, קורת-רוח לאחר שקראו את הראיון; לא, סוגאנאליאן לא מכיר את חאשוגי הסעודי ומעולם גם לא היה מעורב בעיסקות נשק עם הישראלים.

השאלה כיצד ינהג אם סוחר נשק ישראלי יציע לו עיסקה, לא עלתה במהלך הראיון. הוא גם לא השמיץ בו את ישראל אפילו פעם אחת.

לפני כשלושה חודשים הופיע סוגאנאליאן במועדון הלילה הנודע „רספוטין" בפאריס. לא הרחק משולחנו הצטופפה חבורה של ישראלים: קציני צה"ל, אנשי עסקים וסוחרי נשק, שהגיעו לסלון האווירי. הוא לא יכול היה לגרוע עין מאחת הנשים בשולחן הישראלי. ברגע מסויים הגיש מלצר לשולחנה של האשה זר שושנים, שאליו הוצמד פתק: „מאת המעריץ האלמוני". כאשר ביקשה הישראלית להודות לו ובישרה „אנחנו שכנים", נפלו פניו. „אילו רק ידעתי", מילמל לעצמו. לאחר שהתעשת, לחץ את ידה ואמר בעברית „שלום".

מעל שולחנו של סוגאנאליאן, במשרד הסמוך לשדה התעופה של מיאמי, פלורידה, תלויים דרך-קבע שני תצלומים: האחד, דיוקן נשיא ארה"ב, רייגן („אני לא מעוניין להרגיז אותו"), השני, דיוקנו של נשיא עיראק, סדאם חוסיין („אני מעריץ אותו"). מרוע העיראקים, הנשענים על נשק סובייטי וצרפתי, זקוקים גם לשירותיו? סוגאנאליאן: „מי שנמצא בחזית שנים ארוכות, לא יבדוק את התוויות של היצרן"...

„המדיניות שלי", אומר סוגאנאליאן, „היא שהשליכה את הפלנגות בלבנון, לזרועותיה של ישראל: „במשך שנים ארוכות סיפקתי נשק לפלנגות, מבלי לבקש מזומנים. הקמנו גשר אווירי, העברנו 74 משלוחים. כאשיר ג'ומאייל היה יושב אצלי שעות ארוכות, קיבל מסני 3,000 אקדחים.

„הלבנונים הבטיחו לשלם, אולם בסופו של דבר התברר, כי אין להם כוונות כאלה, ואין להם כסף. הייתי מוכן לספוג את החובות, עד גבול מסויים. אולם כשביקשו שוחד ודמי-תיווך, וכאשר גיליתי כי אנשי הקשר הפכו לבעלי חנויות וסוחרים גדולים, הודעתי להם שאינני זקוק לאוכלי חינם. אמרו לי: מגיע גם לנו. אמרתי: לא מסכים. אמרו: נשלם לך 70 אלף דולר על הכל. אמרתי: אתם חייבים לי עשרות מיליוני דולרים".

סוגאנאליאן, לדבריו, ניפנף במסמכים, קבלות ומכתבי אשראי, אבל הפלנגות לא התרשמו מן הניירת הזו. סוחר הנשק הודיע, כי יעצור את המשלוחים. „כשהבהרתי, ב-1977, כי לא אוכל לספק עוד נשק בחינם, הם נפלו לחיקה החם של ישראל".

אחרי ש„התפוטר" מלבנון, התייצבו אצלו מפקדי המודיעין וחיל-האוויר של סוריה. הסורים ביקשו וקיבלו טילי קרקע-אוויר, רקטות וחלקי-חילוף למטוסים. סוגאנאליאן העביר את המשלוחים דרך ספרד והפר בכך איסור מפורש.

גם אנשי הקשר הסוריים דרשו דמי תיווך. סוחר הנשק טוען, כי הם היו רודפי-בצע שלבשו מדי צבא ולא התביישו לאיים על חייו. בשלב מסויים, הוא אומר, החליט „לעשות סדר" ולהתלונן בחלונות הגבוהים של דמשק. עלה על מטוסו הפרטי ונחת בסוריה. וכאן זומנה לו הפתעה: מכתבי ההתחייבות לתשלום של הסורים הוקפאו והוא הושלך לכלא.

בבית-הסוהר עבר סוגאנאליאן חקירות ותישאולים. מה המקורות שלך, שאלו אותו, מניין הגיע הנשק. 31 ימים ישב במעצר, עד ששוחרר בעקבות עיסקה בתיווכו של השר הלבנוני המקורב אל הסורים, ג'ונבלאט.

בין המסמכים שהוא מציג השבוע: עיסקות נשק עם כ-אפרה, הפיליפינים, ניגריה, קניה, עיראק ועם אותן „שתי מדינות ערביות נוספות". ועדיין הוא סוחר, „בהתנדבות", עם לבנון.

אומרים עליך, נשאל סוגאנאליאן, שאתה מאתר סיכסוך וחותם, בו-זמנית, על עיסקות עם שני הצדדים היריבים. סוחר הנשק: „אין אצלי אבחנה בין בוגר פלוני, לבוגר אלמוני. כל מי שילחם למען הדמוקרטיה – אני איתו".

האם יש לו קווים אדומים? האם ימכור נשק לכל דורש? סוגאנאליאן ממהר להציג שלושה לאווים: לא לקדאפי, לא לקומוניסטים ולא לחומייני. וכיצד מתיישב הלאו האחרון עם המרירות שלו, אחרי שלא הצליח לחדור לעיסקות עם איראן? סוגאנאליאן: „רציתי להשתלב בפרשה בחלק הקשור בקונטראס. לא הייתי עובד עם חומייני".

מדוע לא נטל חלק בעיסקות הנשק עם איראן? – „העיראקים ידעו, בשלב מוקדם למדי, כי מקור הנשק הוא בארה"ב ובישראל. חלק מן הציוד הצבאי האיראני נפל שלל בידיהם. ראיתי בבגדד תצלומים של חלקי-חילוף ומכשירי רדיו. ביקשתי להתחבר אל העיסקה מן הצד של הקונטראס: לספק להם מסוקים מצויידים ברקטות ותת-מקלעים".

אבל האמריקנים, הוא מגלה, החליטו להרחיקו מן המשחק. הודיעו לו, כי לעולם לא יקבל רישיון לסחור במטוסי קרב. „לא היתה לי ברירה. ישבתי כמסרוד וכעסתי, עד שנחשף הביזיון הגדול".

תצלומו של רייגן, על שולחנו של סוגאנאליאן, חתום. האם נפגשו? סוחר הנשק מתחמק: „לא זוכר".

– מה אמר לך הנשיא?

„אם נפגשנו, לא שוחחנו על פוליטיקה. מי שרוצה לנשל יעשה זאת במסבאה, לא בחדר האורחים".

– האם תרמת למסע הבחירות של רייגן?

„ונניח שתרמתי, האם הייתי מגלה?"

השבוע הוא מבקש לחסל חשבון עם הקולונל נורת'. כאשר נשאל, לשמחתו, אם אוליבר נורת' פנה אליו בשלב כלשהו של עיסקת הנשק, ענה סוגאנאליאן: „אין טעם להכחיש. נורת' ומקפרליין ביקשו ממני להעמיד לרשותם את מטוסי הפרטי וגם את שומר-הראש שלי, כדי להעביר משלוחים אל הקונטראס. הסכמתי".

גם אחרי הראיון, קשה לחזות עד הסוף על קנקנו של סוחר הנשק הערבי, המוכן לפתוח צוהר אל חייו הפרטיים („אני חייב דין-וחשבון רק לאשתי"), אך לא אל היקף העיסקות שבהן הוא מעורב.

– בכמה מיליוני דולרים אפשר להעריך אותך?

„לא יודע. האמונה באלוהים היא ההון הבסיסי שלי".

– יש לך אויבים?

„לא מעט. ולא יותר מאשר לאחרים".

– נוטה להתנקש בחייך?

„לא זוכר".

סוגאנאליאן, אגב, לא יוצא מביתו בלי שומר-הראש הצמוד.

– האם נכון שסוחרי הנשק מוכנים למכור ציוד ישן, מקולקל, פגום?

„רק הרמאים הקטנים. אסור להערים על מדינה, שזרועותיה הארוכות עלולות להשיג אותך ביום מן הימים".

על שורשיו בלבנון הוא שומר בקנאות. בבחירות לנשיאות, בעוד כשנה, יתמוך בדני שמעון - „ני שקיים בעבר קשרים עם ישראל - „אם יבקש". השבוע גילה כיצד פתח בקריירה של סוחר נשק: כיליד מיזחם נאב, שמת בהיותו בן שמונה, היה מוכר בצל בשווקי הירקות של ביירות. ניסה להתגייס לצבא ונדחה. התנדב לתחזק טנקים „ומכאן התגלגלו העניינים".

סוגאנאליאן עדיין שומר על הדרכון הלבנוני, כדי להתחמק מתשלום מיסים בארה"ב.

מהסיפור על האוונטיים הכרותות הוא נהנה עד היום: „ישבנו במחנה צבאי בלבנון. הרעיפו עלי כבוד וביקשו עוד ועוד תרומות. שאלתי אותם: מה אתם עושים בכל הכספים הללו? אמרו: מבצעים צבאיים גדולים. אמרתי: תוכיחו. ביקשתי אוזן כרותה של אחד הקורבנות. בעבור שעה קלה הביאו לי שבע אוזניים"...

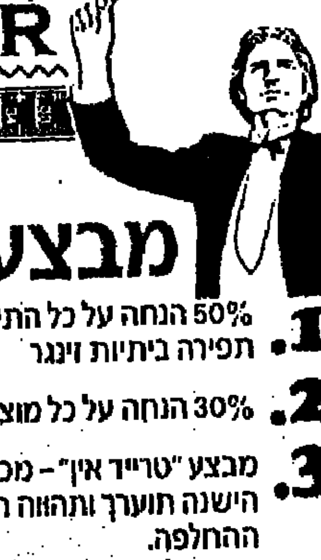

מועדון מחט הזהב
SINGER

מבצע חגים

1. 50% הנחה על כל התיקונים למכונות תפירה ביתיות זינגר
2. 30% הנחה על כל מוצרי הסידקית.
3. מבצע "טרייד אין" - מכונת התפירה הישנה תוערך ותהווה תשלום ע"ח ההחלפה.
רק אצל חברי מועדון מחט הזהב:

תל-אביב - ק.ל. מרכז זינגר, כנר מלכי ישראל 19, טל. 239463-03

ק.ל. שוויץ-ישראל בע"מ, יבואנים בלעדיים של זינגר בישראל, בשיתוף עם מועדון מחט הזהב, המומחים בארץ למכונות תפירה.

נתן ברון

נחיתה קשה

אפשר להבין את עובדי התעשיה האווירית, כאשר הם מפגינים ברחבי הארץ.

אפשר להבין אותם, כאשר הם ניצבים מול בית מפלגת העבודה או מול משרד האוצר: כאשר הם זועקים מול ביתו של שר הבטחון, כאשר הם מתפרצים למשרד הבטחון בקריה. ואפשר אפילו להבין אותם – גם אם לא להסכים לדרכם – כאשר הם חוסמים צמתים מרכזיים, משבשים את התנועה וגורמים לפקקים ארוכים ומעצבנים.

אבל אי־אפשר, בשום אופן אי־אפשר, להבין את פליטי ה„לביא" הללו כאשר הם באים לשטוח את כאבם ומצוקתם מול הכותל המערבי בירושלים.

זה, במחילה מכבודם, ממש ביזבוז זמן, כסף ועצבים. האם באמת הם חושבים, שכמה צעקות וכמה פתקים שיידחפו אל החריצים בין האבנים בכותל – ישנו את ההחלטה על פרוק ה„לביא"?

הרי הם צריכים לדעת ולהבין, שההחלטה נפלה בצורה מסודרת, מאורגנת, אחרי הרבה שיקולי־דעת וחשיבה מתוכננת. השרים נתנו את דעתם כראוי לכל היבט של הנושא, חקרו ודרשו, והגיעו כל אחד למסקנה אמיצה וכנה. איך תוכל היום תפילה אחת ליד הכותל לשנות החלטות אמיצות, ישרות והוגנות כאלה.

שרת הבריאות, למשל. הרי במשך שבועות עסקה שושנה ארבלי־אלמוזלינו בלימוד מעמיק ונוקב של הנושא. היא התייעצה עם אנשי מקצוע, קראה חומר, עשתה חישובים, ביקרה במפעלים, חקרה ודרשה – והגיעה למסקנה אמיצה להצביע נגד הלביא. אומנם, בדרך היתה לה שיחה קטנה עם שמעון פרס שהסביר לה את עובדות החיים, אבל זה כמובן לא השפיע עליה. מה שהשפיע על שרת הבריאות היה טובת המדינה, טובת הבטחון וטובת אזרחי ישראל.

■ ■ ■

בכלל, אווירת ההספד על ה„לביא" מגלה כמה דברים מעניינים ביותר.

קודם כל, מזמן כבר לא ראינו מין שמחה כזו, מין עליצות כזו, מול קבר פתוח ופעור. היו אנשים בארץ הזאת שאמרו וכתבו דברים ברוח של איצטדיון כדורגל: יש! עשינו את זה! יש אלוהים!

צריך לציין, שדווקא המנצחים האמיתיים של הפרשה – לא נראו שמחים ומאושרים כלל ועיקר. שמעון פרס נראה כאילו הפסיד קרב – ולא כמי שהצליח, נגד כל התחזיות, להעביר החלטה שלו בממשלה, תוך יחסי־כוחות בלתי נוחים. כל הזמן האמנתי בכנותו של פרס בפרשה זו, וגם עכשיו נראה לי שמצוקתו היתה אמיתית וכואבת.

גם משה נסים לא צהל. הוא, יותר מכל אדם אחר, החזיק את כף־המאזניים בידיו. אם היה משנה את עמדתו, אם היה מגמיש את הקו – היתה נופלת החלטה אחרת. אבל הוא עמד על שלו, וכמובן הפך למטרה להתקפות קשות. הוא לא נראה כמי ששמח על הנצחון, אלא להיפך: כמי שעשה דבר מתוך כורח, ובהתאם למדיניות המוצהרת שלו.

ההסבר היחיד שאפשר להעלות על הדעת להתנהגות זו – לקוח מתחום הפסיכולוגיה. יש בארץ הזו אנשים, המסוגלים לכרוך את הכל יחד: לומר שצריך לבטל את הלביא, לגחך על מישהו שמעז לדבר על „כבוד לאומי", לבטל בלגלוג כל דיבור על „שדה הקרב העתידי", ולמחוא־כף בכל פעם שמשהו מתפשל ונופל.

■ ■ ■

פרשת ה„לביא" חשפה כמה עצבים רוטטים בחברה הישראלית, ונדמה שהעצבים הכואבים הללו ימשיכו להציק עוד זמן רב.

קודם כל, יש תחושה שתם עידן הפרוייקטים הבטחוניים המונומנטליים שאפיין את מדינת ישראל בעבר. הכור האטומי בדימונה, למשל: מישהו מאמין, שב־1987, באווירה השוררת בארץ, אפשר היה להקים דבר כזה? העניין היה דולף מיד, התקשורת היתה עושה חגיגה וחברי־כנסת היו תופסים „טרמפ" על העניין כדי לקבל כמה כותרות. העניין היה נופל מיד, ובמהירות.

פעם הכל היה אחרת. לטוב או לרע – וזה עניין לוויכוח. אבל אין ויכוח על כך, שאדם כמו דוד בן־גוריון (עם בחור צעיר כמו שמעון פרס לידו) היה גומר את ייצור המטוס „לביא" בלי להכביד עפעף.

היום, כמובן הכל אחרת. יש כאלה השמחים על כך. אבל יש כאלה ואני בתוכם – הרואים במצב זה התחלה של ריקבון ונסיגה. מדינה אינה יכולה להתנהל על־ידי מחשבים ודיאגרמות. והיום נרמז, שהיא מתנהלת על־ידי מחשבי־כיס קטנים וזולים מתוצרת יפן.

■ ■ ■

ומלה אחרונה על האיש, שהוא לדעתי הגיבור האמיתי של כל הפרשה: משה ארנס.

מכל 23 שרי הממשלה – היחיד שיודע בדיוק על מה המדובר – הוא ארנס.

יתכן שהוא טועה בדעתו זו – אבל איש לא יקח ממנו את המטען שהוא מצויד בו: ידע עצום, הכנה בנושא, ורמת חשיבה שאינה מקובלת אצלנו.

איך יכול אדם כזה להמשיך לשבת בממשלה כזו, שחצי משריה מקבלים החלטה הנראית לו משגה נורא ואסון לאומי?

בדרך־כלל, לא כדאי להתפטר. אתה הולך ונעלם, ואיש אינו זוכר אותך. אבל אם אכן יתפטר מישה ארנס – אין ספק, שהדבר לא יזיק לו כלל, ובהחלט עשוי להועיל לו בעתיד.

מדע על מזוודות

אוניברסיטאות במשבר (ב)

מדען ישראלי החוקר בחו"ל משול לילד קטן בחנות צעצועים: משכורות דמיוניות ומיכשור עדכני, מול 1,000 שקל לחודש ומיכשור משנות ה־50 ● המוח שלי שייך לי, לא לישראל, אומר מדען בכיר השוהה בוושינגטון ● גם מי שנשאר בארץ יוצא בקיץ לחו"ל, להרוויח את לחמו או לתרום קצת מוח יהודי לחברות זרות

מאת אביבה שאבי

רחוק מן הבית, במעבדות „מלוי" שבמרילנד, יושב מזה שנתיים פרופ' יוסי שלזינגר. שלזינגר, 42, הוא פרופ' מן המניין במחלקה לאימונולוגיה כימית במכון וייצמן. ב־84' זכה להכרה בינלאומית, בעקבות פריצת דרך בחקר מחלת הסרטן, שעשה בשיתוף עם חוקרים מלונדון ומסן־פרנסיסקו. אחרי הפירסום המדעי הוצף בהצעות עבודה. הוא קיבל אחת מהן. יצא לשנת שבתון, והלך לעבוד ב„מלוי", חברה אמריקנית גדולה, העוסקת בפיתוח תרופות חדשות. יחד איתו לקח חוקרים ישראליים מן המכון והקים מעבדת מחקר, שעובדים בה מדענים מכל העולם. בתום השבתון, האריך את שהותו בשנתיים של חל"ת (חופשה ללא תשלום).

בלקניזציה בחינוך הגבוה

שלזינגר יושב באמריקה על ויזת עבודה: סידור נוח, ללא קביעות, בתפקיד של מנכ"ל לענייני מחקר. הוא ממשיך להחזיק קבוצת מחקר קטנה במכון וייצמן. חוקר אמריקני ברמה שלו ב„מדיקל סקול" משתכר 100 אלף דולר בשנה. מדובר באופציות אדירות, שאין לשום חוקר ישראלי. יש לי סכום עצום למחקר, אומר שלזינגר, מיליוני דולרים נתונים להחלטתי הבלעדית, פי 20 מאשר בארץ. זה כמו ילד קטן שנכנס לחנות צעצועים – הכל שלך.

מדע „גדול", הוא אומר, קשה מאוד לעשות בישראל, למרות שההישג הכי גדול שלי היה בארץ והצלחתי להגיע לשם בינלאומי. ארה"ב היא ארץ טובה מאוד לאנשים בעלי יוזמה. אני יכול לתרום הרבה, ואני רוצה לתרום הרבה. נוצרה קונסטלציה אישית, שבה אמרתי: למה לא לנסות? צריך להתרגל לרעיון שיש להשאיר לאנשים דלת פתוחה. קחי את המודל של פרלמן. פרלמן יהיה תמיד כנר ישראלי. אני אהיה תמיד מדען ישראלי. האם המוח שלי שייך לישראל או לי? אני חושב, שהוא שייך לי.

שלזינגר אומר, שהוא מתכוון לחזור. הוא לא נהנה מהחיים באמריקה והיה מעדיף לחיות בארץ. כבר החליט שאת הקריירה שלו הוא רוצה לעשות כפרופסור באקדמיה. עכשיו, אחרי שניסה את המדע ה„גדול", ימצא את דרך המלך. יש סיכוי שיגיע ארצה, כשהחל"ת שלו יסתיים, באפריל 89', ועד אז אולי יצליח לשכנע את החברה האמריקנית להשקיע בארץ. אבל דברים יכולים גם להשתנות.

הישיבה של שלזינגר באמריקה היא אולי תוצר של מה שפרופ' גדליה שלף, דיקן הפקולטה להנדסה אזרחית בטכניון, מכנה „הבלקניזציה של החינוך הגבוה". בפקולטה של שלף, שאמורה להכשיר את כוח־האדם לכל משק ההנדסה האזרחית בארץ, משתמשים במכשירי מדידה משנות ה־50. מוצגים מוזיאוניים. וזה אומר, לפי שלף, שהמהנדסים שאנחנו מכשירים היום, גרועים מאלה שהכשרנו בעבר.

שלף שב לא מכבר מסין, לשם יצא כדי לייעץ במניעת זיהום מים. בשנת 1976, הוא מספר, היתה רעידת אדמה בעיר טנג־שן, 300 ק"מ מפקין, אזור מישורי. נהרגו כרבע מיליון איש, העיר נחרבה. הסינים הסתירו את העובדה הזאת במשך שלוש שנים. ישראל יושבת על השבר הסורי־אפריקני. לפני שנתיים היתה כאן רעידת אדמה. אף אחד לא יכול לנחש בכמה מעלות ריכטר תהיה הרעידה הבאה. אנחנו מפגרים בתחום הזה. כבר שלוש שנים אני נלחם להשיג פלטות קפיציות, ציוד שנחשב מינימלי למחקר ברעידות אדמה, וציוד מחשבים, שיבדוק את תגובת המבנים לרעידות אדמה. סדר גודל של 120 אלף דולר. צוחקים לי בפרצוף.

על שולחנו של שלף מונח מכתב שכתב הדיקן לרקטור שלו, ושעניינו בקשה לחל"ת (חופשה ללא תשלום) של איש סגל, פרופ'־חבר בפקולטה. השיקולים: „הניסיון שירכוש בשיטות וציוד מעודכן בשטח הגאודזיה, יתרמו רבות לפקולטה ולטכניון" וכו'. מכתב מביש, אומר שלף. האיש הזה הוא אחד מעשרת המודדים הטובים בעולם. הוכשר באנגליה, יושב בארץ 20 שנה, וחסר לו ציוד בסיסי למחקר. לפי שלף, בשלוש השנים האחרונות חלה עלייה דרסטית במספר האנשים המבקשים חל"ת לשנה שלמה, או שנוסעים לחופשה בקיץ. במשך שלוש שנות כהונתו כדיקן, עזבו את הפקולטה שלושה חברי סגל בכירים. אחד הלך לאוניברסיטה בארה"ב, שני לגרמניה. שלישי, שהיה הטוב ביותר בפקולטה, עבר לשוק הפרטי.

מצא עצמו בחוץ

בטכניון, כמו בשאר האוניברסיטאות, לא מכשירים היום סגל צעיר. זאת למרות שלקראת אמצע שנות ה־90 צפוייה פרישה המונית של הסגל הנוכחי. התקנים הוקפאו בשל המצוקה התקציבית. אבל גם בפקולטות, שבהן יש תקנים פנויים, אין מרצים לאייש אותם. בפקולטה להנדסת חשמל, לדוגמה, יש עשרה תקנים פנויים. זאת, לפי פרופ' זקי ברק, המשנה לנשיא הטכניון לעניינים אקדמיים – בשל דרישות גבוהות של הפקולטה לאיכות חברי הסגל, ומשום שבהנדסת חשמל האיוש נעשה לרוב מתוך המאגר של מדענים ישראליים שיושבים בחו"ל. ואנשים לא רוצים לבוא.

אנשים אינם באים משום שאין להם תנאים למחקר, ומשום שהם נדונים כאן למשכורות מגוחכות, במונחים אמריקניים. הקיץ עזב אותנו ד"ר דייוויד אלברט, עילוי בתחום יסודות הפיסיקה. אלברט, 32, יהודי־אמריקני, בוגר קולומביה, לימד באוניברסיטת דרום־קרוליינה ולפני כשנתיים התקבל כמרצה במכון לפילוסופיה ולהסטוריה של המדעים באוניברסיטת בתל־אביב. בכל חודש הביא הביתה כ־1,000 שקלים, מתוכם שילם 600 שקל שכר דירה במרכז תל־אביב.

בשנה הבאה ילמד אלברט באוניברסיטת קולומביה, ניו־יורק. יש לו חוזה לארבע שנים, עם משכורת התחלתית של 34 אלף דולר. לו רציתי להישאר, הוא אומר, הייתי צריך לקצץ בהוצאותי, או שהיה עלי להשיג כסף ממקורות אחרים. רמת התמיכה בהשכלה כאן היא בלתי־סבירה, אם מצפים לקהילייה מדעית חיה ותוססת.

מנקודת מבטו של המרצה הצעיר, האקדמיה יכולה להיתפש לעתים כקן צרעות, עמוס אינטריגות פנימיות. צריך לזכור, שמרצה כזה עובר, עד לקבלת הקביעות שלו, נתיב ייסורים ממושך. הגיל הממוצע לקבלת דרגת מרצה בכיר, שבו מתחיל שלב הקביעות, הוא 41. בסופו של התהליך, שעובר דרך ועדות אוניברסיטאיות שונות, יצליח להיקלט באחד מוסדות המחקר. אם לא – ייפלט מן המערכת. כזה היה המקרה של ד"ר אלי פרנקו, מומחה לסנסקריט ולפילוסופיה הודית, שאומרים עליו שהוא מטובי האינדולוגים הצעירים בעולם.

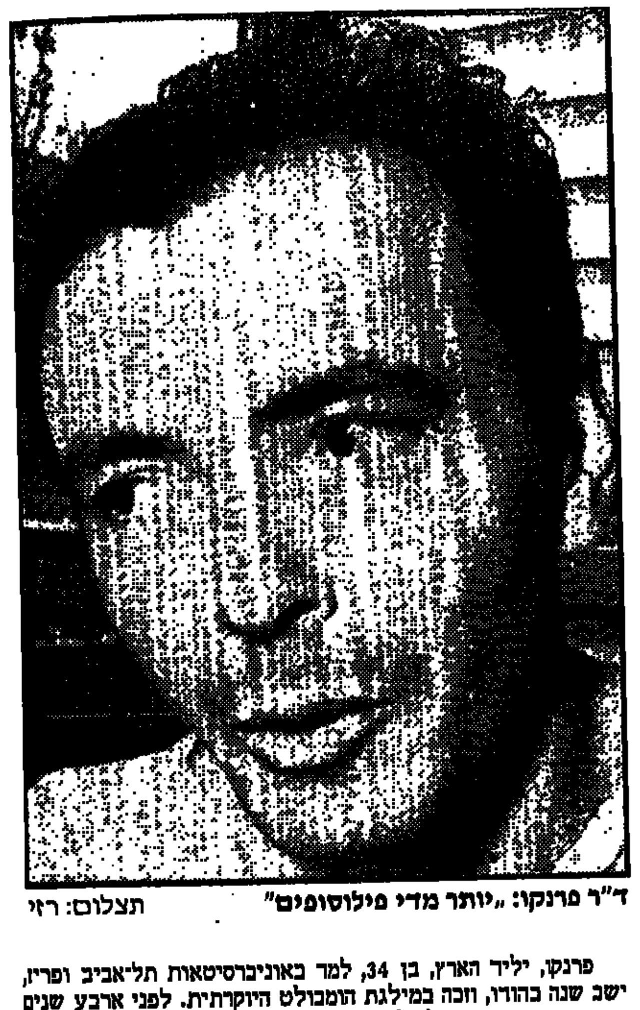
ד"ר פרנקו: „יותר מדי פילוסופים" תצלום: רזי

פרנקו, יליד הארץ, בן 34, למד באוניברסיטאות תל־אביב ופריז, ישב שנה בהודו, וזכה במילגת הומבולט היוקרתית. לפני ארבע שנים הגיע ארצה, והתקבל לחוג לפילוסופיה כללית באוניברסיטת תל־אביב, במישרת חבר הוראה בדרגת מרצה. החוזה היה לשנה, ללא קרן השתלמות וללא זכויות שבתון.

בסוף השנה השנייה הודיעו לו שיש יותר מדי פילוסופים מזרחיים בחוג, בעוד שהכוונה היא לפתח תחומים אחרים. הוא מצא את עצמו בחוץ. אחר־כך נמצא לו מינוי זמני כחוקר במכון ואן־ליר. בשנה הבאה כבר ישהה חצי שנה באוניברסיטת ברלין וחצי שנה פה. יש לו הצעות פתוחות בארה"ב, אבל פרנקו רוצה לחיות בארץ. חשוב לי להישאר פה, הוא אומר, פה החברים שלי, פה נולדתי.

יום לאחר סיום שנת הלימודים מתמלאים המטוסים לארה"ב בחברי סגל אקדמי מישראל. הקמפוסים מתרוקנים בחודשים יולי־אוגוסט־ספטמבר. הוועדות השוטפות אינן פועלות, הסנאט אינו מתכנס, המנגנון המוסרי כולו מפסיק לתפקד. הקורבנות הם הסטודנטים לתואר שני ושלישי, שאיבדו את המנחים שלהם, ורמת ההוראה של מרצה, שאינו מתמסר כל כולו למוסד שלו.

המרצה הישראלי חייב את קידומו למספר הפירסומים המדעיים שהוא כותב. לשם כך הוא זקוק לתנאי מחקר. כדי להשיג מימון חיצוני, הוא תלוי בחוות־דעתם של מומחים מבחוץ על בקשות למענקי מחקר. מה הוא עושה? הוא נוסע לחו"ל. איש סגל ממוצע שוהה בארץ תשעה חודשים בשנה, שבהם הוא מקדיש את זמנו להוראה ולהשגת אמצעי־מחקר. כשמגיע הקיץ, שהוא הזמן הפורה ביותר למחקר, הוא לוקח את כספי ההשתלמות שלו ונוסע לחו"ל. חודש־חודשיים־שלושה בשנה הוא שוהה בכנסים, השתלמויות, או הולך לעבוד במוסד מחקרי. יש לו שתי מטרות עיקריות: לעשות מחקרים עם ציוד מעודכן, ולהשלים את הכנסתו.

אחת לכמה שנים יוצא המדען שלנו לחופשה ממושכת יותר, שבתון וחל"ת. במהלך שנת השבתון הוא מקבל את משכורתו בדולרים, החל מ־2,500 דולר לחודש, למרצה צעיר, ועד 4,000 דולר ויותר לפרופ' מן המניין בשיא הוותק שלו. זאת, בלי להביא בחשבון הכנסות נוספות שיש לו מהרצאות, או ממוסד המחקר שאליו הוזמן.

בחו"ל הוא יושב על אשרת תייר, או על ויזה של חילופי־מידע, ומקבל דמי ייעוץ, או הוצאות קיום. הביקורת על השימוש הנרחב בזכויות השבתון מעלה אצל אנשי האקדמיה את הטיעון בדבר הבינלאומיות של ההשכלה הגבוהה. מוסד השבתון, הם אומרים בלהט, הינו עורק חיוני לשמירה על קשר עם המדע העולמי.

חצי פה חצי שם

האוניברסיטאות מעודדות את היציאה לחל"ת, כאמצעי חיסכון. באופן כזה, המרצה אינו נגרע ממצבת כוח האדם, ולעומת זאת, משתמשים בהכנסותיו לצרכים שוטפים. תופעה אחרת שהתמסדה בשנים האחרונות היא שיטת המינויים הכפולים: חצי שנה באוניברסיטת קולומביה, חצי שנה באוניברסיטה העברית. למוסדות אין ברירה. המדובר במדענים מן השורה הראשונה, שאחרת יעזבו את הארץ.

דוגמה טובה אחת היא פרופ' שמעון אולמן, מנהל המרכז לאינטליגנציה מלאכותית במכון וייצמן, וכוכב עולה בתחומו. אולמן מבלה מחצית מזמנו בארץ, והשאר במכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס.

המוסדות נבדלים בעמדתם כלפי תופעת המרצים המעופפים. מכון וייצמן הוא גמיש יחסית, ומאפשר לחברי הסגל שלו לבלות חלק ניכר מזמנם בחו"ל. בכל רגע נתון יימצאו יותר מ־100 אנשי המכון בחו"ל. לכ־5־4 מרצים אושרה שהות ממושכת בחוץ, מעבר למסגרת השבתון שלהם. האוניברסיטה העברית והטכניון קשוחים יותר. בטכניון לא יאשרו לאיש סגל שנה שלישית של חל"ת. בתל־אביב, לעומת־זאת, היה מקרה של מדען צעיר ומוכשר, שנסע לחו"ל, נשאר שנה ועוד שנה, ושב ארצה בתום השנה הרביעית. אילו אולץ להתפטר, יש להניח, שלא היה חוזר.

האוניברסיטה אישרה מינויים כפולים לכ־50 חברי סגל. אנחנו מקבלים את זה באהבה, אומר נשיא האוניברסיטה, מני. הם הולכים להרוויח קצת למחייתם. אפשר לחשוב, שהם יושבים על הררי זהב.

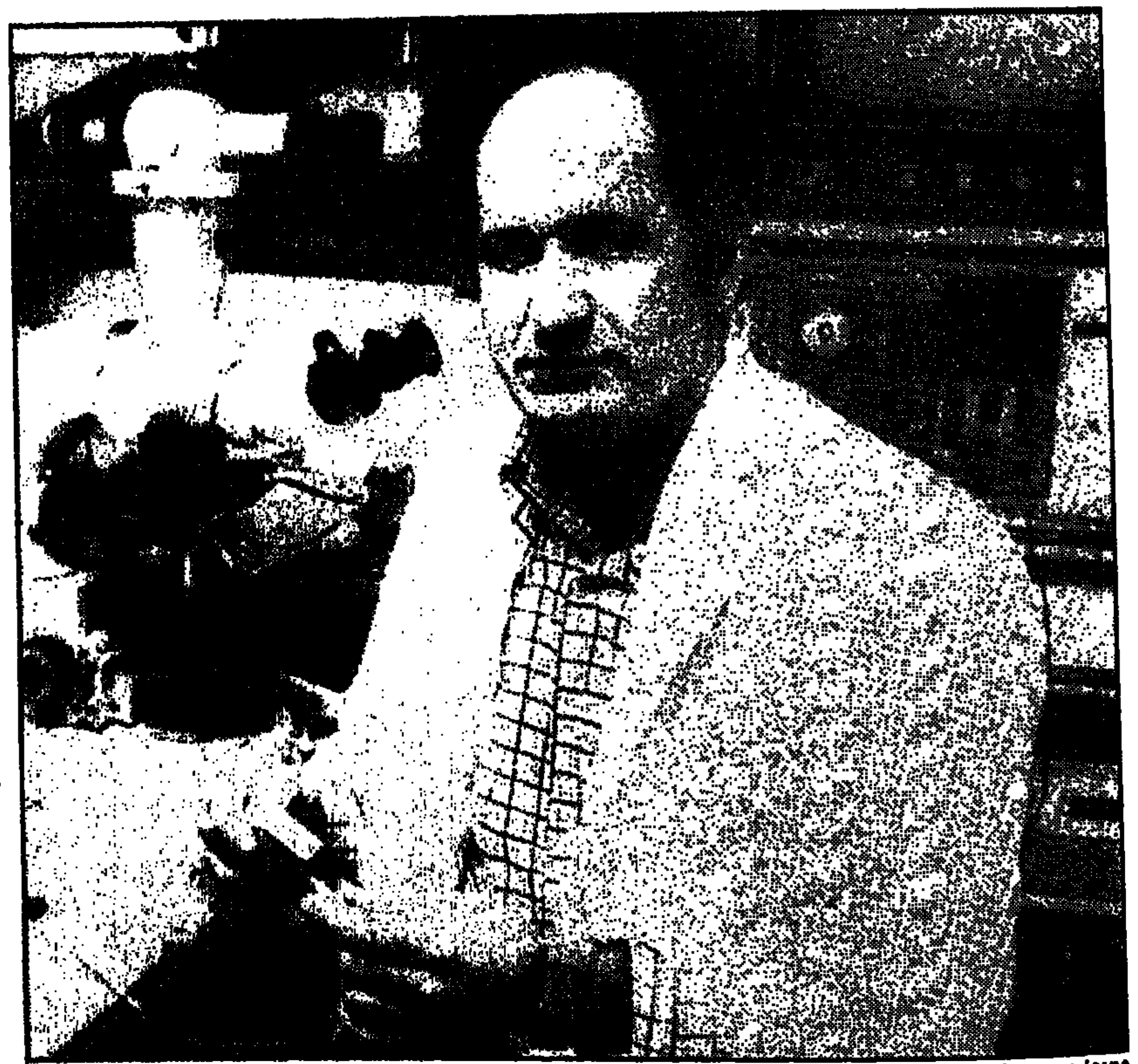
פרופ' יוסי שלזינגר: „מיליוני דולרים נתונים להחלטתי הבלעדית" תצלום: זום 77

כשאני התחלתי לעסוק במדע, היתה אווירה של הערכה כלפי הפרופסורים, אומר פרופ' אביב עמי־רב מאוניברסיטת תל־אביב. מדען היה משהו יוקרתי. היום, להיות מדען זה לשאול כמה אתה מרוויח, ואם אתה כל־כך חכם איך זה שאתה מרוויח כל־כך מעט. זה לא תורם לרצון של האנשים להשאר באוניברסיטה.

עמי־רב, שבע שנים באקדמיה, מסלול קידום מהיר יחסית, מגדיר עצמו כפרי מוצלח של הסתגלות לתנאי הארץ הקשים. הוא יליד הארץ, בן 37, נשוי ואב לשתי בנות. את הדוקטורט שלו עשה בתל־אביב („הפרדת איזוטופים מאלומות מולקולריות אור־קוליות"). על הפוסט־דוקטורט ויתרו לו. באוניברסיטה נקלט על תקן של מקבלי מילגות אלון – הערוץ הכמעט־יחיד לקליטת חוקרים צעירים ומבטיחים. עמי־רב אחראי על מעבדת כימיה־פיזיקלית, ומלמד סטודנטים לתואר שני. עובד בממוצע 12 שעות ביום. כ־25 אחוזים מזמנו מוקדשים להשגת מענקי מחקר, עוד 10 אחוזים לרכש ולאחזקת ציוד. השאר מוקדש להוראה.

בסוף החודש, פרופ' אביב עמי־רב מביא הביתה 1,600 שקל נטו בחודש. בנוסף על כך, עומדים לרשותו כספי קרן השתלמות דולרית, לצורך נסיעות לחו"ל, ועוד חודשיים בשנה חופשת שבתון. ההצעות שמגיעות מחו"ל – כמו מן המחלקה להנדסת חומרים באוניברסיטת ייל, או מאוניברסיטת רוצ'סטר – נעות סביב משכורת של 80 אלף דולר בשנה.

לפני שנתיים, כאשר שהה עמי־רב עם משפחתו בשבתון במוסד מחקר בניו־ג'רזי, שקל את האפשרות להישאר בשורות זרים. אבל החליט לחזור ארצה. לא רצה לשלם את מחיר הניתוק מן הארץ. אפשרות אחרת שעומדת בפניו היא ללכת לתעשייה. הקו האדום של עמי־רב הוא שנתיים של מענקי מחקר נחיתי של פחות מ־15 אלף דולר לשנה. לא אשאר באוניברסיטה כדי ללמד תואר ראשון, הוא אומר, אם יגידו לי שהאוניברסיטה הופכת לקולג', אני אורז את מזוודותי והולך לתעשייה.

בינתיים עמי־רב אורז את המזוודה, ונוסע לחודש לדטרויט. הוא הולך לעבוד שם על פרוייקט מחקר, המצריך שימוש בלייזר־טבעת, שאינו בנמצא במעבדות שלנו. מתוך 32 אנשי סגל במחלקה שלו, 16 נמצאים יותר מחודשיים בשנה בחו"ל, מי בחל"ת, ומי לתקופה קצרה. יש, הוא אומר, שקוראים לזה מרעה. הרוב נוסע לעשות כסף, ומסתכן בסכסוכים בחיי המשפחה שלו. אני נוסע לחודש, משום שאין לי כסף לקחת את כל המשפחה.

הון אנושי מדלדל

„ישראל היא אחת המדינות שמהן ישנה „בריחת מוחות" ניכרת", כך קבע מחקר שנערך במרכז לחקר טכנולוגי של אוניברסיטת תל־אביב, ואשר בחן את הגורמים המרכזיים המשפיעים על בריחת המוחות מישראל. „ישראל היא בין הבאות הגדולות ביותר של מוחות, יחד עם הודו, הונג־קונג, הפיליפינים ודרום־אמריקה. הבעייה המרכזית שנוצרת בעקבות בריחת המוחות היא, שההון האנושי של המדינה מידלדל".

במהלך השנים הלכה והתרחבה קהילת המדענים הישראליים, שיושבים בארה"ב. הם בולטים בתחומי מדעי הטבע, אלקטרוניקה, מדעי המחשב, בעיקר התיאורטיים. לפני שנתיים אמר דיקן הפקולטה דאז למדעי המחשב בטכניון, פרופ' עזריה פז, שמאז היווסדה ב־69', עזבו את הפקולטה כמחצית מחברי הסגל שלה ורבים מהם מכהנים בתפקידי מפתח במבוני מחקר יוקרתיים בארה"ב. אחד הבולטים שבהם הינו פרופ' שמואל וינוגרד, שעזב כבר בשנות ה־50, ויושב באי.בי.אמ ביורקטאון־הייטס, מדינת ניו־יורק. וינוגרד משמש פרופ'־אורח קבוע בטכניון.

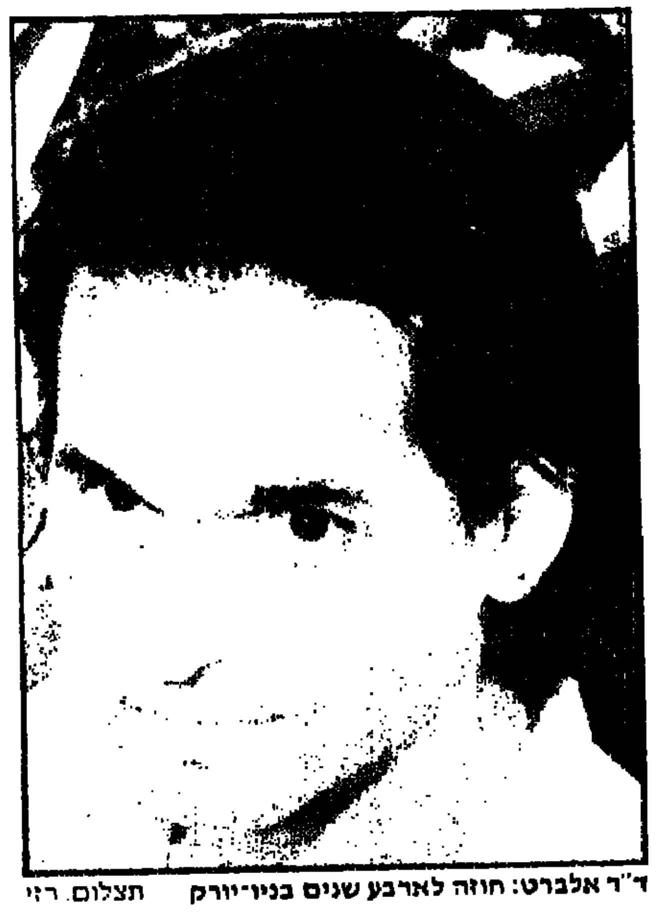
ד"ר אלברט: חוזה לארבע שנים בניו־יורק תצלום: רזי

במכון הטכנולוגי של קליפורניה יושב מומחה עולמי בתחום התקשורת האופטית. באוניברסיטת רוצ'סטר יושב מומחה עולמי להיתוך גרעיני באמצעות לייזרים. התנהל איתו מו"מ להחזרתו ארצה, אולם לא נמצאו לו תנאי מחקר מתאימים. השנה הופיעו שלושה שמות ישראליים ברשימת 90 הזוכים במילגת „סלואן" היוקרתית, המוענקת לחברי סגל צעירים באוניברסיטאות אמריקניות.

בהופעתו בפני ועדת החינוך של הכנסת, ציטט נשיא האקדמיה למדעים, פרופ' יורטנר, נתונים של המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח על היקף ירידת אקדמאים מישראל. לפי יורטנר, מספר בעלי המקצועות הטכניים והאקדמיים בקרב היורדים הישראליים בארה"ב ב־1984 היה 34 אלף, בהם כ־9,000 בעלי מקצועות מדעיים והנדסיים, ו־1,600 פרופסורים ומרצים באוניברסיטאות. בשנים 1984־1978 נוספו מדי שנה כ־200 מהנדסים ומדענים לאוכלוסיית היורדים. ירידה היתה קיימת החל משנות ה־50, אומר יורטנר, אבל מה שמדאיג ביותר הוא שהחל מאמצע שנות ה־70, הפירמידה מתהפכת: יורדים הטובים יותר.

כמו בכל התייחסות לנושא הירידה, ישנה בתחום הזה אי בהירות גדולה. הבעייה טמונה כמובן בהגדרה של מהו יורד. לפי נתוני מפקד ההגירה האמריקני, מספר בעלי מקצועות חופשיים וטכניים ישראליים, שקיבלו מעמד מהגר ב־1984 הגיע ל־845, בהם כ־45 מרצים באקדמיה. בדיקה באוניברסיטאות מגלה ממוצע של אחת או שתי עזיבות סגל בשנה. יורטנר כלל בנתונים שלו חברי סגל אקדמי הנמצאים בחל"ת, כאלה שנסעו לקבל תואר שני או שלישי בארה"ב, ונשארו שם, וכן מהנדסים שעבדו בארץ בתחומי מחקר ופיתוח ולמרות שיש להבחין בין מדענים יורדים, למהנדסים, שהמניע לעזיבתם הינו לרוב הפיתוי הכספי.

בסטטיסטיקה הזאת נכללו גם פוסט־דוקטורנטים, שהמוסדות מעודדים אותם לשהות בחו"ל, ורובם חוזרים ארצה. השהות בחוץ היא תנאי מוקדם לקבלת משרה אקדמית בארץ, אומר ד"ר עמוס פיאט, 30, מדען מחשב, שיושב זו השנה השניה בברקלי, קליפורניה. פיאט יושב על מילגת וייצמן – מילגה תחרותית של 25 אלף דולר בשנה, במימון אמריקני – ועוסק במחקר תיאורטי. הוא מתכוון לחזור ארצה, לאקדמיה או לתעשייה.

לאן נעלמו, איפוא, 200 המדענים־היורדים של יורטנר? המפתח לפתרון התעלומה מצוי במה שנקרא „בריחת מוחות סמוייה". מדובר בהעתקת הפעילות המדעית של המדענים הישראליים למרכזי מחקר במערב־אירופה ובארה"ב. אלה אינם נגרעים מן המצבה במוסדות המחקר שלהם, אבל את הצעות המחקר הם מגישים לקרנות זרות, ואת הישגיהם המדעיים הם מבצעים במסגרת מכונים זרים.

מקרה ידוע הוא זה של פרופ' דן שכטמן, מן הפקולטה להנדסת חומרים בטכניון, שגילה מצב צבירה חדש, בעת ששהה, במסגרת השבתון שלו, במכון התקנים האמריקני בוושינגטון. זה היה לפני שנתיים. התגלית הכריעה, שפתחה תחום מחקרי חדש, זכתה להכרה עולמית והפטנטים נרשמו על־ידי חברות תעשייתיות אמריקניות. שכטמן ממשיך לבוא בחודשי הקיץ אל מכוני המחקר בארה"ב.

★

המשך בשבוע הבא

ספרי ידיעות אחרונות

זה עתה הופיע

הוואלס האחרון בוינה

חורבנה של משפחה 1842–1942

מאת ג'ורג' קלייר (קלאר)

רב־מכר באנגליה ובארצות־הברית

בן המשפחה שהיתה מבוססת ומעורה מאד בחיי וינה מתאר את ילדותו, הוריו ואבות אבותיו בימים הטובים והיפים של וינה. עם ה"אנשלוס" חרב עליהם עולמם והם מנסים למצוא מקלט בארצות אחרות. המחבר מגיע לאנגליה, הוריו מוסגרים בצרפת ומוצאים מותם באושוויץ וגורלם של בני משפחה אחרים גם הוא לא שפר.

הספר זכה בפרס ספרותי באנגליה והבי.בי.סי הפיק סרט דוקומנטרי המבוסס עליו.

בספר 256 עמודים בכריכה קשה **המחיר — 24.— ש"ח**

להשיג בחנויות הספרים ובאמצעות הספח:

לכב' "ידיעות אחרונות"
ת"ד 37744 תל־אביב 61376

נא לשלוח אלי הספר "הוואלס האחרון בוינה"
ל"ב המחאה/המחאות דואר בסך —.24 ש"ח
השם.......
הכתובת .... מיקוד............ טלפון............

בהשקעה קטנה בית עם גינה בכפר יונה

במסגרת תוכנית הבניה של משרד הבינוי והשיכון

ברחוב אחי אילת

בשיטת הבית הגדל של אליאב

איכות חיים
באזור המצוי בתנופת בניה
במחיר מפתה
החל מ־ 85,000* ש"ח
כולל מע"מ ופיתוח
עם אפשרות הגדלה
מ־3 עד 5 חדרים
עם פיתוח סביבתי מלא
כולל רחובות הולנדיים מרוצפים ומערכות תת קרקעיות.
* צמוד למדד בניה

*: נציגנו יימצא באתר הבניה גם בשבת
בין השעות: 10.00-13.00, 16.00-19.00

משרד מכירות בכפר סבא: רחוב וייצמן 54
טל. 052-442777
052-911611

אליאב חברה לפיתוח ולקבלנות בע"מ
ת"א, דיזנגוף 253, טל. 03-456882, 03-456902

עיריית עפולה
המחלקה לחינוך ולתרבות
מדור לספורט

הסוסיאדה ה־22 בעפולה

על שם משה בן – דב ז"ל

תחקיים השנה
ביום שלישי 13.10.87 בשעה 14.00
במגרש המרוצים יזרעאל עפולה

רוכבים המעוניינים להשתתף במקצי התחרות
וקבוצות מאורגנות המעוניינות ליטול חלק במופעים
יפנו בהקדם אל מטה הסוסיאדה
טלפון. 06-594040 06-591256 בשעות העבודה

טפסי הרשמה
למשתתפים הקבועים
ישלחו בדואר
ההרשמה תסגר בתאריך 3.10.87

קיבוץ נחשון מול מנזר השתקנים בלטרון

באמצע הדרך בין ת"א לירושלים

קולט רווקים/ות

ומשפחות צעירות עד גיל 35

עדיפות לבעלי הכשרה מקצועית בתחומים:
★ הוראה, חינוך
★ תעשיה וחקלאות
★ אחות מוסמכת.

פניות וקבלת פרטים: ביום שישי מ־16.00–22.00
בשבת מ־09.00–22.00
בטלפונים: 08-259700, 08-259737
וביתר ימות השבוע במחלקת הקליטה של הקיבוץ הארצי, רח' לאונרדו דה וינצ'י 13 תל־אביב. ☎ 03-435451-2, 03-262521

בדיוק בשבילך

כל השרותים במרכז אחד 24 שעות ביממה

■ גם לבית
■ גם לעסק

• שרות בזמן קצר
• מחיר מיוחד

הצטרף גם אתה למועדון המנויים של שגל והבטח לעצמך שרות על רמה
לפרטים 03-384430 רב קוי
של מישהו ממפל בך.

המרכז החקלאי
המחלקה לכפרים קהילתיים

הסוכנות היהודית
המחלקה להתיישבות

מתגבשת קבוצת משפחות להתיישבות כפרית קהילתית במעלה שחרות (בערבה הדרומית)

קיימת אפשרות של יזמות בתחום התיירות והתעשייה וכן תעסוקה במקצועות הבאים: מורים, חשמלאים, מסגרים, מכונאים ונגרים.
משפחות המעוניינות להצטרף, מוזמנות להתקשר עם:
המרכז החקלאי, שד' שאול המלך 8, ת"א (ליהודית חרמון) טלפון 03-252171.
הסוכנות היהודית באר־שבע, לאריה פלג או דוד סונינו, טלפון 057-671572.
רני חן – מלווה הישוב, בעבודה: 057-81141; בערב: 057-81491.
פגישת היכרות ראשונה תתקיים ביום שלישי, 8.9.87, בשעה 17.00 במרכז החקלאי בת"א (בקומה ה־17).

מוצרי פרסום לחגים

יבוא ושיווק לפרסומאים. חברות ובתי עסק.
(אפשרות הדפסה)
טל': 03-338282, 03-334488

מוזמנות בזה הצעות

לרכישת מגרשים לבניה בישוב "שערי תקוה"

להלן פרוט המקרקעין: מגרשים מספר 505, 508, 514, 428, 440, 422, 284 המגרשים בגודל כ־600 מ"ר, במצבם הנוכחי מיועדים לבניית בית חד משפחתי בשתי קומות, ע"פ תקנון הישוב כפי שמצוי במשרדי המועצה האזורית שומרון.

ניתן לבקר בשטח ללא כל תיאום מוקדם ולבקש מידע על החלקות במשרדי הועד המקומי, טלפון 9362266. הצעות בכתב בערכים צמודי דולר יש להגיש למשרד הח"מ בצרוף המחאה בנקאית בגובה 10% מן ההצעה.

אין הח"מ מתחייב לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא. המכירה כפופה לאישור בית־המשפט המחוזי בתל־אביב.

פרטים נוספים ניתן לקבל במשרד הח"מ ברחוב נחמני 12 ת"א, טל. 291553, 200902.

יוסף קלמר, עו"ד
כונס נכסים לישוב בהקמה "שערי תקוה"

רומנטיפאן בפרק

בכל יום שישי משעה 22.00
במועדון **פרק** המפואר הירקון 75 ת"א

כולל יין חופשי, גבינות במנות לשניים, חטיפים, קפה ועוגה

אליהו עמיקם

לא דו־שיח

המרחק בין תהילת לבין יחסי־ציבור (יח"ץ – לשם קיצור) הוא בערך כמרחק בין זוהר־הרקיע לבין זיקוקין־דינור, בין בית־המקדש של ירושלים לבין הקולוסיאום (הקרקס) של רומא או הסינמאטק של אלקדים.

אמת, תעשיית יח"ץ הומצאה לשם ייצור תהילה, אבל למרות כל המאמצים, כל ההון והכשרון, שהושקעו בה, אין התוצר שלה יכול להימנות עם מוצרים בני־קיימא.

תהילה, בת יח"ץ, אין תוחלת־החיים הממוצעת שלה עולה בהרבה על תוחלת החיים של ידיעה בעתון או במהדורת חדשות בשידור רדיו או טלוויזיה. אך מה נדבר על יח"ץ, כשאפילו התהילה עצמה אינה נראית בת־קיימא, אם היא "תהילתו של העולם".

זאת שומע גם האפיפיור, בכבודו ובעצמו, מפי ניצביו, בטקס הכתרתו. להמחשת האיזכור, הם שורפים לפניו פיסת־נייר ואומרים: "כך חולפת תהילתו של העולם..."

חבל שפרנסים יהודים אינם עוברים הכתרה כזו ולומדים בה משהו לפחות על יח"ץ. אילו למדו, אולי לא היה פורץ לפני חודש, בארצות־הברית, מסע־צלב יהודי כזה לעבר הכס הקדוש. פרנסי היהודים יצאו למלחמה, כדי לתפוס את מקומו של ולדהיים, מול המצלמה, לצידו של יושב תהילות הנצרות. זה לא היה עוד יח"ץ. זה היה מסע־צלב.

כמה נרחקו שם, כדי לחלות את פני האפיפיור – אין סטאטיסטיקות מדוייקות. נוסעי־הצלב הטילו איפול. אולי אלפים. אולם המארחים פסקו: לא יהיו יותר מחמישה. היהודים, כדרכם, עמדו על המקח: עשרה שיהיה מניין.

– מניין? – אמרו החשמנים – שישלחו חמישה רבנים סכיזופרנים ויהיה מניין: יהדות־ואנושות.

אך היהודים לא ויתרו ולרומא הגיע השבוע – מניין פחות אחד, תשעה בסך־הכל.

■■■

רבני היח"ץ באו, מן הסתם, לשאול את הנצרות מספר שאלות. ואין זה חשוב, שהיא כבר השיבה על כולן. יח"ץ הוא יח"ץ. מי אמר, שצריך להיות קשר בין שאלה לתשובה?

ומעניין עד כמה התעלמו גיבורי היח"ץ היהודי מטיב תשובותיה של הנצרות. הרי היו אלו תשובות חותכות. אותן מהן חתכה עד כדי שליש מן העם היהודי. ואחד החותכים הופיע בתצלום לצידו של האב הקדוש.

אולם, על פי דרכי היח"ץ, אין להסתפק בשאלות, שעליהן כבר נתנו התשובות. חשוב לא פחות — להשיב לשאלות, שאיש לא שאל. הרב הראשי של היח"ץ האמריקני, מרק טננבאום, אפילו הכין איגרת־רועים, המכלה עשרה עמודי פוליו. מטרתה – "לסייע לו (לאפיפיור) לגבש עמדה מאוזנת כלפי יהודים..." ("הארץ", 20.8.87).

מאוזנת? גם יח"ץ אינו צריך להצדיק בריחה מן הטראגי אל המגוחך. על איזה איזון מדובר? הנצרות היתה הגורם המרכזי בהיסטוריה לרצח היהודים, שהגיע לשיאו במאה האחרונה של אלפיים שנות מניינה, העשויה להיות המאה האחרונה לקיומה.

כל הדם היהודי, שנשפך במשך הדורות – למעט חלק מיזערי כיחס, שהיה מעשה ידיו של האיסלאם – הנצרות שפכה אותו. שפכו אותו נוצרים, או בניהם. רוב הפרעות, האינקוויזיציות, העינויים, הגירושים, הרדיפות לכל מיניהן – רובץ על מצפונה של הנצרות.

לצירוף דין המוות, היא האשימה את היהודים ברצח אל. מיליון ומחצית מיליון ילדים יהודים נתנו את הדין על מות יהודי אחד, שנרצח בידי הרומאים, כעדותה של הברית־החדשה עצמה.

שום עם לא הואשם – כעם – ברצח ששה מיליון יהודים. הכל מדברים על נאצים ולא על גרמנים. כי הנאצי לא בהכרח הוא גרמני. אליבא דישראל הצהובה, הוא יכול להיות גם ישראלי.

בנוסף על הפשע כלפי שמיים, הואשמו היהודים בפשעים נגד בשר־ודם, והדגש – על הדם. הם צרכו דם ילדים נוצרים בייצור המצות שלהם. ואם לא שתו את הדם, פשוטו כמשמעו, הרי מצצו אותו בכל דרך של ניצול – נשכו נשך, רימו, הונו, סובבו את הקורבן הנוצרי בכחש.

והדברים כתובים לא רק בספרות יפה, כולל קלאסית, אלא גם במילוני־יוקרה של לשונות עמים נוצריים, הראשונות במעלות תרבותו של העולם הנוצרי. יהודי – מלמדים המילונים – הוא נוכל, רמאי, שקרן, צבוע, בוגד, ובמילונים ספרדיים מסויימים – גם שטן.

ומה עושה הסטיגמה? הדברים נכונים. לא לגבי כלל ישראל. הם נכונים לגבי נשורתו. כי החומר המופרש מן היהדות, כדין כל נשורת רדיו־אקטיבית, הוא מסוכן ביותר. הוא מסוכן לא רק ליהודים אלא גם לגויים. והנשורת הזאת אוהבת לשקוע דווקא בנצרות. ראה מקרה ועונו.

אמנם, ויש לציין זאת, לא כל העלילות והמזימות נגד היהודים נולדו בחיקה של הנצרות, אך היא היתה מפיצתן המאסיבית, העקבית והוותיקה ביותר.

כן אי־אפשר לטעון, ששנאת ישראל פורחת אך ורק בקרב הנוצרים. היא לוהטת כיום גם באיסלאם, צוברת תאוצה בעולם הקומוניסטי, ומתחילה להשחיז מספריים וסכינים גם בישראל.

■■■

לשם מה נזכרים בעבר? – אומרים לנו הסופר בעל־ההסה (לא בצבע של קק"ל) ורבנים אחרים של היח"ץ – צריך להביט קדימה, לעתיד.

יתכן, אבל הם אינם מסבירים מתי עבר העבר והתחיל העתיד. השאלה היא – האם העבר אמנם עבר? אם נקבע, למשל, שהעבר כבה עם כיבוי הכיבשנים של המוות הגרמני, ועם הכיבוי התחיל ההווה או העתיד, כי אז אין מנוס מן הקביעה, שהנצרות, או ביתר דיוק – הכנסייה הקתולית – תומכת בשואה גם בהווה וגם בעתיד.

הכנסייה עזרה לרוצחים הנאציים למלט את נפשם מיבשת אירופה ולמצוא מקלט – בעיקר באמריקה, הצפונית והדרומית – אבל גם באנגליה, בספרד ובאוסטרליה.

וכל זה כבר קרה אחרי מלחמת העולם השנייה, כלומר – לא בעבר. שני אירגוני בריחה פעלו אז, בהווה החדש: אירגון של שרידי־הרצח, בחסות ה"הגנה", ואירגון של הרוצחים, בחסות הכנסייה.

ושוב, לא כל הפושעים הנמלטים היו לקוחותיה של הכנסייה. היו כאלה, שעשו זאת בכוחות עצמם או בכוח ה"סי. איי. אי." או ה"אינטליג'נס" הבריטי.

מאותה סיבה אין אנו יודעים, אם אכן זכו הנאצים גם לסיוע הוכרי מידי האפיפיור פיוס הי"ב. מה שידוע עליו הוא רק – שתיקתו. נציגו על־אדמות של בן־האל היהודי שתק מיליוני שתיקות, כאשר זעקות מיליוני נרצחים החרישו את אוזני השמיים.

אבל נשאיר את העבר לעבר ונעבור להווה. יושב תהילות הנצרות נפגש עם ערפאת, רוצח־יהודים מוצהר ומי שהצהיר על כוונתו לחסל את מדינתם של היהודים. ואם היה זה מעט מכדי להבין על איזה כס־קודש יושב זה קדושתו, באה פגישתו עם קצין בכנא־הרצח והשלימה את התמונה.

למעשה, היתה התמונה שלמה גם לפני כן: רומא הנוצרית, אשר נבנתה על חורבנה של ירושלים, לא הכירה בזכותו של העם היהודי לשוב לביתו ולקיים אותו – לקיים בית, שאינו גרור בתיל ואינו מוקף בכיבשנים, בית שהיא תחריבה במו ידיה.

עתה מסתבר, שהיה דרוש עוד משהו להשלמת התמונה. ניחשתם: רבני יח"ץ. בלעדיהם אפשר היה לחשוש, כי הנצרות פושטת את ידה רק לרוצחים ואינה רוצה במקלט לבני־אדם, שהקדרו איסור (ויאפשרו) את סחיטתם.

היתה דרושה להקת רקדנים, אשר תרקוד ותשיר: מה יפית, כנסיית כנה של ה"יידישע מאמע" מנצרת.

והיא תגיעה לרומא, במסגרת מסע צלב יהודי.

■■■

האם לא יתכן דו־שיח רציני בין היהדות לנצרות?

במצב כיום – לאו. במצב הקיים תהיה רצינותו של דו־שיח כזה דומה לרצינות היח"צית, מבית־יוצר של שמעון פרס. כדי לנהל דו־שיח, אפילו בלתי־רציני, בין מישהו בירושלים לבין מישהו ברומא, דרוש טלפון או רדיו. בלי כלים אלה אין אפשרות לקיים דו־שיח אפילו רציני. טלפון כזה הוא – הכרה הדדית בקיומם של בני־השיח. לשם מה לשוחח עם מישהו שאינו קיים בשבילך?

אולם אם אין מקום, במציאות הקיימת, לדו־שיח, יש ויש מקום לדין־ודברים בין היהדות לנצרות. יש מקום לפגישה בין נציגים של הצלובים לבין נציגו של הצלוב.

נושא הדיון: למה שתקו? על משקל – למה־זכותנו או אולי – למה־שכחתנו?

טיעונו של נציג הצלובים יהיה קצר: לא הייתי שם, לא במקום ולא בזמן, כאשר רומא צלבה את היהודי.

מצבו של בישוף רומא יהיה קשה הרבה יותר. הוא היה שם, במקום ובזמן, ושתק.

יתכן שימשיך בשתיקה. אולי, ימצא לו אנשי־שיח, שגם הם שתקו אז.

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

מטוס ללא טייס

מצב לאומי: "ההחלטה על הפסקת הלביא יום עצוב לישראל".

– כמו ההחלטות על כניסה להסכמי קמפ־דיוויד, פינוי ימית, נסיגה מלבנון ויציאה מ"הכלכלה הנכונה". נגזר עלינו גם הפעם, להחליט בין החלטה של יום עצוב לבין החלטה של בכייה לדורות.

★

מעצמת אל: השר המתפטר משה ארנס: "ישראל לאחר הלביא לא תהיה מה שהיתה קודם".

– כבר לא נהיה אמריקה.

★

החוט המשולש: שלושה שותפים בפרוייקט הלביא ז"ל: פיתחו אותו מהנדסים, הטיסו אותו טייסים, והחליטו עליו אסטרונאוטים.

★

משוגעים לדבר: פעם היו בתוכנו שראו בחזון הציוני – שגעון גדלות. היום יש אצלנו הרואים בשגעון הגדלות – חזון ציוני.

★

מקבלי ההחלטות: מה שראש הממשלה והליכוד אינם יכולים לסלוח לעצמם, שברגע של חולשה הסכימו שהממשלה תחליט.

★

שושנה בין החוחים: "הצבעתה הבלתי צפוייה של שרת הבריאות, שיבשה את תוכניתו של ראש הממשלה".

– אם שמיר כבר לא יכול לסמוך גם על שושנה, מצבו באמת לא טוב.

★

סמוך על סמוך: "שמיר לא יביא להצבעה חוזרת בממשלה, מחשש לכשלון נוסף".

– הוא אינו ממהר להמר ואינו סומך על ניסים.

★

אוצר המדינה: אומרים בשמו של בן גוריון: "במדינת ישראל, רק מי שאינו ריאליסט לא מאמין בניסים".

★

מהירות הקול: "שר התיירות והמשפטים דיבר נגד הלביא והצביע בעדו".

– אחד בפה ואחד בלביא.

★

JET–LAG: אפשר לתקוף את השר שריר ואפשר לומר עליו הכל, אבל לומר עליו שהוא אינו מבין במטוסים?!

★

טסו, טסים, יטוסו: מכל "הפרוייקטים הלאומיים" שיוסגרו, את הסוכנות היהודית, כנראה, לא מתכוונים לסגור.

★

פסוקו של טור: תלופות הלביא: אמר החכם מכל אדם (קהלת ט, ד): "כִּי מִי אֲשֶׁר יְבֻחַר אֶל כָּל הַחַיִּים יֵשׁ בִּטָּחוֹן, כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת".

דידי מנוסי

"אֲנִי לֹא טַיָּיד שֶׁל אַף אֶחָד"

(יומנו של צמיג בוער)

יוֹם א. בְּפִירְ־זֵיתִ,
יוֹם ב. חֶבְרוֹן וְגִיז,
יוֹם ג. מִתְנַחֲלִים
(כִּי צַהַ"ל לֹא מְפַגִּיז)
יוֹם ד. רוּם־כַּרְמֶל
יוֹם ה. סוֹלְתָם וְעוֹד
יוֹם ו. הַמּוֹשָׁבִים
(עַל נֵטֶל הַחוֹבוֹת).
וּבְשַׁבָּת – הַיְרִדָה!
וְתָמִיד שָׂכָר כָּפוּל)
אֲנִי בּוֹעֵר בְּשֵׁם
הַדָּת וְהַחִלּוּל.

יוֹם א. שְׂכַר־לִמּוּד,
יוֹם ב. מְטוֹס לָבִיא,
יוֹם ג. פְּטוּרִים
(שֶׁבְּלִי סָפֵק יָבִיא)...
וְכָכָה מִדֵּי יוֹם
בְּלַהַט שֶׁל קִיטוֹר
עִבְרִים וְעַרְבִיִּים
(לְחוּד) אֶצְלִי בַּתּוֹר,
כִּי מוּל הַהַקְצָנָה
בְּזֶרֶם הֶחָרוֹן
אֲנִי, (צְמִיג בּוֹעֵר),
קוֹנְצֶנְזוּס אַחֲרוֹן.

הַטִּפֵּשׁ הַשָּׁלֵם שֶׁתָּמִיד מְשַׁלֵּם

(נאום האורח הקטן)

אִם בְּאֵל־עַל טָס תּוֹלֶה,
רַק לִי (נוֹסֵעַ) זֶה עוֹלֶה!

אִם לַמּוֹרִים יֵשׁ בְּעָיוֹת,
יְלָדַי לְבַד נִשְׁאָר הַדִּיוֹט!

אִם בַּנְק בַּעֲצוּמִים עַכְשָׁו,
רַק לִי נִסְגַּר עוֹבֵר וָשָׁב!

אִם בּוֹק בְּמַצָּב מַסְפּוֹס,
רַק בְּבֵיתִי הַקַּו תָּפוּס!

וְאִם לָאֶגֶד יֵשׁ חוֹבוֹת
זֶה רַק רַגְלַי שֶׁכּוֹאֲבוֹת

וְאִם בֵּית־ח דַּלְתּוֹ סוֹגֵר
זֶה רַק אֲנִי שֶׁמִּתְפַּגֵּר

וְאַחֲרוֹן, תָּרוֹן חָבִיב
אִם בְּחֵיפָה אוֹ תֵּל־אָבִיב
מִפְעַל־שֶׁהוּ שׁוֹבֵק חַיִּים
וּבְקוֹל תְּרוּעָה אוֹ נְכָאִים,
הַפּוֹעֲלִים הַמּוּסְתִים
סוֹתְמִים רַק לִי אֶת הַצְּמָתִים,
צְמִיגָם בּוֹעֵר רַק עַל סִפִּי,
וְסִרְחוֹנוֹ רַק בְּאַפִּי,
וְאֵין פּוֹצֶה פֶּה וּמַקְשֶׁה:
"אוּלַי תֹּאמְרוּ מָה טַעַם שֶׁ...?"
מִלְּבַד פָּסוּק יָשָׁן שֶׁקָּם:
"צָרַת רַבִּים חֲצִי נֶקָם".

מַסְקָנָה הֶגְיוֹנִית וְלָכֵן אֲבוּדָה

(דברי סיכום)

וְאָז מִתְרַחֵשׁ תַּהֲלִיךְ
הַתּוֹלֵשׁ כְּבָר מָקוֹם בִּקְהִלָּתֵנוּ:
שֶׁאֲפִלּוּ צוֹרֵךְ הַמּוֹחֶה
הוּא מְמָאֵס אֶת עַצְמוֹ עָלֵינוּ.

כְּלוֹמַר: הוּא כּוֹרֵת תְּ'עָנָף
שֶׁעָלָיו תִּקְוָתוֹ מֻנַּחַת...
אַף לָךְ וְתַסְבִּיר זֹאת לְזֶה
הַהוֹלֵךְ טוֹבְעוֹ עַל תַּחַת.

חיים חפר

בְּרִיחַת הַמּוֹחוֹת

מֵעֵבֶר לְהַמְרָאָה אוֹ לְהִתְרַסְּקוּת, מֵעֵבֶר לַנְּסִיקָה אוֹ לַנְּפִילָה ● מֵעֵבֶר לַכְּאֵב אוֹ לָעֶצֶב שֶׁל בְּעַד אוֹ נֶגֶד הַחְלָטַת הַמֶּמְשָׁלָה ● עוֹמֵד, כְּמוֹ סֶלַע נָע עַל פִּי תְּהוֹם, כְּמוֹ שְׁנִיָּה לִפְנֵי נִתּוּץ הַלּוּחוֹת ● הָאִיּוּם שֶׁל „בְּרִיחַת־הַמּוֹחוֹת" ● ●

אַרְבַּע מֵאוֹת מְהַנְדְּסִים נֶאֶסְפוּ לִפְנֵי הַשַּׁגְרִירוּת ● אֲנָשִׁים הָרְחוֹקִים בְּוַדַּאי מִן הַהִיסְטֹרְיָה וּמִן הַכּוֹתָרוֹת ● אֲנָשִׁים, אֲשֶׁר כֻּלָּנוּ שָׁכַחְנוּ אוֹתָם, וּבְצֶדֶק, וְכִנִּינוּ אוֹתָם חֲלוּצִים ● אֲנָשִׁים אֲשֶׁר מוּכָנִים לַעֲמֹל יוֹמָם וָלַיְלָה וְלַעֲמֹד בְּתִסְכּוּלִים וּלְחָצִים ● אֲנָשִׁים אֲשֶׁר רָאוּ בַּעֲבוֹדָתָם לֹא רַק פַּרְנָסָה, כִּי אִם גַּם בְּרָכָה ● אֲנָשִׁים אֲשֶׁר נָתְנוּ לְצַהַ"ל אֶת הַכֵּלִים אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַמְּלָאכָה ● אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הַצִּיּוֹנוּת זָרְמָה בְּדָמָם וּבְמוֹחָם וּבְלִבָּם וּבִידֵיהֶם ● – וְאֶתְמוֹל, אֶתְמוֹל הֵם עָמְדוּ אֶל מוּל הַשַּׁגְרִירוּת וְרֶגֶל זָר בְּעֵינֵיהֶם ● וְהֵם חוֹתְמִים, וַאֲפִלּוּ לְאוֹת מְחָאָה, אֶת גּוֹרַל עַצְמָם וְאַרְצָם, וְאֶת גּוֹרַל בְּנֵיהֶם ● ●

כַּמָּה שָׁוָה הַצִּיּוֹנוּת? הַחְלָטָה אַחַת – נְכוֹנָה אוֹ בִּלְתִּי נְכוֹנָה? ● כַּמָּה שָׁוָה הַצִּיּוֹנוּת? מַשְׂכֹּרֶת מְצֻמְצֶמֶת, אוֹ מַשְׂכֹּרֶת שְׁמֵנָה? ● כַּמָּה שָׁוָה הַצִּיּוֹנוּת שֶׁכָּל כָּךְ קַל בָּאֱמוּנָה לִמְעֹל ● בִּגְלַל פְּרוֹיֶקְט אֶחָד, וְלוּ חָשׁוּב לְאֵין עֲרוֹךְ וְלוּ גָּדוֹל מִכָּל גָּדוֹל? ● כַּמָּה שָׁוָה הַצִּיּוֹנוּת, אוֹ שֶׁמָּא אֵין הִיא שָׁוָה אֲפִלּוּ אֲגוֹרָה ● לְמַרְאֶה אַרְבַּע מֵאוֹת מְהַנְדְּסִים הָעוֹמְדִים בַּתּוֹר לְבַקֵּשׁ אַשְׁרָה ● לְמַרְאֶה יוֹצֵר הַ„לָּבִיא" אֲשֶׁר גַּם מִפִּיו כְּאִלּוּ הַמִּלִּים הַמְאַיְּמוֹת בּוֹרְחוֹת ● וּמְזַמְזְמוֹת בְּאָזְנֵינוּ בְּלִי הֶרֶף אֶת זֶמֶר „בְּרִיחַת־הַמּוֹחוֹת" ● לְמַשְׁמַע הַחַ"כ עֻזִּי לַנְדָּאוּ, הַמַּזְהִיר בִּפְנֵי הָעָם כֻּלּוֹ בִּפְסַקְנוּת ● כִּי סְגִירַת פְּרוֹיֶקְט הַ„לָּבִיא" הִיא „סוֹפָהּ שֶׁל הַצִּיּוֹנוּת"? ● אִמְרוּ נָא אַתֶּם, רַבִּים, רַבִּים, מְצַפִּים מִכֶּם לִתְשׁוּבָה: ● הַצִּיּוֹנוּת הַזֹּאת, הַצִּיּוֹנוּת כַּמָּה הִיא שָׁוָה? ● ●

יִהְיֶה חֲבָל וְנִצְטַעֵר, אֲבָל אֲנַחְנוּ לֹא נַעֲצֹר בַּעַדְכֶם ● קְחוּ אֶת הַפֶּעקְלַאךְ, קְחוּ אֶת „הַמֹּחַ" וּלְכוּ לָכֶם לְדַרְכְּכֶם ● זִרְקוּ מֵאֲחוֹרֵי גַּבְּכֶם אֶת הַתֵּאַטְרוֹן הָעִבְרִי, אֶת לֵילוֹת הַשַּׁבָּת, אֶת הַשָּׂפָה ● בִּרְחוּ מִפְּנֵי הַמִּסִּים וְהַחוֹבוֹת וְהַמִּלּוּאִים שֶׁנִּמְאֲסוּ כְּבָר לַעֲיֵפָה ● קְחוּ אֶת הָרְמָזִים הַדַּקִּים שֶׁל אָרֶנְס, וּבִרְחוּ „מוֹחוֹת"! סְעוּ לְקָנָדָה אוֹ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית ● לַמְּדוּ אֶת יַלְדֵיכֶם לִקְרֹא בַּבַּיְבְּל הַקָּדוֹשׁ בְּצָרְפָתִית אוֹ בְּאַנְגְּלִית ● מַלְּאוּ אֶת מוֹדָעוֹת הַ„דְּרוּשִׁים" בְּעִמְקֵי הַסִּילִיקוֹן שֶׁבַּמִּזְרָח אוֹ בַּמַּעֲרָב ● – אֲנַחְנוּ נִשְׁאַר כָּאן. כָּאן – לְעֵת שָׁלוֹם וּלְעֵת קְרָב ● כָּאן בִּלְעֲדֵיכֶם „מוֹחוֹת" יְקָרִים, אִם תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ יוֹמֵנוּ יֶעֱרַב ● כָּאן – בִּשְׁנוֹת שֶׁפַע וּבְרָכָה וּבְלֵילוֹת צֶנַע וְרָעָב ● בָּאָרֶץ הַזֹּאת שֶׁבָּהּ הַשִּׁלְטוֹן לֹא מְתֻקָּן, וְשָׁלְחִיּוֹת בָּהּ מְסֻכָּן ● אֲבָל – כָּאן ● ●

וְאַל תָּשׁוּבוּ אֵלֵינוּ לֹא לְעֵת צָרָה וְלֹא לְעֵת שְׂמָחוֹת ● בַּמַּאֲבָק עַל הַצִּיּוֹנוּת כְּבָר רָאִינוּ הַרְבֵּה צַדִּיקִים וְהַרְבֵּה בְּרִיחוֹת ● וְאַתֶּם – לְכוּ. לְכוּ מִכָּאן מַהֵר „מוֹחוֹת" ● לְכוּ אֶל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁבָּהֶם „מְבִינִים" אֶתְכֶם. אֶל הַמַּשְׂכּוֹרוֹת הַנּוֹחוֹת ● אֶל אַרְצוֹת הָרְוָחָה וְהַסִּכּוּיִים, אֶל הָרֵי הַהַצְלָחוֹת ● וַאֲנַחְנוּ נִשְׁאַר כָּאן. אָמְנָם בְּלִי כַּנְפֵי הַ„לָּבִיא" שֶׁמּוּל עֵינֵינוּ עַל הַקַּרְקַע מֻנָּחוֹת ● אֲבָל – עַם חָפְשִׁי בְּאַרְצֵנוּ. וְכַנְפֵי תִּקְוָתֵנוּ – פּוֹרְחוֹת ● ●

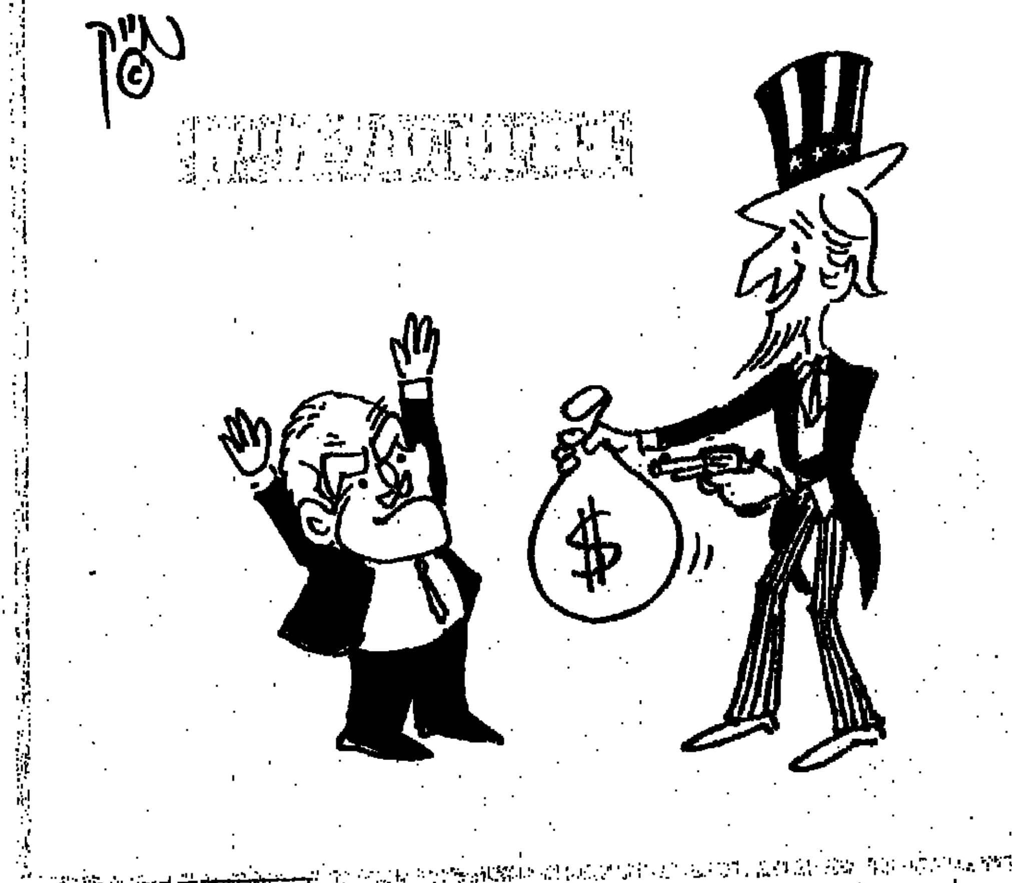

בועז עברון

שילכו לכל הרוחות

לא. אינני „מבין לכאבם של עובדי התעשיה האווירית", כמו שמתחסדים כולם. כשהם רוצים לכפות על הבנים שלי, המשרתים במילואים, להיות בלי כלי־נשק מתאימים אם תיכפה עלינו מלחמה.

אבל הזעם מתחיל לרתוח באמת כאשר מהנדסי התעשיה האווירית מאיימים „לרדת" בהמוניהם לארצות־הברית ולקנדה ולאוסטרליה, ומנפנפים בכך ששם מציעים להם עבודות „בארבעים דולר לשעה". אז שילכו להם. בבקשה.

מה שצריך לעשות למענם הוא הסבה מקצועית, השקעות במפעלים חדשים ורווחיים שיוכלו להעסיקם, פיצויים הוגנים וכדומה. אבל עד היום לא שמענו ולא קראנו שעובדי יחידה כלשהי של מפעלי „בואינג" בארצות־הברית או „סיטרואן" בצרפת שנסגרה (והיו מקרים כאלה) הפגינו ליד הבית הלבן או ארמון אליזה ואיימו להגר אם לא תיפתח היחידה מחדש.

יחידים מהם עשויים אומנם להגר למקומות שבהם יוצעו להם תנאים קוסמים יותר – אולם לעולם לא יעלה בדעתם להשמיע טענה כזו כנימוק וכאיום. ההנחה האינסטינקטיבית שם היא, שאדם אוהב את מולדתו ורוצה להישאר בה. שאין הוא קופץ מארץ לארץ עם כל משב רוח, אם מציעים לו שם קצת יותר כסף. ואותם עובדים יודעים היטב שאם יעזו להשמיע איום כזה, תהיה התשובה המיידית: „אם סבורים אתם שתסתדרו טוב יותר במקום אחר – בבקשה. אף אחד אינו מחזיק בכם בכוח. אינכם עושים טובה לאיש בכך שאתם נשארים כאן".

★

כלומר, ההנחה שמאחורי האיום הזה היא שאנשי התעשיה האווירית עושים טובה למישהו (למדינה, לי, לך?) בכך שהם מואילים להישאר בארץ ולעבוד בה, וזה כמובן רק בתנאי שיסופקו להם מקום עבודה המוצא חן בעיניהם עם המשכורת הנאה והתנאים האחרים הכרוכים בו. וכל זה איננו אלא תוצאה בלתי נמנעת מכל הרעש המתמיד על „מניעת הירידה" ו„משיכת עולים" ארצה, היוצר אצלם ואצל כל אחד מאיתנו את ההרגשה שטובה גדולה הוא עושה לאומה אם הוא מסכים להישאר כאן, שהוא „אידיאליסט" ו„ציוני" – ושהאומה חבה לו איפוא חוב מוסרי גדול על ה„אידיאליזם" שלו. שכן, כמה זמן יכול אדם להישאר „אידיאליסט"? במוקדם או במאוחר הוא מוכרח „לעשות לביתו" – ואז, אם אין המדינה מזדחלת לרגליו, יקום וילך.

ולאן אדם הולך כש„פג האידיאליזם"? כמובן, למקום שבו הוא חש עצמו „בבית". כאן הוא נמצא „על תנאי", על תנאי שהמדינה תתיישר לפי שרירות ליבו. בבית הוא אינו מעמיד תנאים. ואיפה אם כן הבית האמיתי שלו? – כמובן, באמריקה. שם, כמובן, לא יעלה בדעתו להשתולל בצורה כזו ולהפריח איומים כאלה, אפילו יצטרך לעבוד בהדחת כלים או בנהיגת מונית (אם אומנם יממשו המהנדסים הללו את איומיהם, זה בדיוק מה שיעשו לפחות חלקם).

כלומר, „המקום הטבעי" שלו אינו בארץ אלא באמריקה. שלא כמו כל בן עם אחר, שבעיניו לחיות בצרפת או באיטליה הוא הדבר הטבעי ביותר בעולם, מפני שזו ארצו, בלי כל התחכמויות נוספות, הרי כדי לחיות בארץ צריך להיות „ציוני". אנו עושים טובה בכך שאנו חיים בארץ. זהו משמעה האמיתי של „המוטיבציה הציונית", כשהיא באה במקום אהבת מולדת פשוטה, כמו שאיש אוהב את אשתו וילדיו והוריו.

★

על כן, הבה ייאמר לבנים יקירים אלה:

איש אינו מחזיק אתכם כאן. אם חייכם בארץ הם בערבון מוגבל, על תנאי; אם אינכם מרגישים שישראל היא מולדתכם, לטוב ולרע; אם נראה לכם שהגירה ממנה איננה עונש וגלות בשבילכם אלא היא ענישתה היא - אז אז באמת מוטב שתארזו את חפציכם. עצם נוכחותכם כאן הופכת אז עונש לנו.

אנו נמצאים כאן מפני שזו ארצנו, זה ביתנו, וכאן נוח לנו להיות יותר מבכל מקום אחר – אף־על־פי שידוע לנו שיש הרבה מקומות בעולם שמבחינה חומרית הרבה יותר נוח לחיות בהם ושאף אין סובלים בהם מ„אנטישמיות" (כפי שרוצים להבהיל אותנו כדי שלא „נרד" מכאן). פשוט – המקומות האלה אינם שלנו, לא אנו בנינו אותם. הם זרים לנו. איננו נמצאים כאן בגלל אידיאליזם, בגלל ציונות, בגלל צורך „לבנות בית לעם היהודי", אלא פשוט מפני שזו ארצנו, ואין לנו מולדת רזרבית באיזשהו מקום אחר. איננו מחזיקים באזרחות כפולה, כמו כמה פטריוטים מפורסמים בארץ.

ואתם, אם אינכם מרגישים שזו ארצכם, בכל תנאי, ללא עשיית טובה למישהו, אוי עם כל ה„כישורים" שלכם, עם כל „הטכנולוגיה הגבוהה", לכו לכם.

לא להיבהל

צעיר ממכרי, מבוחרי רצ, אמר לי השבוע: „הקול שלי בבחירות הבאות מובטח לשמעון פרס, מפני שהיה לו ולחבריו במערך אומץ הלב להכריע הכרעה לאומית נכונה נגד הטרור של הליכוד. ולא רק זה, אלא שהחליט את כל ההחלטות ההכרחיות הנכונות, מהיציאה מלבנון ועד התוכנית הכלכלית".

אומנם קול זה היה מובטח בין כה וכה לגוש השמאלי, אבל הדברים יכולים לשמש איתות למערך שעמדה מצפונית ולאומית אחראית עשויה להשתלם אפילו מבחינה אלקטורלית בקרב אותו חלק מהציבור המסוגל לחשוב. ואפילו שחלק זה אינו גדול היום, הוא עשוי לגדול יותר ויותר מהר. הוכח שהנסיון להיות אופורטוניסטי ופופוליסטי אינו משתלם. הליכוד תמיד יהיה חזק יותר בתחום זה. אולי יהמר הפעם המערך על היסוד האחראי והבוגר בציבור? ואולי יקדיש את מאמציו לסייע לחלק זה לגדול ולהתפתח? בין כה וכה אין לו ברירה אחרת.

עמוס קינן

תרגיל בירידה

הולך ברחוב בניו־יורק, העיר הישראלית השלישית בגודלה בעולם, הלוך ואכול הוט דוג. בודק אפשרויות.

יש שיטות סימפטיות, ויש פחות. השיטה הסימפטית ביותר לרדת היא שיטת מנשקה, אבל, לעזאזל, דווקא בגלל היותה כה סימפטית, היא הקשה ביותר. מפני שעל פי שיטת מנשקה, אתה יכול לחיות כל החיים בניו־יורק ובכל זאת לא רק להיות, אלא גם להיחשב, ישראלי.

לא קונץ להיות כל ימות השנה בגולה ורק בחודש אוגוסט לבוא לחופשת מולדת. אם אתה באוגוסט בארץ, הרי אתה אחד מהשניים: או ישראלי דפוק שלא נסע לבדוק אפשרויות, או יורד.

יש גם שיטת ה־180. אבל היא מגעילה, ויש בה קונוטאציה של אינטרפול. זו השיטה של אנשי העסקים הישראלים הדואגים לבלות 180 יום בשנה בחו"ל כדי להימלט ממס־הכנסה. ב־180 הימים הנותרים, הם יכולים אולי לבצע גיחה פה גיחה שם אלינו, אבל גם הם בעצם יורדים לכל דבר.

רק שיטת מנשקה היא הסימפטית, כי יש בה משהו כמו־חלוצי. אתה יושב בעצם קבע בתל אביב, ורק מפעם לפעם מגיח לניו־יורק למכור. ואפילו אם זה בעצם בדיוק להיפך, כך זה בכל זאת נראה והחשוב הוא כיצד זה נראה.

בשורות אמסטרדם, במסעדה של יוסי קיפנים, הקרויה בשם הישראלי המתוק אידישע מאמע, על הקיר ציור גדול של מנשקה, כבש, כמובן. הציור, אגב, לא במסגרת אלא מצויר ישר על הקיר. ואילו מנשקה היה פיקאסו, יוסי קיפנים היה יכול למכור את הקיר ולהפסיק לעבוד. ואילו הייתי אני מנשקה, VOILA מה שהייתי עושה. ואני אומר VOILA, כי זה בצרפתית, בערך שליש מהדרך לניו־יורק.

כאשר מצלצלים אל יוסי, הוא עונה בטלפון בטונים הראשונים של השיר. מעין סמל מסחרי. לא מזמן היה שם שולחן יפה, מנשקה הביא את טופול. יוסי חובש כיפה, כי האיזור דתי. אבל זאת כיפה של מוסלמים שחורים, בערך. אנחנו משוחחים על גאוזי חקק, על לוי לוי הנמצא בגרונינגן שבהולנד, על עוזי ויינברג הנמצא באריזונה, וכמובן, על אלה שכבר אינם עמנו בכלל.

אני ממשיך לבדוק אפשרויות. מנשקה אני לא. גם רופא אני לא. חבל, אבל עובדה. לפני שבוע בדיוק אכלתי ארוחת ערב אצל רופא ישראלי בלוס אנג'לס. הבית חדש, עוד לא גמור. המשפחה, בת ארבע נפשות, מתגוררת ב־*600 מטרים בנויים*, עם חדר שינה וחדר רחצה ושירותים לכל נפש, פלוס חדר נוסף עם רחצה ושירותים לחוד לעוזרת. לאכול, אוכלים בחדר האוכל, אם לא במטבח, אם לא בספריה, אם לא בגינה ליד הבארבקיו, אם לא ליד הבריכה שיש לה גם ג'אקוזי צמוד. אבל לא, רופא אני לא.

מה אני כן, אני שייך לריבעון הישראלי השני.

הריבעון הראשון, הוא אלה שירדו. הריבעון השני, הוא אותם 800,000 ישראלים שמדי שנה, כתרדיש אוגוסט, *מתרוממים* באוויר, נוחתים, בודקים אפשרויות, וחוזרים עם עודף מטען ומוחאים כפיים לטייס כאשר נחת בלוד.

שני הרבעים הנותרים עשו את זה בשנתיים הקודמות.

★

למי אני מספר את זה וגם מדוע. מפני שמה זה כל החיים, אם לא תרגיל אחד ארוך במה שהיית יכול להיות, היית יכול לעשות, וכן עשית או לא עשית מה שיכולת וגם מה שלא.

שיבת ציון, זה תרגיל בלעזוב את הגלות ולהיות לעם.

תרגיל שיבת ציון, כולל גם תרגילי משנה, שהם לעזוב את ציון ולראות מה קורה. כשם שהתרגיל לעזוב את ציון כולל גם את התרגיל לחזור אליה, ולראות מה קורה. בעיצם, שיטת התירגול, היא שיטת הבחירה החופשית. והיא אומרת שאינך ישראלי מפני שאתה ישראלי, אלא שאתה ישראלי מפני שבחרת להיות ישראלי. ואיך בחרת, אם לא ניסית הכל ואם לא החלטת שזה מה שאתה רוצה.

וכך, לא איכפת לי מי עושה תרגילים. גם אני עושה תרגילים. אולי זה בדם שלנו, לעשות תרגילים. אולי „אתה בחרתנו" פירושו האמיתי, אנחנו ניסינו הכל, ואנחנו בחרנו אותך.

אולי, להיות עם חופשי באמת, הוא להיות לא עם שנולד חופשי שזה איננו קונץ, אלא להיות עם שבחר בחופש וזה הקונץ.

וכך, באוגוסט, כמו עוד רבע מהישראלים, אני הולך ברחוב בניו־יורק, הלוך ואכול הוט דוג, הקטשופ נוזל על אצבעותי ורוטב הבצל המגעיל נוזל על הקטשופ המגעיל, הולך וחושב על ציון המגעילה, על ניו־יורק המגעילה, על לוס אנג'לס המגעילה, על סידני המגעילה, על פאריז, ז'נבה, לונדון, טורונטו, ניו זילנד, מיאמי, ואז בסופו של דבר, אני מנגב את אצבעותי במפית נייר מגעילה ועולה על מטוס בחזרה לציון, וכך תם עוד תרגיל אחד בלהיות והות, בלהיות עם, בלהיות ארץ, בלהיות מדינה.

וכך, בשדה התעופה, לעולם לא יהיה מישהו אחרון לכבות את האור, כי תמיד נכנס מישהו חדש ומדליק אותו.

שלא לדבר על זה שכל עוד יש הקלות במכס, וכל עוד אפשר לנסות לעבור במסלול הירוק עם מה שלא הבאת, תמיד יהיה מישהו שינסה לבוא.

שלום לך, כיתה אל"ף. תמיד תהיה כיתה אל"ף.

דוד שחם

כסף קטן

על חודו של קול

קראתי בעיון את הטיעונים שאי־אפשר להחליט בעניינים גדולים וחשובים על חודו של קול ואת הטיעונים־שכנגד, שהרבה הכרעות כבדות התקבלו דווקא על חודו של קול.

אחרי שיקול מעמיק של ההבדלים שבין שתי הגירסאות, אני יכול להגיד לכם עכשיו מהו העיקרון היחיד המנחה את האוחזים בהן: אם ההחלטה היא כמו שאני רוצה, אפשר לקבלה על חודו של קול, אם לא - אסור בשום אופן לקבלה על חודו של קול. והשאר בבל"ת.

★

שפנים

מי ששלף מן הכובע את אבריהם שריר, אל יתלונן אם שולפים משם גם את שושנה ארבלי־אלמוזלינו.

ולשאלה מדוע נשלפו דווקא השפנים האלה, אפשר להשיב רק: מה לעשות? זה מה שיש בכובע.

★

למחוק את הכתם

להדה בושס יש בעייה. נדמה לה שמשייכים אותה לשמאל ועליה לעבוד קשה כדי למחוק את הכתם הזה. אפשר ממש לראות את אגלי הזיעה הנוספים מסנטרה מרוב מאמץ.

ברשימתה ב„הארץ" על תוכנית הטלוויזיה שבה ביקש פרופסור נולטה מגרמניה לטשטש את אשמתם של הנאצים, כתבה הדה בושס: „חוגי השמאל הישראלים ו„חוגי השמאל" (לא מישהו מתוכם, החוגים כולם) עושים בלי הרף) השוואות בין שלטון הכיבוש הישראלי לבין גרמניה הנאצית".

יש פה ושם ב„חוגי השמאל" בודדים העושים השוואות מאוסות כאלה. אבל ההכללה הזו והתוספת „בלי הרף" הם כבר מעבר לסתם נחמה, שלפעמים (הנה את רואה, גב' בושס? אמרתי לפעמים, לא אמרתי תמיד) לפעמים היא נתקפת לה. זו כבר עלילה. וכמוה גם האמירה „כבר זמן (חוגי השמאל, כלומר) נותנים יד לטשטוש הייחודיות של הנאצים ושל היטלר".

יד זו נותנים, גב' בושס, אלה שמשווים כל אלימות לשואה וכל עוולה לנאצים. גם אלה שבשבילם ערפאת הוא כמו היטלר (ומילא היטלר איננו יותר מערפאת) וגם אלה שמשווים את הכיבוש הישראלי לנאציזם.

אני חייב כאן לציין שמן הסוג הראשון יש רבים. רבים מאוד. לאו דווקא ב„חוגי השמאל". מן הסוג השני יש רק מעטים שבמעטים. להאשים בכך „חוגי השמאל" זו אלימות מילולית.

תנוחי, בבקשה, גב' בושס הנכבדה. מזמן כבר אין משייכים אותך לשמאל. הכתם נמחק. את רשאית להתחיל לדבר לעניין. כשיהיה לך מה לומר.

★

יש מקום על האולימפוס

בלא פחות משלושה עיתונים מצאתי את הטקסט המלא של השיר החדש „רק בן אדם" של שלום חנוך. שיריהם של שלונסקי, אלתרמן ואורי צבי גרינברג – שלא להזכיר את שמותיהם של החיים היום, כדי לא להעליב איש – הופיעו לכל היותר בעתון אחד, במדור הספרותי, ולפעמים גם זה לא.

יש מי שרואה בשיר חדש של שלום חנוך „חדשה" ולא יצירה ספרותית? יבושם לו. העיתונים מעמידים את עצמם בהתנדבות לרשות יחסי הציבור של תוכנית בידור חדשה? – שיהיה להם לבריאות ולתיאבון.

אבל פרסום השיר במלואו היה מלווה בתופעה נוספת, המעידה על כך שמשהו רקוב בממלכה השביעית.

פעם היה רפורטר בעיתון מחכה הרבה עד שהתכבד במה שקרוי בז'ארגון המקצועי „ביי־ליין" והשם שלו הופיע על ידיעה שמסר. רק החשובים באמת זכו לכך. היום הכל פרוץ. יש עתונים שבהם מתנוסס שם הכתב על קומוניקט קצרצר של יצרן [illegible] על מוצר חדש.

במקרה שלנו הופיעו בקטע שפורסם בעתון אחד והכיל את טקסט השיר ארבע וחצי שורות נוספות שסופר בהן כי השיר הוא מתוך מופע חדש של שלום חנוך ש„אתמול הוא היה בחזרות". ה„ידיעה" כולה (כולל השיר) פורסמה בחתימתו של איזה כתב. בעתון אחר אף הגדילו לעשות. הנה כאן בשלמותו הטקסט שנוסף לשיר: „התוכנית נקראת על שם הראשון בה, שיצא לרדיו בתחילת שבוע הבא (אני לא אחראי לשיבושי הסגנון). את המלים והלחן הכתב שלום חנוך", וזה כל דבר התוספת.

ומתחת למלים והלחן האלו, וכמובן גם מתחת לשיר עצמו, הופיע שם כותבי הידיעה.

לא צפוף על האולימפוס. יש מקום לכולם. גם לגנובות.

ב"ה

מתתיהו ליפשיץ בע"מ

ליפשיץ

הודעה בדבר פרסום תשקיף

ניתנת בזה הודעה לפי סעיף 23 לחוק ניירות ערך, תשכ"ח-1968 בדבר פרסום תשקיף

הנפקה של

5,931,750 ש"ח ע"נ אגרות חוב (סדרה 1) רשומות על שם (להלן - "אגרות החוב") עומדות לפרעון ביום 30.6.1993, ונושאות ריבית שנתית בשער 4%, צמודות (קרן וריבית) למדד המחירים לצרכן וניתנות להמרה בכל יום עסקים החל מיום 1.10.1987 וכלה ביום 29.6.1993 (כולל) למניות רגילות רשומות על שם בנות 5 ש"ח ע"נ לפי שער המרה של 16.5 ש"ח ע"נ אגרות חוב למניה רגילה אחת בת 5 ש"ח ע"נ (330%) (כפוף להתאמות).

ביחד עם

47,454 כתבי אופציה (סדרה 2) רשומים על שם (להלן - "כתבי האופציה") הניתנים למימוש בכל יום עסקים החל מיום 1.10.1987 ועד ליום 31.12.1989 (כולל) באופן שכל כתב אופציה ימומש למניה רגילה אחת רשומה על שם בת 5 ש"ח ע"נ (כפוף להתאמות) תמורת תשלום במזומן של 6 ש"ח לכתב אופציה (120%) צמוד לשער היציג של הדולר של ארה"ב (להלן - "השער היציג"). באופן שלמחיר המימוש יתווספו הפרשי הצמדה לתאריך המימוש ביחס לעלית השער היציג ליום 6.7.1987 (ראה סעיף 2.4.3 לתשקיף). כתב אופציה אשר לא ימומש עד ליום 31.12.1989 (כולל) - יפקע ויהיה בטל ומבוטל ולא תהיה למחזיק בו כל זכות שהיא כלפי החברה.

אגרות החוב מוצעות במחיר מינימלי של 0.95 ש"ח לכל 1 ש"ח ע"נ של אגרות החוב (95%).

ניירות הערך הנ"ל מוצעים לצבור ב־47,454 יחידות, במחיר מינימלי של 118.75 ש"ח ליחידה ובמחיר מקסימלי של 130 ש"ח ליחידה.
כל יחידה כוללת 125 ש"ח ע"נ אגרות חוב וכתב אופציה אחד.
היחידות האמורות מוצעות לציבור בשלב א' בדרך של מכרז.

המחיר המינימלי ליחידה: 118.75 ש"ח. מרכיבי המחיר המינימלי ליחידה:

125 ש"ח ע"נ אגרות חוב במחיר מינימלי של:	118.75	ש"ח
כתב אופציה אחד, ללא תמורה:	—	ש"ח
סה"כ המחיר המינימלי:	118.75	ש"ח

המחיר המקסימלי ליחידה (המורכבת כאמור לעיל) הינו 130 ש"ח. מחיר היחידות שייקבע במכרז יכול שיהיה גבוה מהמחיר המינימלי, אך לא יעלה על המחיר המקסימלי.

יחידות שלא תונפקנה בדרך של מכרז תוצענה לציבור במסגרת שלב ב' בהצעה רגילה (ראה עמ' 8 לתשקיף).

רישום אגרות החוב וכתבי האופציה למסחר בבורסה, מותנה בפיזור מינימלי של היחידות (ראה סעיף 2.1.4 לתשקיף). אם לא יתקיים פיזור מינימלי תבוטל ההנפקה והחברה תחזיר למבקשים את הכספים ששילמו עבור בקשותיהם תוך 48 שעות ממועד הודעת הבורסה על אי רישום אגרות החוב וכתבי האופציה כאמור (ראה סעיף 2.1.4 לתשקיף).

מתוך כספי התמורה מיועדים 2,800,000 ש"ח להשקעה בחברת הבת מגדלי על בע"מ (מלון בים המלח) ו־630,000 ש"ח להחזרת הלוואות קצרות מועד, מתן 440,000 ש"ח לבנק לאומי לישראל בע"מ ו־190,000 ש"ח לבנק דיסקונט לישראל בע"מ. עם החזרה זו, יפחת בהתאם סכום ערבותו האישית של מר מתתיהו ליפשיץ לחובות החברה.

> כבטוחה יחידה להבטחת פרעון אגרות החוב (קרן, ריבית והפרשי הצמדה) תשעבד חברת־הבת מגדלי על בע"מ לטובת הנאמן למחזיקי אגרות החוב בשעבוד קבוע שני בדרגה את זכויותיה במקרקעין עליהם מוקם מלון בחוף ים המלח, לרבות כל המבנה על המקרקעין. ציוד המלון וריהוטו. שעבוד זה יבוא לאחר השעבוד הקבוע הראשון בדרגה, ללא הגבלת סכום, שנתנה מגדלי על בע"מ על הנכסים הנ"ל לטובת החברה לפיתוח מפעלי תיירות בע"מ ("חפ"ת"). יתרת הקרן המשוערכת של הלוואות מגדלי על בע"מ המובטחות בשעבוד לטובת חפ"ת לתאריך 31.7.1987 היתה 6,481,461 ש"ח ועם השלמת המלון תהיה כ־10 מליון ש"ח. מימוש השעבוד להבטחת אגרות החוב טעון הסכמת חפ"ת, אשר לא תימנע מתיתה אלא מסיבות ומטעמים סבירים. מגדלי על בע"מ תהא רשאית לשעבד את הנכסים המשועבדים הנ"ל בשעבודים שווים בדרגה (פרי פסו) עד לסך 1.5 מיליון דולר בלבד וכן תהא רשאית לשעבדם בשעבודים מאוחרים בדרגה לשעבוד הנ"ל. אין באמור לעיל כדי לפגוע בזכותה של החברה לשעבד את נכסיה (למעט נכסי חברת הבת מגדלי על בע"מ, לגביהם יחולו השעבוד הנ"ל והתנאים הנ"ל) בכל שעבוד שהוא ובאיזו דרגת שהיא, ללא שום הגבלה. החברה תודיע לנאמן ולבורסה על יצירת שעבודים כאמור לפני הווצרם. בעקבות הערכת שמאי, שקבע את ערך המלון ליום 31.12.1986 בסך כ־24,750,000 ש"ח, הפחיתה החברה בספריה את העלות המתואמת של המלון והעמידה אותה על אותו סכום. להערכת החברה, אילו מומש המלון ביום 31.12.1986 היה המס החל על המכירה עולה לכ־4,450,000 ש"ח (לפרטים נוספים ראה סעיף 2.3 לתשקיף).
>
> יתרת הסכומים המובטחים ע"י שעבודים של החברה, הנה כ־25 מיליון ש"ח.

הפסדי החברה לאחר מס (באלפי ש"ח של חודש דצמבר 1986) לתקופה של שנה שהסתיימה ביום:

	31.12.86 (9 חודשים)	31.3.86	31.3.85	31.3.84
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מס	(2,466)	(8,263)	(10,685)	347
הפסד מהפחתת נכסים	(4,751)			
הפסד נטו לתקופה	(6,905)	(5,946)	(10,971)	(2,808)

רשימת החתימות בהנפקה לציבור תיפתח ביום א' 6.9.1987 בשעה 8.30 לפני הצהריים ותיסגר באותו יום בשעה 13.30 בצהריים.

סך כל עמלות ההנפקה והוצאותיה יעלו כ־14.8% מתמורת ההנפקה וזאת בהנחה שהיחידות יונפקו במחיר המינימלי.

הנאמן לאגרות החוב: **חברת נאמנות של בנק הפועלים בע"מ**
החתמים: **בנק הפועלים בע"מ** (מנהל הקונסורציום)
כלל מנפיקים בע"מ
בנק דיסקונט לישראל בע"מ
החברה המרכזית לניירות ערך בע"מ
בנק למימון ולסחר בע"מ
בנק הספנות לישראל בע"מ
מוריץ את טוכלר בע"מ
"איול" אנגלו־ישראל להשקעות וניירות ערך בע"מ
צמיחה ניירות ערך והשקעות בע"מ

תאריך התשקיף: **31 באוגוסט 1987**

שבוע על הכביש

(המשך מעמוד 5)

ברגל, מתקרב שוב לחלון וחוזר לשבת. במהלך השבועות הקרובים יעברו תחת ידיו רשימות של אלפי אנשים. הוא יחתום, והם יילכו הביתה. העובדים אומרים שהממשלה השאירה לקרת לנהל גאראז'. גדול, אולי, מהממוצע, אבל העובדים אומרים גאראז' ולא מוסך. מה שיודעים העובדים, יודע קרת. רק שקרת לא יקרא לתעשייה האווירית גאראז'.

קרת נשוי, אב לארבעה. שני בניו לומדים היום בפקולטה לאווירונאוטיקה בטכניון. "הצעתי להם שיעברו ללמוד כלכלה. בכלכלה אי אפשר להיכשל. תמיד אפשר לנבא שחורות, אם הנבואות לא מתגשמות, אף אחד לא זוכר, וכלכלן, בכל מקרה, לא אחראי לנבואותיו. זה נשמע לי מקצוע מצויין".

מהנדסי האווירונאוטיקה יהיו בין הראשונים שייצאו, הוא אומר, ברגע שמורידים תחום עיסוק עיקרי כמו ייצור מטוסים, אבל לא רק הם.

במשך השבוע נפגש עם שר הביטחון, קיים התייעצויות עם אנשי ההנהלה, עם ההנהלה המורחבת, ישיבה של הדירקטוריון. כאמור, גם פגישה עם הוועד. לא לוחץ על העובדים. לא דורש לחזור לשולחנות השירטוט, לאולמות הייצור. לזמן מושאל, הפקיד אותם בוועד העובדים.

העובדים עדיין נלחמים. אתה חושב שיש סיכוי למאבק שלהם?

מה שאת רואה היום אלו ביטויי מחאה. אני יותר מסקפטי.

מה תעשו עם המטוסים שישנם?

ברגע זה כלום.

יילכו למוזיאון?

לא יודע.

אתה מרגיש נבגד? מרומה?

קודם כל מאוכזב. אני עדיין מאמין שנעשתה פה טעות.

איך אתה מתייחס לשינוי בעמדתו של שמעון פרס?

היא מפתיעה.

פרס מצא את עצמו בעמדת מיעוט בממשלה, לדעתך זה הביא לשינוי בעמדתו?

תשאלי אותו.

היו מעורבים שיקולים לא רלוונטיים בהחלטה?

לא הייתי מרחיק לכת, הייתי אומר שבנקודת זמן מסויימת, כשהמאבק הקצין, הטיפול מצד הגורמים הכלכליים לא היה ברמת האובייקטיביות הנדרשת. גיבשו קונספציה והתאימו לה נתונים.

אם יבואו אליך בעוד שנתיים עם פרוייקט חדש, מהסוג הזה?

הייתי מעגן את הסכמתי בצורה אחרת, מפיק לקחים. אבל חבל לדבר על זה, זו שאלה היפותטית.

פרס דיבר על לביא 2000, או תעופה 2000.

לא מכיר דבר כזה, לא יודע מה זה.

מתי יתחילו לחלק את מכתבי הפיטורים?

בזמן הקרוב ביותר. קשה לומר בדיוק. זה תלוי.

החודש?

כן.

עובדיה הררי דיבר על 3500 מיד ומספר דומה בהמשך?

המספרים שנתן קרובים למציאות.

ביום שלישי הגיע המברק ממשרד הביטחון. המסמך שיתוייק בארכיוני החברה, מתייחס להחלטה על הפסקת פרוייקט הלביא. הכל כתוב פה, אומר קרת, רק לא מה אני עושה מחר בבוקר.

למחרת בבוקר יעשה קרת כל מיני דברים. בין השאר יקבל טלפונים. שועי המדינה ירימו טלפון, ימסרו שמות, אם אפשר, יבקשו, לא לגעת בבני־האחות של מזרחי או בבת־דודה של וילכרמן. אלפי אנשים מיועדים ללכת הביתה. לחלק מהם, יש קשרים במקומות הנכונים. עכשיו נעשים החיבורים.

■■■

ועד העובדים, אמצע היום. מי שלא מוצא מקום בפנים, עומד בחדר של ציפי, המזכירה. ניסים כהן שולח שלושה אנשים לתל־אביב, תבררו מה קורה שם, ואם החבר'ה שומרים על השקט. בסדר, אומר אחד מהם, אבל אם השוטר ההוא יפתח עלי פה, כמו אתמול, אני נכנס בו ובכל הכוח. תשמור על הכוח, אומר כהן, אל תיכנס באף אחד.

כהן: "מה יהיה? אנחנו לא מתכוונים להפסיק. עד מתי? עד שנהיה מרוצים. קודם כל שהלביא ימריא. הלביא הזה לא יגן על שמי התעשייה האווירית, הוא יגן על מדינת ישראל כולה. ואנחנו לא ניתן לקרקע אותו.

"החלטת ממשלה? היתה גם החלטה להמשיך את הלביא. אפשר היה לשנות אותה, אז אפשר לשנות גם את ההחלטה להפסיק את הייצור. ואני עדיין לא מדבר על דרך קבלת ההחלטה, על חצי הקול האנוס של שושנה ארבלי אלמוזלינו. אני שומע היום קולות מבין העובדים, שאומרים שאיחרנו, שלא התחלנו את המאבק בזמן. אבל איך יכולנו להתחיל כשאמרו לנו, זה בסדר, אנחנו תומכים בכם. שלחו אותנו לישון בשקט, ומאחורי גבינו בישלו את המפולת. מי הכשיל? מי לא. מה שברור, שמפלגה שתעמיד את האנשים האלו בראש רשימתה, פה לא תקבל קולות. הבחירות לא כל כך רחוקות, ואנחנו לא ממהרים לשכוח.

"מי שחושב שמהנדסי התעשייה האווירית, הטכנאים ועובדי הייצור הולכים להשחיל גומיות בתחתונים של דב לאוטמן, בבית חרושת 'דלתא', טועה. לא הייתי מציע ללאוטמן ולחבריו בתדיראן ובשאר המקומות ששמחים היום למהר ולתגוע, אנחנו עוד לא אמרנו את המילה האחרונה. כשנגיד, שריפת הצמיגים תראה כמו משחק ילדים. ואז, גם אם הוועד ירצה, את העובדים הוא לא יצליח לעצור".

■■■

באוטובוס שהחזיר את המפגינים אמר איש מוכה שמש, צרוד עד לחישה, שהחברים מתבקשים שלא לשכוח. אסור להצביע בעד המפלגות הגדולות, אתם שומעים, אסור. אז למי נצביע אמרו לו, נקים מפלגה חדשה, הוא חורק, מפלגה של התעשייה האווירית.

אחר כך הם יוצאים מהאוטובוס, מתפזרים. בסמוך לחדר של בר־ניסן ממלאים שלושה מהנדסים טפסים. קורות חיים, השכלה, התמחות. יש להם חבר אחד בדרום־אפריקה וחבר בארה"ב, שניים שיצאו מפה לא מזמן. עכשיו הם כותבים להם, מבקשים שיבררו פרטים. רבין, הם אומרים, קרא ליורדים נפולת של נמושות, רוצים לשמוע מה יאמר היום.

ביום חמישי המפעל נסגר. עובדים חמישה ימים בשבוע. יתקשו לגמור את יום חמישי, ללכת הביתה. יום חמישי שלא דומה לימים שהיו, לאלו שיבואו. נתנו להם שבוע של חסד להתרוצץ על הכבישים. יום ראשון כבר ייראה אחרת. צריך יהיה להתחיל ולסגור שולחנות. מהנדסים ראשונים. טכנאים ופועלי ייצור אחריהם.

רבין מורה לתעשייה האווירית בינתיים שלא לפטר עובדים. עושה כותרת ראשית בעיתון. קיסר מורה לפועלים להחזיר את הצווים אם יגיעו. שוב כותרת ראשית בעיתון. אבל קרת נשאר עם תקציב מחוץ, בלי אווירון, בלי חלופות, חתום על המאזן שיוצג בסוף השנה, ועם אלפי איש שאינם יודעים איפה יהיו מחר.

לא להזיל דמעה

(המשך מעמוד 6)

אחוז אחד, שני אחוזים. האם היתר, כל המיליארדים, לא שווים מאומה?

שני כלכלנים מן המרכז לחקר ההתיישבות ערכו אומדן, להזמנת התעשייה האווירית, לפיו אפשר היה לקוות כי בשנת 1993, כבר ב־1993, נייצא לחו"ל מערכות מיוחדות שפותחו עבור הלביא ונגזרותיו בסכום כולל של 250 מיליון דולר. בשנה ההיא, אמור סך כל היצוא מישראל להגיע ל־27 מיליארד דולר (תחזיות האוצר). תרומת הלביא, שאותה הפסדנו בגלל החלטת הממשלה: 0.1%. עשירית האחוז תוספת ליצוא.

● עם סיום הסגירה המסודרת של פרוייקט לביא תגדל, ולא תקטן, התעסוקה במשק.

הנה ההסבר: משק שנשלט על ידי קבוצות לחץ חזקות מדי, שרואגות לאינטרסים הצרים של חבריהן בלבד, חולה וסובל מהסתיידות עורקים קשה, שאינה מאפשרת לו לתפקד כראוי. משק כזה מתעייף מהר, דמו לא זורם בחוזקה, הוא שוקע, צמיחתו נפסקת. כאשר הצמיחה היא אפס, כאשר העוגה אינה גדלה, לא גדל גם הביקוש לעובדים. אני יכול לקבל מקום עבודה רק על חשבון האבטלה שלך, ואתה על חשבוני. כל המשחק הכלכלי סגור.

כזה היה המצב במשקנו במחצית השניה של שנות ה־70' ובמחצית ראשונה של שנות ה־80. המסר הכלכלי־חברתי הנובע מן ההחלטה על הפסקת הלביא הוא, שהשתנו סדרי בראשית מקודשים אלו. מעכשיו, שום קבוצת לחץ כזו, תהיה בעלת זכויות משוריינות ככל שתהיה, אינה חסינה מפני הבקרה הכלכלית, מפני חשבון של רווח והפסד כלל־משקי. העיקרון החדש של המדיניות הכלכלית אומר, שאין כבר חממות מוגנות בכל מחיר, אלא שהכל צריך להיבדק לפי מחירו הלאומי האמיתי. ואם כלל זה מיושם, בכאב, אפילו כלפי ילד־הפלא המפונק ביותר של המשק הישראלי, התעשייה האווירית, סימן שבאמת נפתחו העורקים הסותמים ובא תור ההתחדשות הכלכלית.

כשמתחדשים, צומחים. וכשצומחים, האבטלה קטנה, ונוצרים מהר מאוד מקומות תעסוקה לכולם. לכן, אפילו אם אתה חושש שנכללת ברשימת המפוטרים הפוטנציאליים של התעשייה האווירית, בנפול לביאך אל תבכה.

הודעה דחופה!

למאות עובדי התעשיה האוירית שהזמינו עבורם מחשבים ועדיין לא קיבלו אותם!

מגיע לכם לבחור בעצמכם את המחשב שתקבלו!
מגיע לכם להחליט בעצמכם
מאיזו חברה לקנות את המחשב

חברת **"מ.כ.ן מחשבים"** מציעה לכם את המחשבים **באספקה מיידית**
צוות מומחי **"מ.כ.ן מחשבים"** עומד לרשותכם בסניפי החברה.
שאלו על **"מ.כ.ן מחשבים"** את מאות עובדי התעשיה האוירית שכבר רכשו אצלנו מחשב אישי.

חלוקת המחשבים: מוצאי שבת 5.9.87 עם צאת השבת
תל־אביב **"מ.כ.ן מחשבים"** רח' המרד 29 (בית התעשיינים) טלפון: 653024, 660216, 03-650705.
ירושלים: **"מ.כ.ן מחשבים"** מרכז כלל חנות 217 טלפון: 02-240883

★ ★ ★

נא להצטייד בהזמנה המקורית

להתראות
צוות **מ.כ.ן מחשבים**

חמישה כוכבים לגיל הזהב במחירים סבירים

● בחיפה, במרכז הכרמל סמוך לאזורי הבילוי ומרכזי הקניות, ויחד עם זאת במרחק סביר מרעש והמולה. ברחוב שקט בחיק נוף של ירק ורוגע האופייניים לכרמל, ניתן להנות מחדר זוגי לבודד הכולל:

● מזגן ● טלוויזיה צבעונית
● שרותים צמודים ● מרפסת
● שטיחים מקיר לקיר ●
ריהוט מודרני ● טלפון

● 5 ארוחות ביום ממטבח כשר, בהשגחת הרבנות הראשית בחיפה. שירות חדרים, וכן לובי גדול ומרווח לארוח ידידים קרובי משפחה. כל זאת בהנהלת צוות מקצועי ומיומן בעל וותק. רופאים ואחיות מוסמכות במקום.

● המעוניינים לקבל פרטים מתבקשים להזדרז, ההרשמה לבית גיל הזהב בעיצומה. החל מיום 7.9.87 בין השעות 10.00 13.00, ניתן להתקשר, לבוא ולהרשם. מספר החדרים מוגבל. הכניסה בנובמבר 1987. המקום אינו מיועד לתשושים או לסיעודיים.

חברת ורד גיל הזהב בע"מ:
חיפה, כיכר היינריך היינה 1 (ע"י "מגדל המים") מרכז הכרמל.
● טלפון: 04-389238 בין השעות 10.00 13.00.
● טלפון: 06-325115 בין השעות 17.00 20.00.

למגדלי הבצל

ניתן להשיג אריזות ברוס מטע.
לאיסום בצל.
לפנות: למרכז הארגזים בע"מ
טל. 03-373071/2

להשכרה באזור התעשיה תלפיות ירושלים

מבנה תעשיה 550 מ"ר + משרדים

לכל מטרה

טל. 02-715860, 02-716452

אולמות להשכרה

בבנין בצומת קרית־אתא

(ליד חיפה)

לתעשיה זעירה ולמפעלי אלקטרוניקה וקוסמטיקה

שטחים:
מ־250 מ"ר עד 2,250 מ"ר
בנין מודרני עם חניון
מעליות
ושפע קווי טלפון

כניסה:
תוך כחודש עד חודשיים

●

פרטים בטל.
03-9264247, 04-723224

מוטורולה

תקשורת ישראל בע"מ

רח' קרמנצקי 16 ת"א

מכרז רכב מס' 6.87

מוצעות בזה למכירה המכוניות הבאות:

מס' רישוי	סוג הרכב	סמ"ק	מזגן	בעלות ע"ש חברה
31-779-82	אריקה גרמנית	1.3	–	מוטורולה
55-913-82	פיאסטה L	1.1	–	מוטורולה
55-852-82	קורטינה גרמנית	1.3	+	מוטורולה
41-730-82	קורטינה גרמנית	1.3	–	מוטורולה
58-917-82	פיאסטה L	1.1	+	מוטורולה/מערכות מחשוב ומדידה

המכוניות כשרות לנסיעה, לכולן מבחן (טסט) שנתי. המכוניות בבעלות חברה. את המכוניות ניתן לראות בחניון דלית, רח' שונצינו 23 ת"א, בימים א'-ה', החל מהתאריך 6.9.87 ועד לתאריך 11.9.87, בין השעות 08.00-16.00 (ביום שישי ה־11.9.87 עד לשעה 13.00).
טפסים להגשת החצעות ניתן לקבל בחניון דלית, טל' 03-337700. את ההצעות, בצרוף המחאה בנקאית בסך 10% מגובה ההצעה, יש להגיש לפקודת מוטורולה, במעטפה סגורה, לתיבת המכרזים בחברה ברח' קרמנצקי 16 ת"א (ליד השומר) עד לתאריך 11.9.87 שעה 13.00.
העברת בעלות במקום חלה על הקונה.
אין לרדת לחניון, לבדיקת כלי הרכב, בשום אופן עם רכב פרטי.
אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

מפעלי ניר אמריקאיים ישראליים בע"מ

רשימת מלגזות למכירה

מכרז מס' 6

מס' סידורי	תוצרת	סוג מנוע	דגם	שנת ייצור	כושר הרמה/טון	מצב עבודה	סוג גלגלים	מס'
1	ייל	בנזין	5140	1952	2	כן	קשיחים	6
2	ייל	דיזל	די.פי.אס. 60	1970	3	כן	פנאומטי	12
3	ייל	דיזל	די.פי.אס. 60	1971	2	כן	פנאומטי	19
4	קטרפילר	חשמל	אם. 30	1973	1.5	כן	קשיחים	9

את המלגזות ניתן לראות במוסך שבמפעלנו באזור התעשיה חדרה עד ליום 17.9.1987.
יש לצרף 10% מסכום ההצעה באמצעות שיק.
המחירים אינם כוללים מ.ע.מ.
אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה או כל הצעה שהיא.
הערות: - בימי ששי המפעל סגור.
- התשלום יבוצע בהמחאה בנקאית או במזומן.

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר
קרית החנוך שער הנגב. ד.נ. חוף אשקלון 79165

נמשכת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח

לימודים לקראת תואר ראשון במדעי הרוח והחברה בחסות אוניברסיטת בן־גוריון
• מדעי ההתנהגות, חינוך, ספרות, הסטוריה, עבודה סוציאלית (חלקית), כלכלה, לימודים כלליים
• ניתן להשלים שנה אקדמית ב: 2-1 ימים בשבוע
פרטים והרשמה טל. 767, 051/802765

בית הספר להנדסאים
במגמות: אלקטרוניקה, מחשבים, תעשיה וניהול
לימודים אינטנסיביים ברמה גבוהה, 3 וחצי ימים בשבוע. 051/802772, 770. אפשרות למלגות

מנהל עסקים יום וחצי בשבוע דו שנתי
גרנטולוגיה יום בשבוע דו שנתי
השתלמות אחיות מבוגרות במדעי החברה וסיעוד יום בשבוע
סמסטר אחד 051-802732/776

אנחנו יכולים! ליתפוריי לך תכנית לימודים אישית ולהוביל אותך לתואר.
אצלנו תוכל לשלב לימודים ועבודה

מוזיאון ישראל
אגף הנוער ע"ש רות.

חוגי אמנות לשנת תשמ"ח

חוגים לילדים ולמבוגרים בנושאים רבים חוגים חדשים: אנימציה; ציור קומיקס; ציור אוטנה; חוג עיוני ומעשי להכרת ירושלים; הסרטה והפקת תבניות וידאו. "רשת שידור" ועוד.

הסעות לילדים בלווי מדריכים מבוגרים מתקיימות בימים ב', ד', ה' משכונות שונות אל המוזיאון ובחזרה.

פרטים והרשמה: באגף הנוער ימים א, ב, ד, ה, בשעות 10-12 16-18
טל' 02-698213, 633278

★ ★ ★

מוזיאון ישראל אגף הנוער ע"ש רות.

כיתת אמן

בהדרכת הצייר מיכאל קובנר
לגילאי 13 - 17 המתקדמים בחוגי האמנות
החלפות יבחרו בראיון אישי שיערך ב־20.9.87
יש להרשם מראש במשרדים 633278, 02-698213
אפשרות לקבלת

בניה, תיקון, החלפה, תחזוקה שנתית, בידוד וצבע. תיקון נזילות באחריות. משטחי עץ דקורטיביים, פרגולה

גגות רעפים - אבי 08-469066

דו"ח אשה

אורציון ברתנא

■ שולמית אפפל, תשוקות, תל־אביב, ספרית פועלים, תשמ"ז, 83 עמ'.

שולמית אפפל אינה יכולה לכתוב שירים בלי אלוהים. היא מתפללת כל הזמן, לעיתים בפראות, לעיתים בנסיונות. כך צריך משורר לפתוח דבריו על שיריה, החדשים כמו גם הקודמים. מבקר או חוקר ספרות יאמר את הדברים אחרת. הוא יאמר, שיש לאפפל נטייה חזקה מאוד לקיצוניות בביטוי ועם זאת גם למיעוט הביטוי. התוצאה, יאמר חוקר הספרות, היא מבניה סמאנטיים דחוסים וקשים להבנה בגלל דחיסותם. התוצאה היא מטאפורות מיוחדות וקשות, שבהן מתקשרים יחד ביטויים של קדושה עם ביטויי ארוטיקה, לשון של מופשט עם לשון הגוף האינטימית ביותר. והנושאים כל־כך חשופים, עד שהמטאפורות המיוחדות והקשות האלה מכסות עליהם וקשה לראותם כרוב שהם חשופים.

שולמית אפפל

והנה חוקר הספרות כתב מישפט אבסורדי "קצת", ואולי זו הדגמה והוכחה שלא חוקרי ספרות הם שצריכים לכתוב על שירה של אפפל ולא מבקרי־הספרות, אלא הסופרים והמשוררים. אבל אלה אינם אוהבים להחמיא לקולינה, מה גם שזו קולינה הכותבת שירה אינטימית מאוד, שאי־אפשר לתלותה כמאניפסט פוליטי, אף לא כמרי חברתי או מהפך סמאנטי. מכיוון שכך, קיבלתי אני על עצמי לומר על שיריה החדשים את דברי הוכות הבאים. משום ששירתה שירה מיוחדת, חשובה, וכשיאיה אפילו מעולה.

להוכחת, הנה שיר אחד קטן, שנבחר באופן מיקרי מתוך הספר: "השמועה שאני מאבדת הופכת אותי / לאסופית סוף טוב / ובימים אלה שנס לא קרה לי / ושכנותי צבעונית כצפורי גלידה / וברוב עונג סובב ראשי עליהן / הפוגה נקרתה לי / לעבור ביד על פניך / ובעת בתיכה על גופך כולך" ("פנים" עמ' 12). הנה בשיר הזה קורה מה שכתבתי בפיסקה הקודמת: שיר אישי, ארוטי, שיש בו אותה משפחת מילים, פאראדיגמה, של ביטויים פיסיים הקובעים את האופי הארוטי – "עונג", "לעבור ביד", "פניך", "על גופך כולך", ויש בו אותה פאראדיגמה המכלילה ומפשטת את הביטוי הארוטי – "השמועה שאני מאבדת", "אסופית", "נס לא קרה", "צבעונית כצפורי גלידה", ופאראדיגמה זו רומזת על הרס וגם על תקווה.

מטאפורות פתוחות

המיוחד אצל אפפל היא הדרך בה מתקשרות הפאראדיגמות ביניהן: ראשית, לא צומחת שום תמונה חד־משמעית חוץ מתמונת הכתיבה. שנית, הנושא אינו מסוכם בשום דרך – המטאפורות נשארות פתוחות: "ברוב עונג סובב ראשי עליהן" – מאין העונג ולמה עליהן? הרקע למטאפורה זו אינו מצוי ישירות בשיר: "הפוגה נקרתה לי / לעבור ביד על פניך" – מי יצר את ההפוגה ומה אופייה? הרבה חומרים נשארים עקרונית מחוץ למעגל השיר. הכותבת מסגירה עלבונות, מכות וכאבים טובים של יצר גדול. אבל את העיקר, את ההסבר לסוג הצעקה שלה, לסוג האנרגיה והחושה, שניכרת בשיר, אין היא מוכנה להסגיר. מולה, שלשונה מספיק חזקה ומקורית לשכנע באותנטיות התמונה שבבסיס השיר, לשלוח את הדימיון לכמה הסברים, שכולם אפשריים, וכולם פרובוקאטיביים במה שהם רומזים. אבל מולה אינו שלם, מכיוון שבכל זאת השיר נשאר פתוח מדי. ונשאר אצלי ספק מתמיד: האם השיר נשאר פתוח, מכיוון ש"ליבא לפומא לא גליי" וגם אצל הכותבת, היצר חזק מן ההכרה, ואת הדחף שלה מורה כלבושו היולי? או שמא היא יודעת על מה היא שרה, אבל אין לה אומץ לחשוף הכל. כלומר, אין היא מתאפקת מלרמוז חזק, אך אינה מעיזה יותר מכך. כך או אחרת, השיר חזק דיו כדי להיות שיר טוב, אך אינו גלוי דיו כדי לשבור את מחסומי־ההתגברות אצל אותם קוראים רבים, שמסיבות אלה או אחרות זקוקים להמחשה בשיר, לאמירה מלאה וגלויה יותר.

אנטיתזה למיתוס הנשי מרחל עד לאה גולדברג

הדברים שעושים בגוף, בפרי, בלחם, באדמה – הם ארוטיים קשים וכואבים

נותנת ולוקחת

אתקוף את הנושא במילים אחרות. שולמית אפפל כותבת לה מבראשית. לכן היא כותבת מיתוס. היא כותבת כאילו קודם לה לא היה עולם ולא היתה שירה. והיא עושה את השירה שלה כמו שהיא מנסה לעשות את הקיום שלה, ונדמה, שאין היא סומכת על איש מלבדה. ואולי משום שאינה סומכת על איש, מגינים השירים שלה על עצמם יותר מדי. היא באמת דוגמא טובה לאינדיבידואליזם שבשירה המודרנית. כפי שהיא עצמה כותבת במקוייק בשיר הקצר ביותר בספרה "צדתי דברמה / הייתי לבד וכרותי לזה" ("אינטימיות" עמ' 14). נחזור לעיקר: אפפל כותבת מיתולוגיה פרטית, והיא כל־כך שוקדת על זה וכל־כך זהירה למיתולוגיה שלה שהיא תוהה־יוצרת־כותבת, עד שהיא עצמה ממלאה את כל התפקידים שבשיריה ואם אתה מחפש את הייחוד בה"א הידיעה של שירתה, את התרומה המיוחדת שלה לשירה הישראלית, הרי היא זו האחרונה. והנה שוב דוגמא מקרית – השיר "אם היפי בת שלמה": "על שמיכת צמר / בחצר שרצפה לפני מאה שנה / חברתי לשתי הידים / שהניחו אבן על אבן הבית עצמו / לא היה לי לב וכאב / תניתי אהבים וצמתתי הכה" (17). ראשית, אין זכר ונקבה כמישגל הזה. דומה, שהכותבת עושה את הדברים לעצמה, מכאיבה וכואבת, נותנת ולוקחת. שנית, אהבתה לזמן עבר, וכאן להיסטוריה החדשה של הארץ הזו, יוצרת אותו לעצמה מחדש.

שלישית, החזרה המתמרת בשיריה אל הצומח ואל הצמיחה מעידה על רצון לפריון.

למיתוס הזה קראתי, במאמר קודם, שפרסמתי על שירים קודמים שלה – "שירה נשית". על־אף שאת המושג "מיתוס" לא הזכרתי, הרי אליו התכוונתי בכתבי על הנשיות שבשיריה. ובכן, אני חוזר על דעתי, כי יש עקרונית שירה נשית שונה משירה גברית, וכי לא כל אשה כותבת בהכרח שירה נשית, כשם שלא כל גבר כותב בהכרח שירה גברית.

מסקנות בלי חוויה

עוצמת החשיפה שבשיריה, כמו גם בעיית העירפול של אי־האמירה המלאה שבהם, נובעים כולם מן הנשיות המיוחדת שבשיריה, כלומר, מן המיתוס הנשי שבהם. ובעיית התקשורת

מטאפורות מיוחדות וקשות שבהן מתקשרים ביטויי קדושה עם ביטויים של ארוטיקה

העיקרית של שירתה הנשית היא בכך, שאת כל תפקידי המיתוס הזה היא מעדיפה למלא לבדה. השיר כתוב, לכן, כפועל וכנפעל ממנה, על־ידיה ואליה בחזרה. כמו אמרה, אשמור צרות אלה שלי לעצמי: "שלא כמוך, מוטב לי אשאר בבגדי / ארד לחיי בעצמי" (עמ' 15) או דוגמא מאחר השירים היפים מאוד המרובים בספר הזה: "טבעי הוא שאחלה מגעגועים / שחכור סמוי יחבר אותי / לצוף אשר בעץ / שם אמצא" (עמ' 33). ובכן, מה לשיר הזה ולקורא? ובפרט, מה לשירתה ולקורא הגבר? באירוניה אפשר לומר, ששירתה היא שוביניסטית נשית. וברצינות צריך לומר, כי דרך האמירה כולה נשית, נושאיה נשיים, והעיקר – הנמען הגלוי המופיע בשיריה גם הוא דמות נשית, ספק היא עצמה, ספק אהובה, ספק הקוראת. ובכל מקרה קיימת, כאמור, קודם־כל התחושה, כי השיר נכתב ממנה, האשה־המשוררת, אל עצמה, האשה־המשוררת. כבר כתבתי קודם, כי היא עצמה ממלאה את כל התפקידים שבשירים. הצורה העיקרית, שהתופעה לובשת, היא שימושה בלשון זכר לדובר ובלשון נקבה לנמענת. ראה זאת כשירה של אהבת נשים; ראה זאת כשירה הממצה את כל סוגי האהבה: אין זה משנה; משנה העובדה, כי המשוררת נשארת סגורה עם עצמה.

זו הבעיה ששירת המיתוס הנשי שלה מעוררת. החוויה כולה נשארת קודם־כל סגורה בינה לבין עצמה. לקורא היא משאירה רק את המסקנות ולא את החוויה המקורית. ושוב, קרא לזה פרימיטיביות של יוצרת, קרא לזה חוסר־אומץ של יוצרת. אותו היא – השיר משאיר ריח של דבר אחר, ריח חזק דיו כדי שתעריך מאוד את מה שקרה או לא קרה שם.

אכילה בלחין

השירה של אפפל עוסקת בעצמה ובחיספוס. כותבת את הדברים נפש בוערת, שהוצאה בחיכוך הקשה שלה בעולם. ועליו, על החיכוך החזק והמחוספס הזה, חוזרים כל שיריה. אפפל – כמו משוררת כמו יונה וולך – תרמה לשירה הישראלית תרומה גדולה, שעדיין לא הכירו בערכה במלואה: היא תרמה את הצעקה הנשית, את העוצמה הנשית, את הדיווח, שלאשה יש עינים אחרות, יש קול אחר. היא תרמה את המודעות הגדולה לאי־השוויון בין הגבר לבין האשה. לכל היותר, עולם של אנימה מול עולם של אנימוס. אבל מכיוון שאין יכולת ליצור קשר מלא בין המינים או בין כל פרט לפרט אחר ומכיוון שהכותבת עצמה פוחדת ממה שיש בה, נשארת הצעקה: כלומר, נשארים החומרים של יישותה הנשית לא מחוברים לגמרי, לא מפורטים לגמרי. לכן שיריה מלאים פיסיס, גוף, חומר, ואוצר המלים שלה כמו גם המטאפורות המיוחדות לה הם חומרי הטבע. אוצר המלים הוא המרד הבולט ביותר לאופי שירתה. הציפור, למשל, מופיעה בשירים רבים, אבל לא סוגים שונים, שמות שונים של צפורים, אלא המלה ציפור ותמיד בהקשר האדמה לא פחות מבהקשר השמים. העץ מופיע הרבה באותו אופן: לא שמות עצים, אלא העץ עץ עם הכח הארכיטיפי של הצומח החי חזק וקשה. הלחם מופיע כאוכל בה"א הידיעה – לא פינוק, לא טעימה אלא אכילה בלחין. וכן מופיעה המלה פרי והמלה גוף והמלה אדמה. וגם ההקשרים המטאפוריים חריפים. הדברים שעושים בגוף, בפרי, בלחם, באדמה, הם דברים ארוטיים, ודברים קשים וכואבים. ואין חנינה.

שירתה של אפפל הוא אם כן אנטיתיזה למיתוס הנשי שבשירה מרחל ועד לאה גולדברג. גם שם יש דברים קשים וכואבים אבל גם חנינה מהם יש. כאן, הכל בוטה, קשה וכואב. גם האשה. זו השירה שלאחר הרומאנטיקה. לא שירה פוליטית. לא שירת מחאה. אלא שירה של קיום אנושי בלבוש אשה, ושפתו אינה מתחננת, אלא מודיעה, כי זהו הסיפור. וכאן אולי בעייתו של הסיפור בעיני. יש בשירתה דברים חדשים, השגים יפים מאוד לשירה הישראלית, שאפשר גם ליהנות מהם וגם להעריך אותם. אבל החומרים, אותם היא צועקת בבהירות רבה כל־כך, אינם מתחברים לסיפור אלטרנאטיבי ברור. המיתוס הנשי של שירתה אינו מציע לי דבר, חוץ מן העובדה שהוא כובש אותי בעוצמה הגדולה של ביטויו. לי זה לא מספיק. את הטריטוריה כבשה לי אפפל להפליא. סיפרה לי על הצמחים והעצים שצומחים בראייה שלה, אשה. עכשיו אני מחכה שהעצים האלה ייכרתו, וייעשה מהם סולם.

התרגום שב אל מקורותיו

לנה שילוני

■ ארמון ז'אבס, ספר השאלות. מצרפתית: אביבה ברק. הוצאת שוקן, 203 עמ'.

חצי יובל שנים עברו, מאז הופיע בצרפת "ספר השאלות" של ארמון ז'אבס, כרך ראשון בסידרה ארוכה, המונה עד כה שנים־עשר ספרים. מן הכרך הראשון, שנכתב בגלות פאריס על־ידי פליט יהודי ממצרים, צמחה יצירה מקורית ורבת־אנפין, שהציבה את מחברה בשורה הראשונה של השירה הצרפתית בת־זמננו. בעברית, בתרגומה המעולה של אביבה ברק, נדמה "ספר השאלות", כאילו חזרו מילותיו אל מקורן. והרי זה פראדוקס: משל כאילו היתה העברית, שבה אין ז'אבס שולט, שפתו המקורית של הטקסט שלפנינו. האקוסטיות המאפיינות את הספר בצרפתית, הנובעות מיסודותיו העבריים, נעלמת כמובן בתרגום. גם זרותו של הספר פוחתת: מבנהו המקוטע, כל אותו מעשה־תשבץ של פסוקים, מדרשים, מיכתבים, פיוטונים, קינות, דיאלוגים של רבנים דמיוניים, בתוך ומחוץ לזמן, נראה טבעי יותר בעברית מאשר בצרפתית, האמונה למרות הכל על הכתות לאנריות והגיון קארטזיאני. העברית מטמיעה בקלות רבה יותר אותה "תלמודיות", שייחסו לז'אבס קוראיו הצרפתיים.

לקרוא ולקשור

התרגום יוצר הרגשה של שיבה אל המקור, ואף תחושה סתומה של קירבה כביכול בין שתי השפות, העברית והצרפתית. ז'אבס נוהג בצרפתית כפי שנוהגים המפרשים בלשון־הקודש: הוא דורש את אותיותיה, מפרק את מילותיה, מחפש מעבר לפשט את הרמז והסוד. לעתים מבלית ניצוץ מיקרי של קירבה, כבאותה דוגמא המובאת על־ידי דוד מנדלסון באחרית־הדבר שלה: ז'אבס מנצל את הדמיון הפונטי בצרפתית בין "לקרוא" ו"לקשור" (ce qui nous lit/lie) ולמתרגם מזומן כפל משמעות דומה בין "לכתוב ולקשור": "מה שמחבר אותנו". לפני שמונה מאות שנה ביקש ומצא רש"י בפירושיו למקרא ולתלמוד דוגמאות לדמיון פונטי וסמאנטי בין שתי השפות. לקורא ב"ספר השאלות" בנוסחו העברי נדמה לפעמים, כי רוחו של בעל ה"לע"זים" הגאוני מרחפת על הספר. כרגיל בתרגום שירה, המבוססת על רב־משמעות, אפשר לערער לפעמים על בחירתה של המתרגמת, אך כללו של דבר, אביבה ברק השכילה בצורה מופתית למצוא את העברית הנכונה, הגבוהה החגיגית, המחזירה את ז'אבס למקורותיו.

כנכנס אל עצמו

בשביל הקורא העברי יהודו של "ספר השאלות" יתבטא לא במיכנהו ולא בשמותיהם של הרבנים הדמיוניים, ששורשיהם עבריים לרוב, אלא בדברים אחרים, כמו העברית הגבוהה, הנבואית לפעמים, שאינה עוד באופנה במקומותינו. השירה העברית מעדיפה כיום דיבור עכשווי, ואילו מתוך ספרו של ז'אבס עולה הד־קדומים. קטעים רבים נשמעים כאילו הם חלק מן השירה העברית הקלאסית, כמו, למשל, המיכתם: "אין מעלות לים ואין דרגות לכאב", או השיר, אותו שם המחבר בפיו של רבי צם:

אדם נכנס אל הלילה
כחוט אל המחט,
בעד פתח ברוך
או עקוב מדם,
בעד בקע נוחר מבולם.
והחיות חוט ומחט
נכנס אדם אצל הלילה
כמו שנכנס אצל עצמו.

הדוגמאות הללו הן רק אפס קצהו של הגיוון הסיגנוני המצוי ב"ספר השאלות". אף סיפור נרמז בו, סיפורם של יוקאל סרפ ואהבתו שרה, קורבן השואה. אין בספר זה ולא בספריו האחרים של ז'אבס התייחסות ישירה ובוטה אל השואה, אך צילה מוטל על יצירתו.

זהו ספר יהודי מאוד, אך לא במונחים השגורים אצלנו. יהדות אינה מלה נרדפת לתוקפנות ולחוסר־סובלנות, לאורתודוקסיה המקריבה את האדם על מזבח המצוות. יהדות זו "שלאחר מות האלהים" כפי שהגדירוה, שייכת לנוף הנעלם והולך בארצנו. זו יהדות רוחנית וחילונית, המבוססת על הזיקה למלה ולספר. לא רק לספרי־הקודש אלא לכל ספר באשר הוא תהייה על קיום האדם. בשביל ז'אבס יהודי ומשורר חד הם, שניהם אנשי־רוח מתלבטים המרבים לשאול שאלות, אך מרבים להשיב תשובות נחרצות. משום שיש בכך מעשה כפייה הכובל את חירותו של האדם. הקורא הישראלי ימצא בספר זה מזיגה מקורית של רבנות וחילוניות, קבלה וכפירה, תפיסה יהודית, שאינה תרי"ג מצוות אלא יעוד רוחני.

גלות מבשילה מלים

האין זו גישה גלותית? אומנם כן, אך עבור ז'אבס, כמו בשביל יוצרים מודרניים רבים, הגלות אינה גנאי אלא תנאי ליצירה, לפחות ריחוק וניכור הכרחיים, שבהם מבשילות המילים. בית־הספר הישראלי לימד אותנו לבוז לתלישות ולרוחניות של הגולה, אך אחרי שנמצא לו אותו דור נטול תסביכים, אשר לו יוחל החינוך העברי, דומה, כי לא מאותה רגישות מתלבטת רק היה מיטיב עימנו. את ז'אבס אילצו נסיבות חייו לגולה בשנות הארבעים לחייו, אך גם בארץ־מולדתו מצרים היה הבנקאי האמיד נטע זר, בן למיעוט יהודי אירופי. בעקבות מערכת סיני גורש ז'אבס ממצרים, ורכושו הוחרם, והוא מצא את עצמו פליט חסר־כול בפאריס. ז'אבס בחר בצרפת, משום שמתמיד היו לו קשרים עם סופריה. הוא למד בבית־ספר צרפתי וכתב שירה סוריאליסטית בהשפעת מקס ז'אקוב ואחרים. לפני־בואו לפאריס

(המשך בעמוד 25)

קול אשה בערגה

יאיר מזור

■ אהוד בן עזר, ערגה, זמורה־ביתן, 1987, 183 עמ'.

על גב כריכת הספר אני קורא בין השאר: "חייו הדימיוניים של סופר מבוגר, ששואף להגשים את עצמו כל פעם בצורה אחרת על־ידי שיכתוב עברו, וידיעת חייהם של דור אבותיו, בני מושבה ארצישראלית מראשית המאה, שדימיונותיהם וסיוטיהם נמשכים והולכים והם תוססת ללא הרף – – ערגה".

וגם: "נוסטלגיה ארוטית וצבעונית ארצישראלית, יצרים עזים ודימיונות בעורים עזים עוד יותר, התפרצות מיתוס מקומי־אותנטי העולה מחומרים דוקומנטאריים־היסטוריים בסיגנון סיפורי מרתק, מרהיב ופנטסטי". עד כאן.

אהוד בן עזר

לענין "המיתוס" שהוא "מקומי־אותנטי" וכמדומה גם לגבי החומרים ההיסטוריים אני פטור מלהעיר. יבואו אלה שאמנותם בכך ויאמרו את אשר ראוי להיאמר. סיגנון סיפורי מרתק במידה ידועה, כן. עוד נשוב לענין הסיגנון. ובינתיים, היצרים. אלה אומנם עזים כמובטח על גב כריכת הספר, ובאמת, זו לשון הבלגה מתאפקת. להוציא כמה מאחרוני הסיפורים בספר, שהם בבחינת ספח מוקשה, הכלאה שאינה מצייתת לקו פרשת־המים של תמאטיקת הספר, מעטים הם מילחי הטקסט הנמלטים מעונשה של ארוטיקה משולחת ומעורטלת, תרתי משמע ומשמע. מבחינה זו דומה שעיקר העלילה בכל סיפור וסיפור אינו נוסק מעל גובה המותניים ואינו נשמט ממידת הלה. חוזר ובא מאהבה. ואולי ניתן לנסח את המינון הרוכסני של הספר בטרמינולוגיה של המענה החילוני ליהושע בר־יוסף: מצב הצבירה הוא רטוב, הוירה מאוונת, ורק תשמישי המיטה משוללים טלית וקפוטה. הנרי מילר שהתסקר. וכמו בחוק שימור האנרגיה, אף לא מידת לח אחת ניגרעת במעבר מסיפור לסיפור. בין כך ובין כך, עם שטריימל או בלי שטריימל, בסרט הזה, כך דומה, כבר היינו. כמו כותרת סיפור מסיפורי עגנון: השיר אשר הושר.

אירוניה והומור מרוד נבון וסכלן בעיקר נגד דמות המספר

בהתגנבות יחידים

ובכל זאת, ואף על פי כן, ולמרות הכל. הנרי ג'יימס כתב פעם כי ההבחנה היחידה בין סיפורים היא זו שבין הנוסכים שיעמום לבין הגואלים ממנו. לא יהיה זה ממידת ההגינות למנות את סיפוריו של בן עזר עם הסוג הראשון. נכון, לא צ'כוב, לא סאלינג'ר. גם פחותים מהם לא גרו כאן מעודם. אבל הסיגנון רהוט, קולח, מן הזן שאינו מתנה קריאה בדילוגים. סיגנון מעניין. נקודה. ואין זה מעט. כי אפילו בן עזר אינו עגנון, לספר סיפור הוא יודע. ולענין עגנון, זה אינו מגלה כליל מהטריטוריה הנאראטיבית של בן עזר. ומשמגיח הוא אליה, עושה הוא זאת בהתגנבות יחידים, במעין עוויה אירונית. כך, דרך משל, הסוף המופק מפי המספרת בסיפור "ערגה", סוף שהוא בבחינת ציות והיענות לסוף המספרת בסיפור "בדמי ימיה" לעגנון (מבחינות ידועות יש כאן גם תרגיל בשיטה מעט מאוחרת, ושמא אף מאוחרת, לרומאן "מיכאל שלי" לעמוס עוז). ללמדך: מפגנת כאן סמיכות אלוזיוניסטית לסוף השיח הוידויי, הנגוס אצל תרצה, בת לאה, בת עגנון. ודאי הריחוק והנתק שבין "בדמי ימיה" לבין "ערגה" יכולים להימדד כשנות־אור אסתטיות. אלא שגיוס הסיפר העגנוני ואירוניו בסיפורו של בן עזר הם ודאיים לא פחות.

מיומנות אלוזיוניסטית נוכחת עוד בסיפור "יום השלג אשר באמכטיה". אלא שכאן, לא רק כשירות אלוזיוניסטית ניתנת לשיחזור, אלא עוד שנינות אירונית לה נספח הומור ממולח. ודוק: המספר בסיפור "יום השלג אשר באמכטיה", סטודנט, מאהב, משורר ובעיקר השני מן השלושה, מצטט בפרטנות שיר משלו. והקורא בשיר זה, אי־אפשר לו שיחמיץ את איכלוס האלוזיוניסטי של שניים כה יהודה עמיחי ודליה רביקוביץ, מחד גיסא, פתיחת השיר "בהיותי ילד תפנתי

עיקר העלילה אינו נוסק מגובה המותניים ואינו נשמט ממידת הלה. חוזר ובא מאהבה

לנסוע / להודו" היא בבחינת כן שיגור אלוזיוניסטי לשירו של עמיחי, "בהיותי ילד", הפותח באלו המלים. מאידך, איכלוס השיר באיזורי הודו לרוב, הגנגס הקדוש, פילים וגם תשוקה, מכוונים את השיר למכנה משותף תמאטי המשוחזר בנקל משירת דליה רביקוביץ. קלזוהמר הכזן המתרפק, קלזוהמר דפוסי לשון בנוסח: "בכל ... פינה תגעתי מטבע וכאשר הנחתי מכבע / הביטו בי הפילים ובכר" – שהם נסורת שירית סימפטומאטית לרביקוביץ ("כל מקום שנחה עיני היו רצועות ארגמן. / ועיניים רבות זרחו כמו חרוזים של כסף". "הזמן הגיעה ברחש", חורף קשה).

התנערות מפוכחת

אחת האיכויות היותר נוכחות בסיפוריו של בן עזר היא האיכות האירונית, ובעיקר זו המסויחת ומקוזרת כנגד דמות הגבר בספר. ולא רק אירוניה, אלא עוד הומור גדוד, נבון וסכלן. ועל כן: איזון ותואם יש בספר, תואם שהוא קשוב ומפוכח, תואם בין הביקלל הכעולי של ההתרחשויות לבין תיעורן הדמורי המחוייך. מידתו של הספר היא כמידת אדם, ומתוך כך חיפוי וגם פיצוי על כמה פתרפ־יות.

כאמור, לא צ'כוב. וכנראה גם לא גוגול. אך לא בזה העניין. העניין הוא אחר. לא מדובר באהוד בן עזר הרוצה לכתוב כמו צ'כוב וכותב כמו אהוד בן עזר. מדובר באהוד בן עזר הרוצה לכתוב כמו אהוד בן עזר וכותב כמו אהוד בן עזר. צ'כוב לא רק רחוק ממנו: צ'כוב מורחק ממנו. ולפי שיש כאן התנערות מפוכחת ומודעת מנורמאטיביות אסתטית ידועה, ולפי שיש כאן התמסרות לנורמאטיביות אסתטית אחרת, זו האחרונה היא הבאה בחשבון לעניינו של שיפוט נורמאטיבי נתבע. אם אהוד בן עזר כותב כאנר הצוחן להגודה בטרמינולוגיה של סוציולוגיאליות מידועת, כגבולות הכחוחים שבין ירושלים לפתח־תקוה, זה המיגרש הוא־אורי, שעליו הוא צריך להישפט. כאנר הזה הוא רוצה לקטלג את עצמו וכ־אנר הזה הוא מקטלג את עצמו.

ואם לוקחים את זה כנתון־פתיחה לשיפוט אפשרי, הוא יוצא פחות רע מאשר ניתן היה לצפות בנתון־פתיחה אחרת.

ניצני אותיות

דינה גורן

■ מנוחה גלבוע, לקסיקון העיתונות העברית במאה ה־XIX – א. ניצנים: 1691–1856. הוצאת בית הספר לחקר התרבות ע"ש חיים רוזנברג, מכון בין לחקר התפוצות העברית והקתדרה לעיתונאות ע"ש עוזיאל קרליבך / אוניברסיטת ת"א, 148 עמודים, כולל נספחים ואינדקסים.

הלקסיקון, שאת חלקו הראשון מגישה מנוחה גלבוע לקורא, הוא מסוג העבודות, שרק חוקר מובהק מסוגל להוציא מתחת ידיו. וזאת תוך עבודת נמלים הנמשכת שנים ארוכות. בעבודה כזאת, כמדומה, יכול להתמיד רק מי שבאמת ובתמים אוהב את נושא מחקרו, ושעל כן הוא בא על שכרו בעצם המגע עם החומר הראשוני, שלעיתים אינו נגיש לכל, הוא עובר. ואכן בלקסיקון שלפנינו נכללו רק כתבי־עת, שאותם ראתה המחברת במו עיניה – פרט ליוצאים מן הכלל, בעיקר בבית־הספרים הלאומי בירושלים ובספריית הבודליאנה באוקספורד.

מנוחה גלבוע

הכרך שלפנינו, שכותרתו "ניצנים", סוקר בסדר כרונולוגי את כתבי־העת שהופיעו באירופה, בשפה העברית. הוא פותח החל בשנת 1691 – מועד הופעתו באמסטרדם של הראשון מבין ל"ב קבצים של שאלות ותשובות, שנקרא "פרי עץ חיים" – ומסתיים בשנת 1856, שנת הופעתו של השבועון העברי הראשון "המגיד".

את כתבי העת הכלולים בלקסיקון מחלקת גלבוע לשלושה סוגים עיקריים: כתבי־עת תורניים, שבחלקם הם קבצים של שו"ת, שהתפרסמו בהופעתם; כתבי־עת "מעוררים" בעלי מגמה חילונית, שהיו מגוונים בתוכניהם וכללו: ספרות יפה, דברי־הגות ופובליציסטיקה; וכתבי־עת המוקדשים לחוכמת ישראל. בקטגוריה זו כלולים גם כתבי־עת, המייצגים את תנועת־ההשכלה בביטויה המערב־אירופי, וגם כאלה שייצגו את האנטיתיזה שלה במזרח־אירופה.

לכל כתב־עת מקדיש ערך קצר, המפרט, מתי יצא בראשונה עד מתי המשיך בהופעתו: כמה כרכים יצאו לאור; וכן את מקום־ההוצאה, גודל הפורמאט ופרטים על עורכיו. כן כולל כל ערך את רשימת הנושאים, שבהם עסק כתב־העת, וביבליוגראפיה של הפירסומים, העוסקים בו, או המזכירים אותו.

מנוחה גלבוע, שהגיעה לחקר העיתונות מהמחקר לליטרטורה בספרות העברית, רואה בכתבי־העת, הנכללים בחלקו הראשון של הלקסיקון שלה, כתבים "המשקפים את המחשבה היהודית על דרכיה ומעיניה השונים. הם גם משקפים גורם רחוק, מתסיס ומעורר בהתפתחותה של הספרות העברית לצורותיה והתפתחותה של המחשבה היהודית, הן הרבנית הן המשכילית, לרבות חוכמת־ישראל במאה הי"ט" (עמ' 11). על כן היא מרחיבה את הגדרה שלה למושג "כתב־עת" עד־למאוד, וכוללת בהגדרה גם קבצים חד־פעמיים, להוציא־שנה (גם אם הופיע פעם אחת בלבד), אוספים של שאלות ותשובות, ואפילו מיקראה של דברי־שירה. לדעתי, יש בהגדרה רחבה כזאת משום הטעיית, והיא בבחינת "תפסת מרובה – לא תפסת". היא מתאימה, אולי, למי שבוחן את תופעת העיתונות מתוך־פרספקטיבה של הספרות העברית, אך אין היא עולה בקנה אחד עם מה שחוקרי העיתונות מגדירים כעיתון. כתבי־עת והולמים הגדרה זו יצאו לאור במערב־אירופה עוד כמאה שנה לפני 1691, השנה שבה נפתח הלקסיקון שלפנינו. שנים מעטות אחר־כך, בראשית המאה הי"ח, כבר מתחילים להופיע גם עיתונים יומיים.

הפירסומים המתוארים בלקסיקון נועדו לקהל־קוראים מיוחד, העוסק רק בתחומים מוגבלים בשפה העברית; הם רחוקים עליכן מאוד מהגם העיתון במובן המקובל של המונח. בכך, אין כדי לגרוע מהערכה מהשיקוק מיפעלה של גלבוע. הדרכה שלי הוא רק נגד השם שבחרה לתת לספרה: "לקסיקון העיתונות העברית במאה הי"ט". לא רק שהגדרה רחבה הרבה יותר מכך, אלא שגם התאריכים אינם מתאימים כראוי, שכן הכרך שלפנינו פותח בשנת 1691, וחלק לא מבוטל מן הערכים הכלולים בו יצאו לאור במהלך המאה הי"ח.

לאור האמור לעיל, הפתעתי מאוד כמה שמצאתי בפירסום משנת 1783, הנושא את הכותרת "נחל הבשור", ושימש כפרוספקט של כתב־העת בשם "המאסף", מידתה זה מובא בפקסימיליה כנספח לספר (עמ' 121).

"בחינת התכם האמיתי" – כתוב שם "המשתוקק לדעת עצם התכליות של דבר מכל צדדיו, התגעה להשיב שאלות ראשונות [illegible]".

כמו שיודע כל תלמיד מתחיל בעיתונאות, אלה ממש, הן השאלות, שידיעה עיתונאית צריכה לתת עליהן תשובות. זה אם איני טועה, הניסוח הקדום ביותר של כלל־הברזל עיתונאי זה.

יואב חייק

* * *

נולדת מן הגשם
כפטריה
ונשקפת לי כך כעד
לזוגית הטפות
כשמחשבותיך נטפו כדלת קר
ואני שאלתי את עצמי
ומה על השרש
ומה על הרגלים
ומה אפלו על עקבות הרגלים

ואז חשבתי על הגבר
שיתחבא בשקיפות יפיך
שיגור בך כבואו הביתה
ובתוכך ימצא את מתניו הניצבת
ואת ההלוך ואת נעלי הבית
יכנס פרושה המה של ערפל
וכך יתפלש עד בואו במגע
עם אותיות שמך

אני אוהב לו כמציין
לראותו עת יביט
נבער להלין גופך בצאת שניש הבקר,
ועוד תודה אני
האם האם
בגלל כל זה
אהבתי את הגשם!

*

(מספר שירים "היו יבציעי העינך" לראות איך בספריית פועלים)

עמליה ארגמן־ברנע

עיר אסורה

עשרה חרפים בנתה העיר
ובקשה על נפשה.
ובאין רחמים בשעריה
וכלבים במבואותיה
היו עניה יוצאים
ובאים, יוצאים ובאים
ומלקטים איבות זרות
משאריה –
אוהבי הרחוקים.
עשרה חרפים הייתם אסורים
לי. העיר הטובה
ואתה
בתוכה.

יופיה הותיר

יפיה הותיר בו קמטים
יפיו משוך קרעים מערנתה
נחוף קולותיהם עלתה
כל העת
מנגנה אבודה.
והוא רק המשיך לותר
והיא כבר היתה מבתרת.
והוא היה רק הצל שלה
הנבונה
והיא נקבילו
חלקת אלהים
הקטנה.

ממכבש הדפוס

ת ר ב ו ת · ס פ ר ו ת · א מ נ ו ת

אורי סלע

סיפורת

האדמה הסרבנית

ז'אן דה פלורט ומי הגבעות – כרך ראשון / מארסל פאניול / עברית: אביטל ענבר / מסדה / 218 עמודים.

גילגוליו של הספר הזה מיוחדים: הוא החל את דרכו כתסריט, שכתב פניול, ובמרכזו נערה שנמרה אומר להקריש את חייה לנקמה על מות אביה האיכר. הסרט שנעשה על־פי תסריט זה נכשל קופתית, וגרם לפאניול לנטוש את עולם הקולנוע, אבל לא את הסיפור. מן התסריט כתב את הסיפור בצורת שני ספרים, תוך הרחבה והעמקה, ובסופו של דבר החליט הבמאי קלוד ברי להפוך את שני הספרים לשני סרטים חדשים. הכרך הראשון שלפנינו הוא סיפור מאבק הקיום של האב־האיכר, המבקש להכות שורש בכפר בפרובאנס ובאדמתה הסרבנית של דרום־צרפת.

ההתערבות

קרנבל / איסק דינסן / מאנגלית: לאה זגגי / זמורה־ביתן / 240 עמודים.

שמונה גברים ונשים מתכנסים בליל קרנבל האופרה הגדול של קופנהגן לסעודת־ערב, כולם לבושים בתחפושותיהם. סעודה זו מתגלגלת לכלל התערבות מוזרה: כל השמונה, אנשים אמידים, מוסרים את הונם לשנה אחת לזה שיזכה בהגרלה. בסיפור גם דמות מחופשת נוספת, כושי כביכול, שבא לשדוד את בני החבורה, אך מצטרף למשחק. זה עניינו של אחד מתוך י"א סיפורים קצרים של המספרת הדנית, שהוצאת זמורה־ביתן שוקדת על תרגום כתביה לעברית. בסוף הספר מתפרסמים גם קטעים מראיון של הסופרת, שבו היא מפרשת מקצת מגישתה האמנותית.

בעילות ובגידות

בעלים ובוגדים / ג'קי קולינס / עברית: אליעזר כרמי / מועדון הספר הטוב, מ. מזרחי / 520 עמודים.

ג'קי קולינס היא – איך אומרים? "התשובה הנשית" להארולד רובינס. ספריה גדושים במצליחנות, כסף, זוהר, תככים, מין, מין ומין. הסיפור הוא על הוליווד, טלוויזיה, אולפנים, חתיכות, בגידות, מנהלים, סמים, תשוקות, תיסכולים, עיסקות, ובתוך כל אלה – הפלא ופלא – צומחת גם אהבת אמת אחת, כמו פרח על הזבל.

מקומי מעפר דל

הבטחות / קתרין גסקין / עברית: יגאל קמחי / מועדון הספר הטוב, מ. מזרחי / 591 עמודים.

זה ספרה הקמיני של גסקין, המתורגם לעברית, ומכאן – ואין זה מפתיע – שגם אצלנו יש קוראים (ואם הפמיניסטיות לא יכעסו, נאמר קוראות), האוהבים את הז'אנר של הרומאן הרומאנטי המבוסס בניחוח נוסטאלגי או היסטורי. גיבורת הסיפור שלפנינו – המתרחש בשליש הראשון של המאה העשרים – היא תינוקת עטופת סחבות, שבמעט נדרסת בגלגלי מרכבתו של התעשיין הגרמני האלמן בלק ב'ק פולוק. התינוקת צומחת לעלמה ואחר־כך לאשה יפהפיה. במלחמת־העולם הראשונה היא מתנדבת כאחות, ואחריה היא נכנסת לעסקי הלבשה בהצלחה רבה. אולם כל אותן השנים רודף אחריה סוד מוצאה הלא־נודע ובסופו של דבר היא תגיע למפתרונו ותמצא גם את אהבתה ואת אושרה.

מחקרים

הדגמן של האר"י

בנין אריאל – מביא דרושי האלהי רבי יצחק לוריא זכרונו לברכה / יוסף אביב"י / משגב ירושלים / תקל"ד עמודים.

תורתו של ר' יצחק לוריא (האר"י הקדוש, 1534 עד 1572) איננה משנה סדורה. האר"י, שנולד בירושלים, נתייתם בעודו נער, וירד עם אמו למצרים אל דודו מרדכי, שבביתו נתחנך. שם החל, עם רבותיו, בכתיבת פירושים והגהות למסכתות התלמוד ולרי"ף, שמקצתם אבדו, ומקצתם ידועים מרפוסים. במצרים גם החל להתבודד ולעסוק בתורת־הנסתר, שבה התפרסם לאחר שעלה לצפת שנים מעטות קודם מותו בלא־עת. בצפת היו לו כ־30 תלמידים, והמיסור שבכולם הוא ר' חיים ויטאל, שכתב את רוב תורתו, כפי ששמע מפי רבו. גם תלמידים ותלמידי־תלמידים של האר"י, העלו את דבריו על הכתב, מהם שנים לאחר פטירתו. מאלה נרפסו כתבים שונים ועיבודיהם, לא תמיד בשם כותבם ואמיתי, כך שלא קל למי שמבקש את תורת האר"י לבור את הבר מן התבן. מחבר הספר שלפנינו בא אפוא, כמו שאומרים, להכניס סדר בבלגן. הוא עיין ומיין את כל הדפוסים ויותר מאלף כתבי־היד כדי לסדר כסידרה את תורת האר"י וקבלתו תחילה דברים שכתב בעצמו, אחר־כך דברים שכתב בשמו ר' חיים ויטאל ואחריהם עריכות נוספות. בסופו של דבר, הוא מסדר את דברי האר"י בתשע "שמועות" – קבוצות של דרושים – לפי סדר נתינתן בכתב או בעל־פה, ומצרף להן ביאורים להאיר את כוונות האר"י וביאורים נוספים לדברי תלמידו. דברי האר"י השפיעו השפעה עצומה על המחשבה הקבלית וגם על תנועת החסידות, בייחוד חב"ד, ואין ספק, שבעולם זה ישמחו שמחה רבה על הספר המבקש לפתוח סתומות.

יהודי תימן והמדע

המדעים המדוייקים בקרב יהודי תימן / י. צבי לנגרמן / משגב ירושלים / 182 + 5 עמודים.

פיוט, הלכה, קבלה, מדרשים – כל אלה מתקשרים בדרך־הטבע ביהודי תימן. אבל מדעים מדוייקים? מסתבר שגם בהם עסקו חכמי תימן, על אף ניתוקם הגיאוגרפי ממרכזי מדעי־הטבע באירופה. בייחוד הירבו לעסוק באסטרונומיה, גם משום שהיא קשורה בשאלות הלוח העברי. אבל היו בתימן גם משכילים, שעסקו בענייני המתמטיקה וגיאומטריה ברמה גבוהה, על־פי זמנם. הספר שלפנינו מביא סקירה תמציתית של העיסוק במדעים המדוייקים בתימן היהודית למן המאה הי"ב, ומונה 31 ספרים, כתבים וקטעים העוסקים במדעים מדוייקים. עיקרו של הספר הוא ההדרה של הפירוש, שכתב אסואל בן ישע הלוי להלכות קידוש־החודש של הרמב"ם, וכן עיונים אסטרונומיים. המחבר חי בסוף המאה הט"ו (ומן תיבור הספר, בערך 1490, חושב על־פי מצב הכוכבים, שהוא מתאר), והספר מתפרסם בפקסימיליה, ולצידה תרגומו העברי של המהדיר, בתוספת הערות.

גדי בחלב אמו

Hebrew Union College Annual – Volume LVII / Sheldon H. Blank, Editor; Herbert H. Paper, Associate Editor / 212 + ס"ח pages.

זה שנתון וותיק וחשוב למרעי־היהדות, והכרך שלפנינו מכיל כמה וכמה מחקרים (שלושה מהם בעברית) הקובעים ברכה לעצמם. סטיון קאופמן דן פה בתולדות עיצובו של האלף־בית העברי־ארמי לאור כתובת דו־לשונית, שנתגלתה לא מכבר בתל־פכריה שבצפון סוריה. רוברט רטנר וברוס צוקרמן מפרסמים מחקר השוואתי על "גדי בחלב אמו" לאור כתובת אוגריתית, ומגיעים להשערה, שבישול גדי כזה היה פולחן כנעני־אלילי. לואיס פלדמן בורק, עד כמה העמיקה ההלניזציה לחדור לחיי היהודים בארץ־ישראל, ובארי שווארץ חוקר את מקורה של התפילה לשלום־המלכות "הנותן תשועה", שנוצרה כנראה במאה הט"ז. דבורה פרינץ מפרסמת את קטעי "ספר המנהיגות" לרבי אשר בר־שאול מלוניל, שנמצאו בגניזה, ויהודה פרידלנדר מפרסם מחקר על "מגילת יוחסין" המיוחסת לר' מנרל מקרמניץ – וזה עדיין לא הכל.

ארץ־ישראל

למען יישוב הארץ

בשבח יישוב הארץ – אגרות גדולים / הובאו לדפוס על־ידי שמואל הכהן וינגרטן / ערך לדפוס אברהם ישוב / המכון לציונות דתית, מוסד הרב קוק / 59 עמודים.

ר' שמואל בר' יחיאל מרדכי הכהן וינגרטן (תר"ס עד תש"ח) גדל במונקאטש ולמד בישיבת פרשבורג, שנודעה בהתנגדותה לציונות, ואף־על־פי־כן נתפס מנעוריו לחיבת־ציון, ובתרפ"ט עלה לירושלים והתרועע עם כמה מגדולי חכמיה, בעודו מתפרנס כפקיד של הלוואה וחסכון. הוא נמנה גם עם חברי־ההגנה ואחר־כך על ארגון וותיקי ההגנה ועסק גם בעיון, בלימוד ובחקר היסטורי והלכתי. את המכתבים המתפרסמים כאן קיבל מנכדו של רבי עקיבא יוסף שלזינגר. אלה הם מכתבי המלצה מגדולי ישראל, שנועדו לסייע לאיסוף תרומות ל"חברת יישוב ארץ־ישראל הקדושה", והם מובאים כאן בתצלומיהם ובפענוחם. נעזר בהם, כנראה, שד"ר לא נודע עד כה, ר' ישראל שלום שמו, ואפשר, שהכספים שאסף, מימנו את רכישת מקצת מהחלקות של פתח־תקווה. הספר ראוי לתשומת ליבם של אספני חומר לתולדות הארץ והישוב.

מגנזי צפת

צפת על רגל אחת / יהודית מור / עורך: יחזקאל המאירי / בית המאירי / 32 עמודים.

יחזקאל המאירי, כתב "ידיעות אחרונות" בצפת, התמסר לחקר תולדות עירו ולהנצחתן בצורה מוזיאלית בביתו שבצפת. את פעולתו זו מלווה הספרות, שהוא שוקד על הוצאתה לאור, לרבות החוברת החדשה בתצלומים ובפקסימילות מגנזי־המוזיאון. סיפור תולדותיה של צפת מתחיל מאז ימי היישוב העברי בגליל בתקופת המשנה והתלמוד דרך אירועי ימי־הביניים, פריחת הקבלה ועד המאות האחרונות, מאורעות תרפ"ט ותרצ"ו ומלחמת־הקוממיות.

הדרכה

טיולים בלשון סחבקית

מהכי קדוש להכי נמוך וגם הכי מלוח (ועוד טיולים) ספי בן־יוסף / איור מישל קישקה / כרטא / 254 עמודים.

טיוליו של ספי בן־יוסף מתפרסמים במקומון הירושלמי "כל העיר" ומצטיינים בלשון הקלילה וה"סחבקית", שבה נמסר מידע עשיר על האתרים והדרך להגיע אליהם. בספר שלפנינו כונסו ס"ט מסלולי־טיול ממדור זה ולשירבוטי המסלול של המחבר נוספו פה איוריו המתוחכמים של קישקה. הטיולים ממויינים לפי עונות השנה (אף־על־פי שאפשר לבצע כל טיול גם שלא בעונתו) ונקודת המוצא של כולם היא ירושלים, שממנה הם מתפרסים לים־המלח, למדבר־יהודה, ליריחו ולשומרון, ויש הרבה מה לראות גם באיזור "מובלע" זה.

שער "מהכי קדוש להכי נמוך וגם הכי מלוח".
איור: מישל קישקה.

שירה

על חוד הסכין

סלון קטרינג / אבא קובנר / הקיבוץ המאוחד / 136 עמודים.

ניתוח סרטן קשה בגרון, שנעשה בארצות־הברית, הוליד את הפואמה המורכבת והכואבת הזאת, המוקדשת לויטקה. "על הימים ההם / על הטרוף הטהור / שהיית בלונדית והדרת... / מתעתעת עיני הגרמנים... / מי ימלל גבורות שתיקתך / ביום האחד / שקול / כנגד / כל הימים / בסלון קטרינג / ממול / חדר הנתוחים". סלון קטרינג איננו אלא קיצור שמו של "ממוריאל סלון קטרינג קנסר סנטר" ושירי הספר מתגרנים, כאילו, על החוט הדק שבין חיים ומוות, נושמים ריח תרופות, וכל העבר וההווה כמו מתוויירים ומתגמדים מול הקיום התלוי על חוד־הסכין.

אמנות

לוח יודאיקה

The Jewish Calendar 1988 / Steimatzky.

אל לוחות־הקיר האמנותיים החרשים מצטרף גם זה שלפנינו, שהורתו ולידתו בארצות־הברית. ייחודו, קודם כל, בהיקפו: הוא מכיל 16 חודשים – מראש השנה תשמ"ח ועד סוף 1988. וייחודו השני בתמונותיו. אלה מציגות פריטים נבחרים מאוסף היודאיקה של מוזיאון סקירבול שליד ההיברו יוניון קולג'. מובאים מה שופר, חנוכיות, כלי־כסף, פרוכות, דפי הגדות, קמיעות, כתובות ועוד כיוצא באלה, כל פריט, עד כמה שהוא קשור בחג יהודי, במקומו הנכון. אלה הם פריטי יודאיקה, שלא הירבו להתפרסם במסגרות אחרות, ולחובבי ענף זה יש בהם עניין.

הגות

קרב יום

סרבני גאולה / חיים ע. קוליץ / ראובן מס / 128 עמודים.

אש החזון של גאולת ישראל בארצו בוערת בליבו של המחבר כמימים ימימה, והריהו שופך אש וגופרית על המהססים, הנרתעים, דוחי־הקץ ודוחקי־הקץ. "לאומיות העמים", לגבי דידו "נעוצה בשכרון הכוח, הופכת בדרך־כלל ללאומנות וגולשת לגזענות. לעומתה, לאומיות יהודית צרופה מושתתת על התרוממות הרוח ועל שאיפה לגאולת העולם. לפיכך, אין מקום להיסוסים ול"סירוב גאולה". הספר סוקר פרשיות בתולדות שיבת־ציון, מתוך פולמוס עז – כאילו מדובר בכך היום עם הרפורמה, עם האנטי־ציונות של אגודת־ישראל [illegible] הבונד האנטי־ציוני. לעומת זאת הוא מעלה על נס [illegible] חולמי הגאולה ולוחמיה, וכמו שומע בעליל [illegible] פעמי־המשיח.

תיעוד

רבותי העיתונות

מדינה בשידור חי / פנחס יורמן / הקיבוץ המאוחד / 288 עמודים.

אם כל אדם במדינה הזאת "מחובר לחדשות כמו לאינפוזיה", הרי יורמן גם רושם "יומן מחלה" כמעט קבוע ומתעד את התופעות התקשורתיות סמוך למועד התרחשותן ולפעמים גם במכט לאחור. הספר שלפניו הוא אסופת מאמרים־כתבות של העשור 1976־1986, ובו תיאור של יחסי התקשורת והמימשל, סיקור אירועים מרכזיים בתקשורת ותיאור אופיים של כלי תקשורת שונים (בתוכם "יומן השבוע" ז"ל, "רחוב ראשי" ו"ביבל"א "כותרת ראשית" בראשית צעדיו). נוטות מחולשות התקשורת, נטייתה להגזמות, מעוט הביקורת העצמית בה ויוהרתה. מדור מיוחד עוסק בכלי־התקשורת שאותו אוהבים לשנוא – הטלוויזיה. בסך־הכל, יש כאן תמונה המחייה את עולמם התוסס של העיתונאים והטלוויזיה; ורק חבל, שהיסוד המחקרי־ניתוחי מצומצם ביותר.

כתב־עת

"חוסר אחריות אינטלקטואלית"

ציון – שנה נב, חוברת ב / העורכים: שמואל אטינגר, חיים ביינארט, מנחם שטרן / החברה ההיסטורית הישראלית / עמודים 141 עד 260.

כתב־העת המרעיים רחוקים בדרך־כלל מקצף הפולמוס הגואה לא־פעם בפוליטיקה ובספרות. חריגה ממנוחה שלווה וקרירה זו מהווה מאמרו הרחב של ד"ר מאיר גילה, המותח ביקורת חריפה, אפשר לומר אפילו קטלנית, על ספרו של פרופ' יהודה פרידלנדר "פרקים בסאטירה העברית בשלהי המאה הי"ח" ומאשים אותו ב"מחדלים, רשלנות וחוסר אחריות אינטלקטואלית". זו, מן הסתם, לא תישאר המלה האחרונה בפולמוס. המשך יבוא. בחוברת מובאים גם מחקרים של גדעון פוקס על דמותו של שמה בר־גיורא, מנהיג המרד הראשון ברומאים, של יורם ארד על התקריטים לדחיית זכות הפסח מפני ערב שבת בששה ענן, מייטר הורס הקראי, ומחקר מקיף ומרתק של מר רוסמן, החושף עדויות היסטוריות לחייו של הבעש"ט במוזיבו ואין זה הכל.

דראמה

קטשוס ואמבטיה

מה איכפת לציפור / חנוך לוין / סימן קריאה, הקיבוץ המאוחד, מועדון הספר העברי / 283 עמודים.

המימסד התיאטרוני כמו אימץ אל ליבו, את חנוך לוין "האמנותי", המשלח את דמויותיו להשפיל זה את זה ולהתפלש בכל יוון־מצולות. יצירתו הפוליטית־סאטירית, שבה החל את דרכו וכה אמר דברים־כמתלהמים נגד הקונסנסוס ההירואי־לאומי, וכתה בשעתו לשריקות בוז ובדמה, שיש איזה נסיון לשכוח אותה. אבל הנה היא חוזרת בספר עוכר־שלווה, עם כל ורי־הקוצים של "את ואני והמלחמה הבאה", "קטשופ", "מלכת האמבטיה" והרבה מערכונים ופזמונים נוספים השוחטים כל פה קרושה אפשרית, ואפילו את "סימן קריאה", שהוא בין המו"לים של הספר: "פתחה הזונה את החוברת ואמרה: פרי, אה, פרי / הלא זה הכתוב כל יומיים בא להשאיר קרי / ... והנה יאיר הורביץ, דופק וכותב שירים כיתוך / והנה גם חנוך לוין, המוציא פרוזה מן התחת / ... אמרה הזונה לסימן־טובו: תראה איך הייתי בטוחה, / עשרים שנה אני עוברת, ולא ידעתי שאני חובבת ספרות."

מולייר של שלונסקי

טרטיף / מולייר / נוסח עברי: אברהם שלונסקי / ספרית פועלים / 159 עמודים.

אמנם, יש לנו תרגומים עבריים אחרים של "טרטיף" ובראשם תרגומו המבריק של אלתרמן, שנכלל בשלושה הכרכים של מחזות מולייר, אבל אין זה מייתר את תרגומו המוקדם של שלונסקי, שהוכן להצגת "הבימה" בזמנו והיה בזמנו – בלא גוזמה – פריצת־דרך בלשון הבמה העברית. שלונסקי הצליח לתת לשחקנים, וגם לצופים המשמרים את היסוד הפיוטי בקומדיה ויותר עם זה מתגלגלים בנקל מן הלשון אל אוזניו של הקהל. מתפרסמת כאן פאקסימילה של כתב־יד התרגום ומוקדם יכולי למצוא עניין גם בתיקונים), ומצורף לה גם צרור תצלומים מההצגה. בכתב־היד כלולות גם התוספות שעל שלונסקי צירף למולייר, ובייחוד פזמון ה"מוסר־השכל" המסיים.

פיתחון פה

ת ר ב ו ת

יעל זיידמן

בטוח נטבע משיעמום

בחירה, אולי מקרית, של גערילד, אילן אבירם, שהחל ללמוד בימים אלה בחטיבת הביניים, כיתה ו', צפון תל־אביב, באור המגונה יוקרתי.

■ *מה למדת השנה משיעורי הספרות?*

לא כל־כך למדתי ספרות, קראתי לזה עברית, וזה היה על־פי ספר עברית די משעמם ואני חושב שגם לא מעניין. הרבה ילדים, ואני ביניהם, תוהים על מה בעצם העניין בספרות שאנחנו מקבלים בתעודה. זה לא היה כל־כך ספרותי. אני חושב שהבחירה של המורים שלהם לא היתה טובה.

■ *מה זכורים הכוונים?*

למשל כל מיני סיפורי חגים, שהם נורא רחוקים מאיתנו. הם היו צריכים לתת את שלום עליכם, אבל בכל זאת הם יכולים גם לתת קצת מחוזי החגים של היום ולא רק של פעם. אני נורא השתעממתי. זה היה נורא תפ־גנני. אם היו עורכים את הספר מחדש, ונגיד היו מכניסים איזה סופר ישראלי סופר חדש, לא משנה מי, שהיה כותב סיפור מחוזי החגים של היום – אני חושב שזה היה מוסיף יותר עניין ותקוות שיגברו לספר. אבל זה לא רק הוסר העידכון, אלא גם הנושאים. למרות בעיקר חגים וזה די רע – או שזה שיעור תורה שבעל־פה או שזה שיעור ספרות, שיחליטו.

■ *האם אתה חושב שהאשמה היא רק בספר, בכלל, הדר־האגב, גם סיפורים של או לערי, אשכר וילד ואלפוגם דרות – או גם במורה?*

היא דווקא לימדה אותנו זה די בסדר. לא שמעתי על מורים אחרים שלימדו יותר מעניין.

■ *בספר ישנם גם שירים של לאה גולדברג, נתן אלתרמן, רחל ובדומה. לימדתם גם שירה?*

לפי מה שאני זוכר לא כל־כך למדנו. למדנו שיר אחד של חנה סנש, ושם דבר אחד. אני לא כל־כך מצטער על זה שלא למדנו כי אולי בכיתות יותר גבוהות זה יותר מעניין. בכיתה ו' זה נשמע נורא. לא הייתי נהנה מזה כל כך. אולי היתה מורה טובה אולי־כן היינו נהנים. אבל קודם כל צריך למצוא מורה טובה. מתנוסיון שהיה לנו עם השיר ה־... זה לא היה עשר.

■ *איזה שאלות עוררה המורה לגבי הסיפורים?*

למה התכוון הסופר באומרו את זה, והז איך לדעתך אפשר היה לשנות את הסוף? מה מסתתר מאחורי המילה? ושאלות מהסוג הזה. לא שאלות שעוררות ויכוח ואפשר היה לשוחח ויכוחים בכיתה. בעבודה לא עשו לנו שום דבר כזה. למשל ב"חלב", שלמדנו בשנה שעברה, יש קטע שבו מתגרים נער מסכן, והוא זורק קצף ויין, כריות ומורה נכנס וקוסם פוגעת בו. ואז כשהמורה שואל מי זורק אותו, קם תלמיד אחד ואומר שהוא. אפשר היה למשל לשוחח את השאלה מה היינו עושים בתוך המצב. והשאלות אחרי הלימודים היה יכול להתפתח ויכוח מאוד יפה. המורה לא עוררה אותו.

■ *אמרת שלמדת את "חלב" בשנה שעברה. מדוע לא נתת דוגמה מהשנה?*

כי את שאר כולם שכבו מהשיעורים של השנה כבר כמעט ברחו לי כל השיעורים. לא נשאר לי כלום.

■ *איך דבר ספרי הלימוד של השנה במקצועות אחרים?*

ספר ההיסטוריה של השנה היה ספר יהודי שהצריכו לקרוא ממנו. כותרתו "ארץ מולדת" של הסופרים היהודיים. אבל גם למדנו הסטוריה של יוונים [illegible]

[illegible]

ענת לויט

המו"לים לקראת החגים

בעוד בתי־המלון, משרדי־הנסיעות וההיפרכולים מכינים עצמם לקראת המולת החגים, עמלות גם הוצאות הספרים להוציא לאור ספרים חדשים. יש הטוענים, וביניהם גם יוצרים, כי דווקא באווירת החגיגיות יש כדי לפגום בהיקלטותו של ספר חדש, אם אין המדובר בספר השייך לז'אנר ספרי המתנות. מכל מקום, למי שיתפוץ ליטול עימו לחדר המלון, לשפת הים או לכנגל, גם ספר "טרי", יתקשה לבחור בין "פוינלמן", רומאן חדש של אהרן מגד, שיופיע במיסגרת "הספרייה לעם" של "עם עובד", ובמרכזו עימות טראגי בין פרופסור ישראלי, יליד הארץ לבין משורר אידי, ניצול שואה שחי שנים רבות בפאריס, ומנסה להשתקע בישראל; "בית קרנובסקי" של י.י. זינגר ואחיו של בשביס, שראה אור בעברית לראשונה בשנות ה־40, ועתה עובר מחדש על־ידי אמציה פורת ו"על קברים וגיבורים" של ארנסטו סאבטו ו"וולטר בנימין – סיפורה של ידידות" מאת גרשם שלום, המשך האוטוביוגרפיה "מברלין לירושלים", שיופיע בסידרת "אופקים". ב"קיבוץ המאוחד" יופיעו "צ' – ניתוח עצמי של גולם", ספרה של אסתר קמרון המגוללת את סיפור חיפוכיה אחר אהבה ומשמעות, אמונה ועקרונות, כשרמותו של המשורר היהודי־גרמני, פאול צלאן היא המצפן לכל החיפושים; "צורת האש" ספר שירים של ורדה גינוסרי, "רביעיה בגלבוע" בו מתאר נתן שחם את תולדותיה של רביעית המוסיקאים מן העמק, וזו שהופיעה עימו באחרונה במיסגרת "זה הזמן") ו"אהבה, רק אהבה" ספר שירים מאת רמי דיצני. "הספריה" מתכננת להוציא לאור את "היל הפרסים" של איטאק באבל בתרגום חדש של נילי מירסקי וסיפור מייצג פורסם במוסף זה בשבוע שעבר) וכן את ספרו של חזו גבעון "יומן הפקיר", הכולל שורת סיפורי קומיקס שבמרכזם דמות הפקיד הישראלי הידוע לשמצה. "ספריית פועלים" אינה מתרגשת במיוחד מהחגים, ובאמתחתה שני ספרים חדשים, המשלבים בין ציור למלים. הראשון, ספר שירים של אלי נצר, בעיקבות ציורים של חנה רבכב, והשני "רקוויאם לברוש" בו חברו מילותיו של אלי אלון מקיבוץ עין־דמר עם ציוריו של יובל דניאל מקיבוץ עין־התורש. "זמורה ביתן" מכינים את הרפסתו של "מאני ואלכסנדר", שכתב אינגמר ברגמן לאחר סרטו הנודע, האחרון על־פי הצהרתו: "איש קטן לאן" מאת הסופר הגרמני הנס פאלדה; "בניט" של הסופר האמריקני אפטון סינקלר, "נשים ושיגעון" מאת פיליס צ'סלר, במרכזו רמויותיהן של סילביה פלאתי ווירג'יניה וולף; "חיוך הלביאה", שירים של מרים איתן ו"סדום או חלם" מאת עזרא זוהר, בו עורך הפרופסור השבור־נפש שביסורו תהייה האם ישראל הגיעה לאן שהגיעה מתוך טימטום או רישעות. גם ב"דביר" עורכים השבוע־נפש לאומי בספרו של בועז עברון "החשבון הלאומי". כן יופיעו בהוצאה זו "הגונתו של זאב ז'בוטינסקי" מאת רפאלה בילסקי, "הבילים שבחיינו", ספרו של בנימין גלאין "נטישה" מאת היה בן־גוריון; "לזכור את אנה פראנק" מאת מיפ חיס, היא האשה שהחביאה את פראנק בביתה בהולנד, תרגום חדש ומלא של מאיר ויולטר ל"דייוויד קופרפילד", הילד הנצחי של צ'ארלס דיקנס. הספר ילווה באיורים מן ההדפסה המקורית של הספר. אם כי שהרשימה נראית בעיניך מפתה דיה, ישקל פעם נוספת את תוכנית הבילויים שהכין לקראת החופשות הבאות עליך לכובה.

לונדון קורא שירה

הצופה בתוכנית "סוף ציטוט" וראי הבחין באהבת הקריאה בקול של הבנחה יורן לונדון, שנאלץ להגביל עצמו בכל נוכחותם של אורחיו. כחר, ע.פ. יוכל לונדון לתת דרור לאהבתו בהופעה על בימת תיאטרון "צוותא" בתל־אביב. לקולו "יפריעו" רק צלילי נגינתו של המלחין זהר לוי. את המופע "כה קודאי" יום בני אמדורסקי וכיים הצלע השני בצמד הנצחי, ישראל גוריון. העורך הוא ד"ר ניסים קלורין, שבחר עם לונדון את השירים, ביניהם בקול של אורי צבי גרינברג, נתן אלתרמן, אלכסנדר פן, יונתן רטוש, יעקב אורלנד, דוד אבידן, מאיר וילנר, דליה רביקוביץ ועוד. כיצד בחרו הנעיסה על־פי רצף היסטורי, קצב מטויים, אסוציאציה, צרכים דרמטיים, צרכים מוסיקאליים וגם טעם – "טעמו של קלורין חשוב מאוד לשלי, אם כי קיים גם שתי הנוגע בשבע הפגנים המפרידות בינינו. קלורין נולד לתוך האנטי־פאתוס של נתן זך, ואילו אני נולדתי לתוך הפאתוס של אלתרמן, כך לדברי הקריין שהופען הדראמטי כבו הוא קורא שירים, הביא לו אהדים וגם מתייננים. כנגד האחרונים מדגן לונדון: "מדוע את שיקספיר הנחשב משורר אפשר לשחק פעם כך ופעם אחרת, ואת זך לא?" את הפאוזות שבין שיר לשיר, מלווה לונדון באנקרוטות בעלות נימה אישית, על גבול האוטוביוגרפיה. כך למשל לשירו של פן הוא מקדים סיפור אודות אשתו המעונה של המשורר שהתגוררה בשכנות להוריו, ובכל פעם שהיתה נכנסת לביתם לספר על תעלולי בעלה, היה זה אות עבור לונדון הצעיר לרדת לשחק עם הילדים.

פתיתים...פתיתים

● את הופעת הרומאן החדש של גרציון יושע "מחזי הגדר" יחגגו באולם ויצמן שבבניין המוסדות הלאומיים, ברחוב המלך ג'ורג' 48 בירושלים, ביום רביעי 2.9 בשמונה בערב. במהלך האירוע ישאו דברים נתן יונתן, יונתן גפיל ובן־ציון יושע, יהודה עצמה יקרא קטעים מן הרומאן, והסופר אלי עמיר יכבד במנחה. אגב, בימים אלה הודפסה מהדורה 13 של ספרו של עמיר "תרנגול כפרות".

● ספרה של דבורה עומר "דמעות של אש", שהופיע ב־84' בהוצאת "הקיבוץ המאוחד" בשיתוף עם הוצאת יוסף שרברק, זיכה באחרונה את המחברת בעיטור כבוד ע"ש יאנוש קורצ'אק. הטקס תתקיים בפולין בין ה־8 ל־10 באוקטובר, במהלכם תוענק לה מדליה ותעודה. הספר זיכה את כותבתו כבר בשלושה פרסים – ב־85' פרס בית־הספר לחינוך של אוניברסיטת חיפה, ב־86' עיטור כבוד ע"ש הנס כריסטיאן אנדרסן מטעם I.B.B.Y – ארגון בינלאומי לספרות ילדים ונוער. אגב, לפני חמש שנים כבר שותפה המחברת בפולין, אליה הוזמנה על־ידי אגודת הסופרים הפולנית, כדי גלספנג אוירה ולאסוף חומרים והמסמכים שיסייעו לה בכתיבת הספר הבא – "אבל ההשקפה הייתה כדאית".

● מגאת קוקר ונוער ואלישיות הרכב הישראלי, הנמכשפים לסייע לכיתת יודי הספרים שיתקיים בנצרת, בהשאלת תוכר בכתבים מראשית המאה שעניינו הקשר הערבי־יהודי, יתלפנו ברחובות ל־03־709267 או ל־03־709268 לבקי פרישמן.

● המכון הצרפתי של למעלות תרבותית, בהשתתפות יהודים דיון על הקשר בין מרץ לבידיון, בעיקבות מסעיו של זול וורן, וכן יוקרנו שלושה סרטים משנות ה־50 – "מריוס", "סאני" ו"מאחר", על־פי טרילוגיה של הסופר מרסל פאניול.

אריאלה פלז

ספרים, תלמידים, ספרים

שוב מתחילה שנת הלימודים וזעינה מיקראות העברית לביניהן. מבט מהיר עליהן מעיד שכנראה יש מעט חדש תחת השמש.

קשה לנחש מה נסתתר בתוך הספרים שאנו קונים לילדינו לקראת שנת הלימודים. הורה מבוצע ולא כמוצע סוכר שברשימה שמקבל ילדו במוכירות ביה"ס הוסקעו בדיקה, סריקה, דיון והרבה שיקול־דעת של מורים, מפקחים ומנהלים. אין הוא יודע שבחלק ניכר מן המקרים הבחירה היא תוצאת הרגל.

לספר הלימוד, בעיקר במקצוע ה"עברית", תפקיד חשוב בעיצוב אישיותו של הילד, התייחסותו לסביבה ופיתוח הרגלי קריאה, הבנה והבעה. השוק עצמו די בטוח, יש בו שפע של תוכניות ניסיוניות, קבצי סיפורים ושירים וחוברות עבודה. מבין הרבים נציין את ארבעת הנפוצים ביותר, על־פי סדר שכיחותם:

"מקראות ישראל תרבית" לכיתות היסוד ב'־ח', בהוצאת מסדה, המודפסות בעשרות אלפי עותקים, מתעדכנות כל כנה שנים. הספר הוא אסיפה של שירים, סיפורים ואגדות, מתובלים בתפילות מסורתיות וציטוטים מן התנ"ך, והחלוקה לנושאים סיגרתית: חגים, משפחה וכו'. האיורים ספורים ותפקידם ללוות את תבני הסיפור באופן גראפי.

"בתנכים" – סידרה חדשה יחסית, לכיתות ב'־ו', הוצאת עם־עובד, המופיעה בעשרים אלף עותקים, שהלהם נדפסו השנה. הסיפורים, השירים והאגדות נחולקים לנושאים, אך נעשה מאמץ לצאת מן המיסגרה לנושאים כמו "לחלום בעיניים פקוחות" – סיפורים ושירים על חלומות. הצד הגראפי זכה לתשומת־לב רבה, איורים רבים על־ידי יוצרים שונים ולעיתים גם צילומים בגוון עכור או שניים, כדי להדגים ולהמחיש רעיון כלשהו. הספר כבר יוסות.

"באומר ובשיח" – ליקט חדש אף הוא, לכיתות ג'־ו', הוצאת ספריית פועלים. כל חוברת נכילה תפנו השייך לשני גילאים סמוכים, בגוחה, שתוחם המקרנות של הילד אינו ניתן לשיעור מדוייק, ולהם לכיתות ה'־ו', שיוצא בנוורה, ביתן, רביר. החלוקה לפי חודשי השנה העבריים, ובתוכם כבר מכילא מצויים החגים ושאר הנושאים השגרתיים. בספר תמונות ואיורים של אומנים ידועים, אך לא ניתן הסם נצר היצירה, אלא בפרוזה בסוף. ככו כן, נמצאים תצלומיהם של חלק מהיוצרים, וביוגראפיה קצרה שלהם, וגם לאלה שעדיין מתהלכים בינינו. השירים הכולחנים מלווים בתווים. הלקט של כיתות ה'־ו' יוצא בכריכה קשה וכולם בפורמט רחב וכבר.

"ספיר וקדיר הבה נכיר" – הסידרה הקדומה ביותר בשוק, מיועדת לכיתות ב'־ח' בהוצאת ש. זק וביית. המהברות יוצאות באופן ניסיוני, באלפים עותקים לעורך ובוללות נוסף לקבעי הספרות והחומר המפעיל, גם הנבר־דיקדוק לשוני, עם תרגילים.

יש לציין שהמוריים לספרות ברוב בתי־הספר אינם מסתפקים במקראה לבדה אלא נוטים לצרף אליה סיפולים של תרגילים או יצירות לעבודה עצמית.

בתוכנית הלימודים של משרד החינוך נאמר "הכוונה להביא את הלומר לידי כך שיהיה מעניין ומסוגל להיעזר בלשון הכתובה, להעשרת התנסויותיו והרחבת ידיעותיו, לסיפור התמצאותו בעולם האנושי הסכעי והחברתי, להתנסות בחוויה אסתטית, לגילוי מתנה של זכנו הפנוי, וגם לשם עיצוב השקפת עולמו". השקפת העולם בספרים שציינתי מציגה לעיתים תבניות שגויה של המציאות. בסיפור "כוס התה של אבא" מאת ישראל תנני למשל, כוננת האם כדמות סטריאוטיפית, אשר קמה מוקדם, עושה את כל עבודות הבית, ובקעת מטותה. "בקריבה" בגריבנות את כוס התה שלה ארבע פעמים: "על פניה היוך של נחת". האם יש לסחן את הילד לכך להכנתנות האם אין כל עדרו ומדוע לא להתייחס לעובדה שתפקידי האם רבים גם בתוך לביתי?

אם המטרה היא לדבר אל הילד בלשונו, בתחומים ובמגמקים הקרובים לליבו, איך נסביר את העובדה שבמשכירים אלקטרוניים כמו הטלוויזיה והמחשב, התופסים חלק נכבד משעות הפנאי של הילד, לא חכים לשם "טיפול סיפרותי" ואין גם שום סיפור מסוף על ילדי הסרך, רוב הסיפורים עוסקים בקיבוץ, בכפר, או בגולה. מהילד העירוני המבוצע על עיסוקיו וכעיתוק נמנעת הזהות.

חשוב לציין שאין הבדל קיצוני באיכות החומר הסיפרותי, בין שתי המקראות המקבולות ביותר. בספר סיפורים ב"מקראות", בפיתים ב"מבנים" תוך קבלת לבוש גראפי שונה. אך בכל זאת, אין להתעלם מחלקים אחרים ב"מבנים", אשר בחים ב"מקראות" וכוללים יוצרים בני־זמננו כמו יונתן גפן, שלומית כהן ועמי שמר, בכפיפה אחת עם קלאסיקה כמו פרים ילן שטקלים, ויאנוש קורצ'אק. תוכנית הלימודים היא נכיסת, אפשר להמשה באופנים שונים ולהתאימה לכיסגרות שונות. רצוי לבחון את הטוב בכל ספר ולשלב, אם לא בכיתה אז לפחות בבית, את הרצוי עם הביגוי.

דליה מגנט

★

אִשָּׁה נָפְלָה מִן הַקּוֹמָה הַחֲמִישִׁית.
הָיְתָה יָפָה בִּמְעוּפָהּ.
יָפָה וַחֲרִישִׁית כְּמוֹ יוֹנָה
אֲשֶׁר פָּרְשָׂה כְּנָפַיִם כְּדֵי לָעוּף,
וּמַשֶּׁהוּ כָּבֵד מָשַׁךְ אוֹתָהּ בְּכֹחַ אֶל הַמִּדְרָכָה,
עַד שֶׁנִּצְנְחָה.

אוּלַי הִשְׁתַּקְּפָה לָהּ פִּתְאֹם הַשָּׁמַיִם
כִּשְׁלוּלִית גְּדוֹלָה שֶׁל מַיִם,
וְאוּלַי לְמָה הָיָה כָּבֵד עָלֶיהָ.
כָּל כָּךְ כָּבֵד – כְּמוֹ מִשְׁקֹלֶת לְרַגְלֶיהָ,
וְהוּא אֲשֶׁר מָשַׁךְ אוֹתָהּ לְמַטָּה, אֶל סוֹפָהּ.

אִשָּׁה יוֹנָה.
כָּל קַו יָפֶה
הָיְתָה בִּמְעוּפָהּ.

אמן כפועל חרוץ

דליה מנור

אורי ליפשיץ: מניירה ברורה

אורי ליפשיץ – איש ליד מכונה א: הכבוד האבוד של העבודה, המוזיאון הפתוח, תפן

תערוכת הציורים של אורי ליפשיץ במוזיאון בתפן היא למעשה התערוכה הראשונה של מוזיאון זה, אף שקדמו לה שתי תערוכות מושאלות למילוי חורים: עבודות של מ.ק. אשר ומבחר יצירות מהאוסף של צדלי מיורקס. תערוכה זו כולה יוזמה של המוזיאון, תערוכה מיומנת, שבאה להצהיר על אידיאולוגיה ברורה. "צריך היום אומץ־לב, סוהר־לב ושמץ של תמימות, כדי לחזור אל העבודה," כותב עמוס קינן בקטלוג, ומסכם בהצהרה "הכבוד האבוד של העבודה אינו אלא כבודו האבוד של האדם". הצהרות מסוג זה, כל עוד הן על הנייר, הן לגיטימיות בהחלט כמו כל הצהרה אידיאולוגית אחרת. העברתן לאמנות היא בעיה אחרת, ובמקרה הנוכחי – בעיה קשה.

ויש לומר עוד משהו על שם התערוכה, כפי שהוא מופיע בקטלוג. שני שמות, האחד בעברית והשני באנגלית. בעברית הכותרת היא – איש ליד מכונה, עם כותרת־המישנה – הכבוד האבוד של המכונה. באנגלית השם הוא – Man and Machine (אדם ומכונה) עם כותרת־מישנה דומה. ההבדל בין הכותרות אינו פעוט וקשה לחשוד בעמוס קינן, איש העט המיומן, שהמשמעות השונה נסתרה ממנו. אדם ומכונה היא סיסמה, שמאחוריה מסתתרת האידיאולוגיה, שאיפיינה לארמעט זרמים באמנות בראשית־המאה עם התפיסה, הזוכית בעיקרה, של יחסים שיוויונים בין אדם באשר־הוא לבין מכונה, שתביא לשיפור חייו. איש ליד מכונה הוא דימוי פחות כוללני (יש גם אשה, בעל אפי אנונימי, המתייחס בעיקר לקיקרי העבודה בין המפעיל לבין המכונה. מדוע בחר עמוס קינן בשני השמות? אולי רצה להכניס לתערוכה את כל הקצוות האידיאולוגיים האפשריים, ואולי חשש שהחזון ההירואי (אדם־מכונה) ייראה תמים מדי, ולכן דאג להורידו לרמה הזומזמית של עבודה עם מכונה.

> *הבעיה של ליפשיץ אינה רק של אמנות מגוייסת אלא בעיקר של אספקת סחורה לפי מסר ריק*

סחורות מראש

אשר לציורים, אורי ליפשיץ עבד בפני משימה, שציירים מעטים בדורנו זוכים לה: לצייר על־פי הזמנה. כשכל התכונות מבורות מראש (ויקטוריאנרך את אולמי התעשיה בתפן). הרקע ההיסטורי, שמציג קינן על אמנות מוזמנת ו/או מגוייסת, אינו מחלץ את ליפשיץ מפיצרי־האמנות המפורסות אידיאולוגית. אך הבעיה של ליפשיץ אינה רק של אמנות מגוייסת, אלא בעיקר של אספקת סחורה לפי מסר ריק. עשרות ציורים, רישומים, רישומים בהדפסת־מחשב ותחריטים המתארים דבר אחד: איש, לרוב בפרופיל, מפעיל בידיו חלק־מכונה. גם צייר מוכשר מאוד יתקשה להפיק מהנושא הזה ובמגבלות כאלה תוצאה מעניינת מבלי לגלוש למנייריזם. ולליפשיץ יש מניירה ברורה. מניירה ליפשיצית של חיטואה, רשם מעלה, שהקווים חוזרים מיגנו בקלות ומעוררים כל פעם התפעלות מיכולתו הטכנית. הבעיה בציורים הנוכחיים מתגלה בכל הנוגע לקומפוזיציה, לעבודת־הצבע ובעיקר לטיפול בנושא. החזרה, כמעט בכל העבודות, על אותו טיפוס וכמעט באותה תנוחה, מקורה בין השאר גם בחומר הגלם, שהועמד לרשותו של ליפשיץ: צילומים המתארים אנשים ליד מכונה במיפעלו של סטף ורטהיימר בתפן (צולמו על־ידי יאיר אחיאילן), המרוקים על שני עמודים בתחילת הקטלוג. האיש ליד המכונה אליבא דורטהיימר קינן־ליפשיץ הוא כמעט תמיד אותו איש: גבר, צעיר, לעתים קרובות חבוש במשקפיים, עומד בפרופיל או בתפנית, מרוכז מאוד, כמו מתייחד עם המכונה ומוצגת בציורים רק באופן חלקי, בסמוך לכפות ידיו. המסר לגבי סיבה של העבודה ליד המכונה הוא ברור: זו עבודה נקייה, אינטליגנטית, ודורשת ריכוז ומיומנות ידיים. כל שאר האפשרויות של עבודה ליד מכונה אינן מיוצגות. ולכן לא נראה כאן את פועלי־התעשייה הכבדה אל מול אש הכורים הלוהטת, את פועלות הטכסטיל הכפופות על מכונות התפירה, את הפועלים והפועלות, העומדים כל חייהם ליד הסרט הנע של ביקורת / אריזות / תפוקות. הפרויקט הזה לא בא, איפוא, להביע הוקרה לעובדים באשר הם. יתכן, כמובן, שזו היתה הכוונה, ליצור מאניפסט מעודד אהדה לעובדים בתפן, אך הכבוד האבוד של העבודה לא נמצא בתפן אלא בקרית־אתא, בבית־שמש, במיספנות־ישראל ובשכר העום של פועלי התעשיה והייצור.

מלאכים והתצורות

אם זו היתה הכוונה, קשה לדעת, על כל פנים החומר הצילומי, שהועמד לרשותו של ליפשיץ, השאיר לו רק אפשרויות תיכרון מעטות, ומכאן החזרתיות המשעממת. ליפשיץ אינו מגנן בציוריו הזדהות עם העובדים, הוא מצייר אותם ביד אמונה כאובייקט לכל דבר. ומאחר שהוא כמעט אינו משכל בתכונות עצמן, נשאר לו הרבה מקום לעניינים אחרים, למשל אמנות. בסמיכות לדמויות העובדות הוא מביא ציטטות מתולדות האמנות: "שיעור באנטומיה" של רמברנדט, "הבליטות" של מילה, התינוקות הקדושים של ליאונרדו דה וינצ'י ועוד אי־אילו פריטים מגויא, ולאסקז ואחרים עד גרסיני, שלא לדבר על אינספור המלאכים הרנסאנסיים המתעופפים בכל פינה, עם או בלי הצדקה. מוטיב אופייני לציורי ליפשיץ, הלקוח מהמיתולוגיה היוונית, הוא גנימדס הנחטף על־ידי זאוס המתחפש לנשר. החיבור האיקונוגרפי בין העבודה ליד מכונות לבין יצירות האמנות המפורסמות – נשאר עלום. הקשר היחיד הזה יכול לרעיון של המוזיאון הפתוח – תעשיה ואמנות בכפיפה אחת. ליפשיץ עשה את המוטל עליו. הוא העביד את המפעל האינטליגנטי של תפן ליד הציור האינטליגנטי של רמברנדט, והשאיר לעצמו את הקו הוירטואוזי כפיפלט אחרון לחופש היצירה, לאינדיווידואליות ולהבעת הביטוי. ההשראות המוכרות ותדגיש ליפשיץ לפסיהייצר ולעבודה נוגע נגע. גלילי־הצבע, סבלים כתום ושחור עברו בבהירות מתמונה לתמונה, פה ושם קו כחול או כתם צהוב לריענון. קווים חומפיים, תריסות וכשיבות־מבהול רחבות סוחים מיד עם אקספרסיביות, כלומר עם "אמנות". ביעילות של פועל חרוץ סיפק ליפשיץ את הסחורה המוזמנת. כאמן, כאיש [illegible] – הוא שגה. הכבוד האבוד של העבודה הוא במקרה הזה בעיקר של העבודה של ליפשיץ.

חיים בתוך הכוח

דליה אמוץ

מיכאל קלג ויאיר גוסמן: משפחה אמריקנית, 1986.

מוזיאון ישראל, ירושלים, קלג וגוסמן, עבודות 1986–1987, [illegible], 1987

אפה עוד מתייחסים בכבוד רב כל כך להון, לכוח, לאוליגרכיה, המחזיקה את ידה על כיסים נפוחים, [illegible] – נכון, גם לאמנות – וגם לנכסים בדרכים של מילו־כוח, באמריקה [illegible] היא עם כסף, וברשתו נלכדים גם מיכאל קלג ויאיר גוסמן.

[illegible]

להיות ולכן הם משתעשעים עם הכאריזמה, הדבים אותה לפארודיה, והלם הכסף מכה בהם כברק. במערבולת הפוסט־מודרניזם יכולים קלג־גוסמן לומר, מבלי לעשות על עצמם בושה: "אנחנו חיים בתקופה שלא מחדשת כלום. לוקחים מודלים מהעבר וחוזרים עליהם עד דכא. אין תנאים אוונגרדיים לשום דבר זה... אנחנו גם לא במקרה כשרוניים כדי ליצור קומפוזיציות חדשות... אנחנו חיים בתוך הכוח."

מודלים קבועים

יאיר גוסמן הוא מתמטיקאי, שהציג בשנת 1976 תערוכה של אמנות־שפה בגלריה "רוס". ב־1978 מוצגת עבודה שלו בתערוכת "אמריקנה" במוזיאון ת"א, ובה קרעי מילים [illegible]. ב־1981 הביאה [illegible] ראיון [illegible] קלג־גוסמן, שאמרו לה: "יש כאן היאחזות באסיבתו של הצילום [illegible], ומאידך־גיסא הטכניקה של בניית המטסקנת קשורה הרבה יותר למסורת הציור... ניתן להגדיר שאלה הם פורטרטים [illegible], שהתכונה האוניברסלית שלהם היא ציורי־פורטרט־קבוצתיים". [illegible]

[illegible]

המצלמה [illegible] את הנוקשות והאירוניה, לועגת־לא־לועגת לאנשיהם. הם יודעים איך עושים את זה. [illegible]. האם [illegible] "אנחנו חיים בתקופה שלא מחדשת כלום"?

גם הרישומות צירו־צילום – [illegible]

אם לגיום אפולינר מותר היה למתוח ביקורת ולומר על הפיסול האיסלקי, [illegible] מותר יהיה לומר היום על קלג־גוסמן שיש בבשרים גם כידה של כניעה עכומה.

התרגום שב

[illegible]

שיבה לשונות

[illegible]

רשות הנמלים

טלפונים ישירים

אנו מביאים לידיעת הפונים טלפונית למשרדי רשות הנמלים בת"א, כי החל מיום א' 6.9.87 ניתן לפנות ישירות לשלוחות המשרד (ללא מרכזיה).

להלן מספרי הטלפונים:

- לשכת המנכ"ל 03-5121905
- חטיבת מינהל וכח־אדם 03-5121973
- חטיבת כלכלה וכספים 03-5121928
- חטיבת תיאום תפעולי 03-5121995
- חטיבת הנדסה וציוד 03-5121914
- לשכת הדובר 03-5121000
- לשכת היועץ המשפטי 03-5121996
- מנהל מסחרי 03-5121956
- מבקר פנימי 03-5121917

מושב פרי־גן

ד.נ. הנגב 85500

מעונין לקלוט משפחות עם ילדים

★ גילאים מ־28 עד 40

★ בעלי השכלה תיכונית

057-82656 ליפה · 057-82859 ליעקב · בשעות הערב

ההתאחדות לכדורגל בישראל

איגוד המאמנים

הננו מזמינים בזאת את כל מאמני קבוצות הילדים, נערים ונוער להשתלמות שתנוהל ע"י מר מישל ריצ'רד משוויץ, הממונה על הצוות הטכני של פיפ"א.

ההשתלמות תתקיים ביום א' 6.9.87, בין השעות 14.00–18.00 במכון וינגייט.

משרד העבודה והרווחה

השירות למען הילד בתל־אביב

אנו מודיעים שמשרדנו עבר לרחוב קרליבך 23, טל. 03-2839555.

לצערנו, לרשותנו בינתיים רק קו טלפון אחד ואנו מתנצלים על הקושי להתקשר איתנו.

קרי היום ב־ עי־המקום

שבוע ידיעות אחרונות באזור השרון

- כסף: לקח הלוואות ונעלם מן הארץ
- פוליטיקה: מועמד חדש לעיריית רעננה
- אופנה: המראה החושני של בגדי העור
- שיגעון: נוהגים על 100 כוח סוס

גימגום

בחודש ינואר 1988 יפתח מחזור ראשון בעברית של התוכנית הטיפולית בבעיות גימגום לפי השיטה המהפכנית של Dr. RONALD L. WEBSTER מארה"ב

PRECISION FLUENCY SHAPING PROGRAMME

לקבלת פרטים, ולקביעת ראיון לפנות ל: גב' ברברה פרלמוטר Certified P.F.S.P. Clinician טל' 03-474977

SET SPEECH CENTER LTD רח' מבצע קדש 9, תל־אביב

מכוניות למכירה

מוצעות למכירה מכוניות לפי הפירוט הבא:

א. פיאט רגטה מס' רישוי 85-424-39

ב. פיאט אונו מס' רישוי 85-963-39

ג. פיג'ו 205 מס' רישוי 85-788-30

הצעות בצירוף שיק בנקאי ע"ס 10% משווי ההצעה יש להגיש לתה"מ במשרדה, דרך חיפה 3ב' ת"א, לא יאוחר מיום 10.9.87.

פרטים ניתן לקבל בטלפון 266149, 253176, בין השעות 8.00–15.00.

התה"מ שומרת לעצמה הזכות לנהל מו"מ עם המציעים כולם או חלקם. אין התה"מ אחראית לטיב המכוניות.

אין התה"מ מתחייבת לקבל הצעה כלשהיא.

התה"מ שומרת לעצמה הזכות לנהל מו"מ עם המציעים כולם או חלקם.

המכירה כפופה לאישור ראש ההוצל"פ.

מרים זפט, עו"ד

מודעית לימודים והכשרה מקצועית

ראה בתוסף 7 ימים שער אחורי פנימי

בוגרי ישיבת בנ"ע "נתיב מאיר"!

במסגרת חגיגות 35 שנה לייסוד הישיבה ע"י מורנו ורבנו הרב אריה בינה שליט"א

יערך בע"ה ביום שלישי, י"א במר־חשון תשמ"ח (3.11.87) בשעה 19.00, בבנייני האומה בירושלים

כינוס בוגרי ישיבת "נתיב מאיר"

בחסות ראש הממשלה, ובמעמד הרבנים הראשיים לישראל, רבנים ואישי צבור

בתכנית: מפגש חברים, יסוד ארגון בוגרים ומופע אמנותי עשיר ונגון

בוגרי הישיבה, הורים וידידים נא לראות הזמנה זו כאישית!

דמי כניסה: הועדה המארגנת החליטה לקבוע מחיר אחיד 10 ש"ח ליחיד, 20 ש"ח לזוג ולא כפי שנאמר בהזמנות

כל המוסיף מוסיפים לו מהשמים...

כל ההכנסות קודש לקרן הבנין

הזמנת כרטיסים: ת"ד 16050, ירושלים, טל. 422572, 02-424536

להתראות בכינוס — הועדה המארגנת

בואו לפגוש את מוריכם וחבריכם ולשמוח עמהם!

משרד העבודה והרווחה · משרד החינוך והתרבות · אורט ישראל · המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית

המכללות הטכנולוגיות של אורט ישראל

הכשרת הנדסאים, טכנאים ומורים טכנולוגיים

החל הרישום לשנת הלימודים תשמ"ח במגמות ובמסלולים המפורטים להלן:

ירושלים

- המכללה הטכנולוגית אורט גבעת־רם
  האוניברסיטה העברית, גבעת רם, טלפון 02-533141
  - הנדסאים
  - הכשרת מורים טכנולוגיים
  במגמות: אלקטרוניקה, מחשבים – ענ"א, מורים הנדסאים, מכינה קדם־הנדסאים
- המכללה הטכנולוגית אורט ירושלים
  רח' הנביאים 42, טלפון 02-222215, 02-225719
  - טכנאים והנדסאים
  במגמות: חשמל, מכונות, אלקטרוניקה, מכינה קדם־הנדסאים
- המכללה הטכנולוגית אורט ירושלים – שלוחת מזרח ירושלים
  רח' הנביאים 62, טלפון 02-222215, 02-225919
  - טכנאים והנדסאים
  במגמות: חשמל, אדריכלות

תל־אביב

- המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש סינגאלובסקי
  דרך הטייסים 28, ת"א, טלפון 03-396171
  - טכנאים והנדסאים
  - הכשרת מורים טכנולוגיים
  במגמות: אלקטרוניקה – מחשבים, אלקטרוניקה – ותקשורת, חשמל – מערכות פיקוד ובקרה, מכונות – בניית מכונות, מכונות – כוח וחום, מחשבים – ענ"א, מכינה קדם־הנדסאים וטכנאים, מורים הנדסאים – מגמות אוטומציה ובקרה, הנדסאים להוראה

גבעתיים

- המכללה הטכנולוגית אורט גבעתיים
  רח' גולומב 15, טלפון 03-316555
  - הנדסאים
  במגמות: אדריכלות, בניין, קרור ומיזוג אוויר, מחשבים – ענ"א

רחובות

- המכללה הטכנולוגית ע"ש לוין
  גיבורי ישראל 2, טלפון 08-453696
  - טכנאים והנדסאים
  במגמות: אלקטרוניקה, מכונות

כפר סבא

- המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש שפירא
  כביש ראשי ליד המשטרה
  טלפון 052-31557
  - הנדסאים
  במגמה: לימודי הסביבה – אקולוגיה (ומזכה בוגרים בתעודת טכנאי כימיה)

נתניה

- המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש לבוביץ
  אזור התעשייה, נתניה, טלפון 053-333744, 053-332727
  - טכנאים והנדסאים
  במגמות: אלקטרוניקה, חשמל, מכונות, מחשבים – ענ"א, מכינה קדם־הנדסאים וטכנאים

ק. ביאליק

- המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש לוינסון
  רח' הגליל, טלפון 04-720141
  - טכנאים והנדסאים
  במגמות: אלקטרוניקה, מכונות, מכינה קדם – הנדסאים וטכנאים

חיילת, חייל משוחרר
נצלו זכויותיכם ללמוד מקצוע טכנולוגי משתלם ומבוקש

בעידן של טכנולוגיה מתקדמת
אורט בונה את העתיד

פרשת השבוע
כי תצא
מאת מנחם בקר

"גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך, אשר תכסה בה" (כ"ב, י"ב)

בפרשה זו חוזרת התורה (בפסוק אחד) על מצוות ציצית, שניתנה לישראל סמוך למעשה המקושש (במדבר ט"ו, ל"ז-מ"א). ונסמכה במשנה-תורה המצווה הזאת לאיסור שעטנז (כ"ב, י"א) כדי ללמדנו, שמטילים חוטי ציצית העשויים צמר בבגד של פשתן ואין חוששים לאיסור כלאיים (רש"י כאן).

★

חכמינו ז"ל אמרו במסכת נדרים (כ"ה, ע"א): "שקולה מצוות ציצית כנגד כל מצוות התורה". כיוצא בכך שנינו במסכת מנחות (מ"ג, ע"ב): "שקולה מצווה זו (= מצוות ציצית) כנגד כל המצוות כולן", ורש"י שם מביא לכך שני טעמים: א) בפרשת ציצית נאמר: "וראיתם אותו — וזכרתם את כל מצוות ה'" (במדבר ט"ו, ל"ט). ב) "ציצית" — בגימטרייא שש מאות; וחמישה קשרים ושמונה חוטים (המצויים בכל אחת מ"ארבע כנפות") — הרי תרי"ג (= שש מאות ושלוש-עשרה, שהוא מניין המצוות שבתורה — מכות כ"ג, ע"ב).

★

חז"ל שיבחו הרבה את המהדרים במצוות ציצית. כך שנינו משמו של רבי שמעון בן יוחי: "כל הזריז במצווה זו, זוכה ומקבל פני שכינה" (מנחות מ"ג, ע"ב). ועוד שנינו שם בברייתא: "חביבין (= אהובים לפני ה') ישראל, שסיבבם (= שהקיפם) הקדוש-ברוך-הוא במצוות: תפילין בראשיהם ותפילין בזרועותיהם, וציצית בבגדיהם, ומזוזות בפתחיהם; ועליהם אמר דויד המלך (בתהילים קי"ט, קס"ד): "שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך" (ומפרש רש"י: תפילין בראש ובזרוע — הרי שתיים; וארבע ציציות ומזוזה — הרי שבע). ומשמו של רבי אליעזר בן יעקב שנינו שם: "כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו, וציצית בבגדו, ומזוזה בפתחו — הכול בחיזוק (=חזקה עליו, מובטח לו משמיים) שלא יחטא, שנאמר: "והחוט המשולש (רמז לתפילין, ציצית ומזוזה) לא במהרה ינתק (קהלת ד', י"ב).

★

"זכור את אשר עשה לך עמלק..." (כ"ה, י"ז)

הצדיק רבי שמחה בונים מפשיסחה (1767 – 1827) היה אומר: מצוות "זכור" ומצוות מחיית עמלק הסמוכה לה נאמרו לישראל בלשון-יחיד; ויש בכך מוסר-השכל לישראל שבכל דור ודור. עמלק היה יכול לנצח את היחיד בישראל, שפרש מן הכלל והענן היה פולטו מחוץ למחנה. לעומת זאת המוני בני ישראל שדבקו זה בזה באחווה ובריעות, היה הענן מגן עליהם ולא נפלו ביד עמלק.

דרך זו צריכה לשמש קו מנחה לנו ולבנינו אחרינו: כל זמן שישראל יהיו שרויים באחדות, לא תהיה ל"עמלק" (כינוי לשונאי-ישראל) שליטה עליהם...

ממדרשי חז"ל

"לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו" (כ"ג, ח')

פתח רבי יוסי בכבוד אכסניה ודרש: ומה מצרים, שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמם (כשבאו יעקב ובניו למצרים) — אמרה תורה: "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו", המארח תלמיד-חכם בתוך ביתו, מאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו — על אחת כמה וכמה (= כל-שכן שיגמלו לו משמיים טובה וברכה).

חסידים מספרים

כיצד כפה רבי אייזיל חריף על בעל סרבן לתת גט לאשתו?

יום אחד נכנסה אישה צעירה לחדר-תלמודו של רבי אייזיל חריף (רבי יהושע אייזיק שפירא, 1801-1873), רבה של סלונים, וקראה בעיניים דומעות: צרה גדולה נתרגשה ובאה עלי לא מכבר. בעלי, נותן לחמי, עזב בוקר אחד את הבית, ועתה נותרתי כספינה טרופה המיטלטלת על-פני המים.

רבי אייזיל זימן אליו בדחיפות את הבעל, שנטש את אשתו וביתו, והחל מדבר על ליבו שישוב לביתו וידור בשלום עם אשתו. אולם הלה דחה בתקיפות את כל הנסיונות של הרב והכריז שוב ושוב: אשה זו שנואה עלי, ואין בכוחי לדור עימה בכפיפה אחת!

אם זה המצב — קרא רבי אייזיל בקול נמרץ — תן מיד גט לאשתך ושחרר אותה מעגינותה.

הבעל הרהר רגע קט ואחר-כך אמר: הנני מוכן לתת גט לאשתי תמורת מאה רובל.

כששמעה זאת האישה, ששהתה בחדר סמוך, פרצה בבכי מר וקראה: מהיכן אקח מאה רובל? הרי ענייה מרודה אני, ואין לי פרוטה לפורטה!

רבי אייזיל התרגש מאוד מדברי האישה, ובלא אומר ודברים נטל מארון-הספרים מסכת קידושין ופתח אותה בדף הראשון מול עיני הבעל הנדהם ואמר: קרא בפניך מה שאומרת כאן המשנה: "האישה נקנית (= נישאת לבעלה) בשלוש דרכים, וקונה את עצמה (= ומשתחררת מן הנישואין) בשתי דרכים... בגט ובמיתת הבעל". מעתה הברירה בידך לבור לך באיזו משתי הדרכים המצוינות במשנה תשתחרר אשתך מכבלי הנישואין, שבהם היא נתונה בשעה זו...

הבעל הסרבן נחרד מאוד מדברי הרב, והסכים לכתוב גט לאשתו בלא כל תנאים.

אוז הדרום בע"מ
ת"א רח' גליצנשטיין 5 טל. 240633
מכרז למכירת מכונית
סובארו 1400 סמ"ק כולל רדיו שנת 1979.
את המכונית אפשר לראות בחזית הבית עד יום ג' 8.9.87.
הצעות יש להגיש במעטפות סגורות עד 8.9.87 בצירוף צ'ק על סך 10% מסכום ההצעה.
המוכר אינו מתחייב לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה אחרת.
אוז הדרום בע"מ

מושב פארן
קולט משפחות עד גיל 35 עם ילדים
1. למשקי רפת
2. למשקי ירקות
(נדרשת השקעה כספית)
לפנות בכתב לוועדת קליטה מושב פארן, ד.נ. ערבה מיקוד 86835

הקמת רשת חנויות ארצית
לקראת הקמת רשת חנויות ארצית של חברה ישראלית גדולה ומוכרת בענף חומרי הניקוי
דרושים סניפים בלעדיים במרכזי הערים ו/או משקיעים
בפרטים נוספים נא להתקשר בשעות הבוקר, לטל. 053-347658, 053-349181

האוניברסיטה העברית בירושלים
ביה"ס לסיעוד ע"ש הנריטה סאלד של "הדסה"
נותרו מספר מקומות לתלמידים חדשים לשנת תשמ"ח ללימודים לתואר "בוגר בסיעוד"
בשלוחות ביה"ח "אסף הרופא" בצריפין וביה"ח "קפלן" ברחובות.
רשאים להירשם:
א. מועמדים שנבחנו בבחינה הפסיכומטרית לא יאוחר ממועד 22.8.87 ויש להם תעודת בגרות של משרד החינוך והתרבות.
ב. מועמדים בני 30 ומעלה שאין להם תעודת בגרות אך נבחנו בבחינה הפסיכומטרית כנ"ל.
טופסי הרשמה ניתן לרכוש ב"אקדמון" בכל הקמפוסים של האוניברסיטה.
את טופסי ההרשמה יש לשלוח למשרד לקבלת תלמידים באוניברסיטה העברית, הר-הצופים, ירושלים 91905.

ASI-ZOT BE-MO YADAICH
יש לך "הובי" עם יופי
נכון!!!
אנו מציעים לך לעשות זאת במו ידייך!
אם ה"הובי" שלך הוא יצירה בתכשיטנות או יצירה בתכשיטנות כמקצוע
הרי שבית ספרינו יעניק לך את הכלים והשיטות המקצועיים ביותר בכדי שתתחבבך/מקצועך העתידי יהיה יפה וגם מקצועי.
לרשותך בית ספר ארצי עם מגוון רב של קורסים בכל תחומי התכשיטנות.
בתום הלימודים תוענק תעודה.
אפשרות לקורס ניסיון
תערוכת תלמידים במקום
לפרטים נוספים:
ביה"ס הארצי ללימוד תכשיטנות
תל-אביב — שנקין 9, טל. 03-285863
חיפה — הרצל 8, קומה א' (מעל מפעל הפיס) טל' 04-846770
גבי המשבץ — 25 שנות נסיון ומוניטין
א.ד.אריאל

חיילי צה"ל בני ירוחם
יום החייל ירוחם 87
חיילות וחיילים!
בני ירוחם שאליהם לא הגיעה הודעתנו לרגל "ארועי יום החייל", מוזמנים ביום חמישי, 10.9.87, בשעה 10.30 בבוקר במתנ"ס המקומי לקבלת תדריך להשתתפות באירועים.
כיף ובילוי בבריכה ★ ארוחת ערב חגיגית וחלוקת שי ★ טיפות חן ועוד... שיתקיימו באותו יום.
מפקדיהם מתבקשים לשחרר את החיילים ביום זה.
בברכה **מורדי פרץ** סגן וממלא מקום ראש מועצה המקומית ירוחם יושב-ראש הוועדה המארגנת

מלכין אמנון תלמים בע"מ
למכירת בתודמנות חמרה מעולה ברענה ובהרצליה אפשרות תעסוקה לבעלי משאיות
☎ 052-445469

פרדסן מחפש לקנות פרדס מניב
20—40 דונם באזור המרכז (גדרה—בנימינה)
03-726349 — צינונה (בכל שעות היום והערב)

מכון ישראלי למינהל — **מרכז ישראלי לתקשורת המונים**
קורס דו-שנתי לקומוניקציה ברמה אקדמאית לעיתונאות, יחסי ציבור, דוברות, פרסום וטלויזיה
לימודי תקשורת המונים כמקצוע, ברמה אקדמאית, עם מיטב המומחים בשטח.
פרט להרצאות והדגמות, הלימודים ילוו גם בסדנאות ובפרויקטים מעשיים, הפקת סרטי ווידאו, מסיבות עיתונאים, הוצאת עיתון וראיונות עם אישים מרכזיים.
תנאי קבלה: תעודת בגרות, מבחני כניסה.
ללימודי בוקר או ערב בהתאם לבחירת הלומד/ת
תכנית הלימודים כוללת:
עיתונאות – מבואות בעיתונות • תחקיר עיתונאי • ידיעות וכתבות • דרכים להשגת ידיעות ומידע • טיפול בנושאים רגישים • שיכתוב • תורת הראיונות • סיקור עיתונאי ועוד • דוברות ויחסי ציבור – מבואות • טכניקות עבודה • ייעוץ תקשורת • יחסי ציבור למוצר • בניית תדמית • עיצוב תדמית לאישיות • מסיבת עיתונאים • ניסוח תגובות • דובר שר • יעוץ והחלטות הדובר ועוד • פרסום – מבואות • השפעת הפרסום • סוגי מודעות • טכניקות לבניית תכנית פרסום • הרעיונאי • קהל המטרה • תקציבאי • תמליל • מעצב • סרט הפרסום • פרסום חוצות • שיווק • הפסיכולוגיה בפרסום • כתבה פרסומית ועוד • תקשורת אלקטרונית – מבואות • הראיון הפסיכולוגי • המגיש • התחקירן • כתבת תחקיר • חומר תיעודי • חדשות • התפיסה החזותית • המראיין והמרואיין • קריינות • כתב חוץ • כתבת שטח • כתבת אולפן • עבודה בוידאו • שידור חי • "בישול" אולפן ועוד •
פרטים, תכנית לימודים מפורטת והרשמה יום יום, בין השעות 9:00-18:30 רצוף.
ת"א בן-יהודה 32 בית אל-על ח. 510 טל' 201392, 291858, 295529

משרד הבריאות
אגף הסיעוד
המחלקה ללימודי המשך
חדש!
לשוב להיות אח/ות —
הנך מעונין/ת?
אנחנו מעונינים!!!
אם את/ה לא עובד/ת כרגע, או רק חזרת לעבודה אחרי הפסקה, תוכנית זו מיועדת לך!
יש לנו תוכנית לרענון ידע מקצועי סעודי המופעלת לראשונה בארץ!
הצטרפ/י גם את/ה.
לקבלת פרטים נוספים ותוכנית לימודים לפנות לגב' דליה פילבסקי — אגף הסיעוד ביתן 39 ט' — תל השומר, טל' 03/345764.

איש מחשבים, אקדמאי, בוגר תיכון, מורה
הכשר עצמך למשרה בטוחה בהוראה.
מסתיימת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח לתואר "מורה מוסמך בכיר" בחינוך העל-יסודי.
במגמות:
★ מחשבים
★ אלקטרוניקה-מחשבים
★ מיחשוב ובקרה
• לאקדמאים, למורים מוסמכים, להנדסאים ולטכנאים מסלול לימודים מקוצר.
לפרטים ייעוץ והרשמה התקשר כבר היום:
תל-אביב: רח' אנטיגונוס 6 טל. 452428, 441744, 03-5465153
באר-שבע: רח' שמחה אסף 2 טל. 491556, 491220, 057-491220
ירושלים: רח' מסריק 10, טל. 666380, 668383, 02-690130
המכללה להכשרת מורים למקצועות הטכנולוגיה והמינהל
"בונוס" לסטודנטים במסלול של הוראה טכנולוגית
לימודי חינם
משרד החינוך יממן מלוא שכר-הלימוד למי שיכשיר את עצמו כמורה
ידיעות אחרונות, 20.8.1987
• לבוחרים - מסלול בוקר, מסלול ערב ומסלול משולב

האוניברסיטה הפתוחה
בית-הספר לשפות
נפתחת ההרשמה בתל-אביב ובירושלים ליחידות להוראת עברית, ערבית, צרפתית וספרדית באוקטובר 87'.

הקורסים המוצעים:

מקום הלימוד:	עברית ת"א	ערבית ת"א וירושלים	צרפתית ת"א	ספרדית ת"א וירושלים
אוכלוסית יעד:	עולים חדשים וותיקים	המעונינים לפתח יכולת הדבור וההבנה. מורים בשנת שבתון. מורים לערבית בבתי"ס יסודיים. הזקוקים ללימודי מכינה באוניברסיטה. המתכוננים לבחינות בגרות.	המעונינים לפתח ולשפר ידיעותיהם	המעוניינים ללמוד את יסודות השפה
סוגי הקורסים:	שפור התקשורת בע"פ, דבור והאזנה. שפור התקשורת בכתב, הבנת הנקרא והבעה בכתב. עברית למתקדמים (דגש על פרקי ספרות עבריים מקוריים)	ערבית מדוברת למתחילים ומתקדמים. ערבית של אמצעי התקשורת למתחילים ולמתקדמים (הקורס יכשיר להאזנה לרדיו ולטלויזיה ולקריאת עיתון ערבי)	רמת מתחילים, רמת בינוניים, רמת מתקדמים	ספרדית למתחילים
משך הלימודים והתדירות:	פעם או פעמיים בשבוע (בוקר או ערב) 3 שעות כל פעם במשך 18 שבועות.	פעמיים בשבוע שעתיים כל פעם במשך 18 שבועות	פעמיים בשבוע שעתיים כל פעם במשך 18 שבועות	פעמיים בשבוע שעתיים כל פעם במשך 18 שבועות

תאריכי רישום:
בתל-אביב האוניברסיטה הפתוחה, רח' קלאוזנר 16, רמת-אביב, טל: 03-422626, 03-423857

	עברית	ערבית	צרפתית	ספרדית
13.9:	10:00-13:00	12:00-16:30	10:00-14:00	09:00-14:00
14.9:	16:00-17:00	09:00-13:00	13:00-16:00	09:00-14:00
15.9:	10:00-13:00	10:00-13:00	09:00-16:00	09:00-14:00
16.9:	16:00-18:00	16:00-18:00	10:00-14:00	09:00-14:00
17.9:	16:00-17:00	09:00-13:00	10:00-14:00	09:00-14:00

בירושלים: בי"ס מיטשל, רח' סוקולוב 16, טל: 02-667636
בימים א'-ה', 13.9-17.9, בין השעות 13:00-16:00

תהליך ההרשמה: התלמידים יסווגו לרמות על-פי מבחני מיון.
הערה: הקורסים בערבית וצרפתית מוכרים ע"י משרד החינוך לעובדי הוראה בשנת שבתון, ומזכים בגמול השתלמות.

אוניברסיטת תל-אביב
קורסים והשתלמויות ביחידה ללימודי חוץ
לייעוץ — להעשרה — להשכלה כללית
נובמבר 1987 — ינואר 1988
הקורסים מיועדים לקהל הרחב ומתקיימים בשעות הבוקר והערב
בין נושאי הקורסים:
★ אנגלית – דיבור, כתיבה, קריאה
★ צרפתית, ספרדית, גרמנית, איטלקית
★ ניהול כללי
★ יחסי עבודה וניהול כ"א
★ התנהגות ארגונית
★ כלכלה, חשבונאות, שיווק
★ משפט, קרימינולוגיה
★ האדם במעגל חייו
★ פסיכולוגיה, יחסי אנוש
★ קורסים לדוברי אנגלית
★ קורסים לדוברי ספרדית
★ מדעי החיים
★ יהדות, פילוסופיה, ספרות
★ תיאטרון, אמנות, מוסיקה
פרטים והרשמה: אוניברסיטת ת"א · היחידה ללימודי-חוץ, קרית האוניברסיטה, רמת-אביב רח' קלאוזנר 8 (ליד בנין וולפסון להנדסה), טל' 425452, 420388, בשעות: 10—13, 17.30—19.
תלמידים שלמדו בתשמ"ז יקבלו ידיעון לבתיהם.
גזור ושלח
לכ' אוניברסיטת תל-אביב היחידה ללימודי חוץ, רמת-אביב, ת"א 69978.
נא לשלוח לי את הידיעון לסמסטר א' תשמ"ח
השם: ....
הכתובת והמיקוד: ....

אוניברסיטת חיפה
היחידה ללימודי חוץ
המדור ללימודי מינהל עסקים וניהול כללי
הרשמה ללימודי תעודה — שנה"ל תשמ"ח (אוקטובר 1987)
★ מינהל עסקים וניהול כללי — לבעלי 12 שנות לימוד
★ מינהל עסקים וניהול כללי — לאקדמאים
★ מינהל בכיר
★ ניהול שיווק וארגון מכירות
★ ייצוא ושיווק בינלאומי
★ תמחיר
★ חשבי שכר ממוחשב
★ ניהול ופיתוח משאבי אנוש
★ פיתוח דרגי ניהול
★ ניהול ושיפור פריון העבודה
★ סדנה בסגנונות ניהול ותקשורת בינאישית
★ ניהול עסקים וארגונים קטנים — בקרית מוצקין
תכניות בשיתוף עם לשכת המהנדסים, האדריכלים והאקדמאים במקצועות הטכנולוגיים בישראל.
★ לימודי מינהל למהנדסים
★ מינהל כללי למפעלים עתירי ידע (בשיתוף עם רפא"ל)
★ ייזום וניהול עסקי (בשיתוף עם המי"ל)
תכניות בשיתוף עם הסתדרות ההנדסאים בישראל — מכללת "אתגר"
★ לימודי תעודה במינהל להנדסאים ולטכנאים מוסמכים
★ מינהל עסקי להנדסאים ולטכנאי תעשיה וניהול בכירים
★ יישומי מחשב מתקדמים להנדסאים ולטכנאים מוסמכים
בדבר פרטים והרשמה נא לפנות לאוניברסיטת חיפה, היחידה ללימודי-חוץ, הבנין הרב-תכליתי, חדרים 216, 218, טלפונים: 04-240431, 04-257314, 04-240440.

רוצה להצליח בבגרות?
עוד לא מאוחר!
נמשכת ההרשמה לכיתות בוקר וערב למבוגרים לכל מקצועות הבגרות **למועד חורף 1987**
החלה ההרשמה למקצועות פיסיקה ומתמטיקה מורחבת וביולוגיה למועד קיץ 1988.
פתיחת כיתות בספטמבר בתאריכים: 13, 10, 9, 6, 3
פרטים והרשמה: מרכז מישלב — רח' ויצמן 53, ת"א, מיקוד 61213, טל: 03-263185-9.
בימים א'-ה': 8.00-14.00, 16.30-20.30
וביום ו': 8.00-12.00
מישלב המרכז הישראלי להשכלה
• 285,000 למדו כאן • 39 שנות נסיון • צוות מורים מעולה • יעוץ והכוונה אישית — ערובה להצלחתך!
25%
במישלב גומרים טוב!

הנהלת חשבונות
2 + 1 ו-3 בוקר וערב הלימודים בפיקוח משרד העבודה והרווחה.
• מרצים ותיקים רואי חשבון בעלי מוניטין ונסיון רב.
• יעוץ מקצועי ואישי לכל תלמיד.
• הלימודים בחדרים ממוזגים ומרווחים.
מועדי פתיחת קורסים:
★ 20.9 ערב, סוג 1+2
★ 27.9 בוקר, סוג 1+2
★ אוקטובר ערב, סוג 3
★ 27.9 הנה"ח ממוכנת
★ 28.9 יועצי מס.
ידע בית ספר לחשבונאות
רחוב יהודה הלוי 18, תל-אביב. טל. 661004, 662005, 03-662003
ידע - בית ספר שבא בחשבון

החברה המשכנת להבנין ולחכירה
הגליל המזרחי — טבריה
הודעה
לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה התשכ"ה-1965, ניתנת בזה הודעה כי הוגשה לועדה בקשה להיתר בניה להקמת משרדים בגוש 15001, חלקה 13 ברחוב המעלה. מהות הבקשה: חריגה לתחום הבניה, מאושרים כשימוש חורג. כל מי שיש לו התנגדות לבקשה הנ"ל יואיל להגישה לוועדה תוך 15 יום מפרסום הודעה זו.
סליר ע. חק, יו"ר הועדה

משרד הבריאות
אגף הסיעוד
קורס לאחים ואחיות מעשיים
ייפתח בבית הספר לסיעוד ע"י בי"ח אברבנאל בת-ים בחודש אוקטובר 1987
— תנאי קבלה:
סיום כתה י' לפחות בבי"ס מוכר ע"י משרד החינוך.
תינתן עדיפות לתושבי מרכז הארץ
— פרטים והרשמה: בבית הספר לאחים ואחיות מעשיים ליד בי"ח יהודה אברבנאל בת-ים, טל. 03-864102
ובמשרדי אגף הסיעוד, טל. 7—03-341706, 03-345755

הלוח הכללי

לועד הבית!! לראשונה בישראל!!

חברה לניהול והחזקת בתים משותפים
המספקת לבית המשותף את כל
השירותים השוטפים והחזקה רב־שנתית
במסגרת תשלום חודשי קבוע ומוסכם
(בערך באותו סכום שהנכם משלמים כיום)

אנחנו נעשה את העבודה במקומכם

פרטים: חברת ש.ו.ה.ם. בע"מ
ת"א, בן־יהודה 32 ★ טל. 03-299802 ★ 24 שעות ביממה

חוג פו"פ — פנויים ופנויות בע"מ

בן־יהודה 1 ת"א (פסג' בנין מגדלור) 03-5101094-6

מוצאי־שבת 5.9.87

כולם נפגשים בפרק

מלון **פרק** הירקון 75 ת"א, משעה 21.30 לתוך הלילה

משחקי התאמת זוגות עם האסטרולוגית **איילת בן־טל**	מסיבת ריקודים גדולה של להיטי כל הזמנים	★ קפה ועוגה ★ הכרויות ★ פרסים

המחיר 15 ש"ח בלבד. הכניסה רק עם ת.ז.
כולל קפה ועוגה

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל

היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ

הופיע

קטלוג היחידה
לשנת הלימודים תשמ"ח 1987/88

ובו פרטים בדבר לימוד תעודה והשתלמויות בכל ענפי הטכנולוגיה והמינהל, אשר יתקיימו בשעות הערב בחיפה, בתל־אביב, בירושלים, בבאר־שבע, באשדוד ובפתח־תקוה.

ניתן לקבל את הקטלוג באמצעות הדואר, או אישית, במשרדנו.

נא לפנות:
בחיפה: הטכניון, בנין צ'רצ'יל, קרית הטכניון, חיפה טל' 294464, 04-225150
בתל־אביב: הטכניון, רחוב ליסין 14, ת"א, טל' 03-262134
בירושלים: מכללת מטה יהודה, עין כרם, טל' 02-416515
בפתח־תקוה: החרשמה בעירית פתח־תקוה, מינהל התרבות, רח' העליה השניה 8, טל' 03-913121
בבאר־שבע ובאשדוד: הרישום מתבצע במשרדי היחידה בתל־אביב.

יד יצחק בן־צבי

מרד בר־כוכבא — מחקרים ותגליות

3 ימי עיון וסיור לצעירים ומיטיבי לכת

בכנס יוצגו סיכומי המחקר והתגליות החדשות בתחום חקר מרד בר־כוכבא. במהלך הכנס יתקיימו סיורים באתרי מרד בר־כוכבא במדבר יהודה (ברכב מדברי), ובמערכות המיסתור שנחשפו בשנים האחרונות.

הכנס יתקיים בבית ספר שדה הר־גילה, בימים א־ג (ג'־ה' חוה"מ סוכות) 11—13 אוקטובר 1987.

בין המרצים: ד"ר **ישעיהו גפני**
ד"ר **עמוס קלונר**

מחיר: פנסיון מלא (4 בחדר), הרצאות וסיורים — 160 ש"ח;
ללא אש"ל — כולל הרצאות וסיורים — 90 ש"ח.

ההרשמה באמצעות המחאות לפקודת "יד יצחק בן־צבי", ת.ד. 7660, ירושלים 91076.

מספר המקומות מוגבל ביותר

יבואן מחפש
חברת שיווק בתחום המוזיקה

לפרטים נא לפנות לת.ד. 33263, תל־אביב עבור מס' 10

קיבוץ מגידו במרכז הארץ

קולט רווקים/ות ומשפחות צעירות (בלי ילדים) עד גיל 30
לנסות חצי שנה של חיי קיבוץ

אם את/ה מעוניין ב:
★ השתלבות בחיי החברה ותרבות של הקיבוץ
★ השתתפות בעבודה בענפי החקלאות, תעשיה וחינוך
★ ימי סמינר להכרת רעיון הקיבוץ

את/ה מחליט אחרי חצי שנה — עתידך בידך

פניות וקבלת פרטים:
בששי מ־14.00 עד 19.00
בשבת מ־9.00 עד 19.00
יום א' — ב' מ־16.00 עד 19.00 בטלפונים: 06-525837, 06-525880
בשעות הבוקר עד 15.00 06-525772
וביתר ימות השבוע למחלקת הקליטה של הקיבוץ הארצי רח' לאונרדו דה־וינצ'י 13 ת"א טל. 03-435450.

"מכרזי־השבוע"

כדאי להיות תמיד בעניינים ולקבל עידכון שוטף מהנעשה בעולם "המכרזים" בכל הענפים!
בהוצאת **גלעד"**, מקוה־ישראל 8, ת"א ☎ 03-623045

הללי שאול
גרפולוג

★ יעוץ אישי
★ בחירת כח אדם למפעלים
★ הכוונה לבחירת מקצוע
★ גרפותרפיה
★ חוגים בקר וערב

קורא הדורות 28, תלפיות, ת"ד 496, ירושלים 02-723145, 02-712007

אמנון מושב עובדים
להתיישבות שיתופית חקלאית ותיירותית בע"מ
ד.נ. חבל כורזים (בצפון מערב הכנרת)

מעוניין לקלוט משפחות עם ילדים

הנתונים הנדרשים:
גילאי 25—38, נסיון בתפקיד ניהול וארגון של אחד מבני הזוג

המעוניינים יפנו בכתב לועדת קליטה — מושב אמנון.

רובא חברה להשקעות בע"מ
דרוש

שטח 3 — 4 דונם

לאחסנת ציוד בגוש־דן לשכירות ארוכה
לפנות, גליקסון 10 ת"א, טל' 03-287521, 03-794734

מציאה חדשה

בשוק המציאות

ביטוח פרסום

יש חדש בשוק המציאות בלוח הכללי של ידיעות אחרונות.

כל דבר משומש שברשותך וברצונך למכור, שמחירו עד 750 ש"ח באפשרותך לפרסם בשוק המציאות (של המחיר להיות מצוין במודעה)

ואם תעדיף, תפרסם אותו לא פעם אחת אלא עד 4 פעמים.

התוספת לביטוח פרסום בשוק המציאות היא 7.5 ש"ח ואתה מחליט מתי לחזור על פרסום המודעה עוד 3 פעמים.

מודעות מתקבלות במשרדי הלוח הכללי ובכל משרדי הפרסום.

הלוח הכללי | ידיעות אחרונות

הטלפון אינו מפסיק לצלצל

* שוק המציאות מופיע בכל יום שני, רביעי ושישי

הלוח הכללי

להוצאה לאור דרושים

★ גרפיקאי/ת מעולה
בעל/ת ניסיון בתיכנון ובביצוע ספרים מורכבים ועטיפות.
רצוי ידע וניסיון בהכנת מפות.

★ צלם/ת אופסט
בעל/ת ניסיון בצילומי ביניים והכנה למונטז'.
רצוי ניסיון בהבאה לדפוס.
טלפון 03-285621, 03-286782

לחברה לעבודות עפר באיזור המרכז
דרושים

מנהלי עבודה ומפעילים מקצועיים

ל־955, 950, ופרגיסון
טל: 03-477938

למוסד ממלכתי באזור תל־אביב
דרושות

כתבניות

דרישות התפקיד:
א. מדפיסות בעברית ובאנגלית (על מכונת I.B.M, חשמלית).
ב. לאחר שירות צבאי מלא, בריאות תקינה. לעבודה קבועה, כולל תנאים סוציאליים. שעות העבודה 08.00—16.00, או לעבודה עפ"י שעות.

באם הנכן עונות על הדרישות נא כתבו לת.ד. 33789 בצירוף קורות חיים, פרטים אישיים, כולל ת.ז., מספר אישי, ארץ לידה, שנת לידה, שנת עליה, כתובת ומספר טלפון.

רק מועמדות מתאימות ייענו.
סודיות מובטחת.

לחברת דורסט תעשיות ריהוט בע"מ דרושים:

אנשי מכירות
בעלי נסיון במכירת ארונות מטבח, אמבטיה וארונות קיר, בשיטה אמריקאית. עדיפות לבעלי ידע בשרטוט ועיצוב.

מזכירה למפעל
בעלת נסיון בטיפול בלקוחות וניהול משרד

מרכיבים
להרכבת ארונות קיר בשיטה אמריקאית עם דלתות מתקפלות.

נגרים
מקצועיים לייצור ארונות מטבח.

למתאימים תנאים מצויינים
טל' 03-358493 לפנות לאחובה

סוכנות נסיעות ארצית מחפשת לסניף בירושלים

מנהל משרד

מנוסה, בעל תעודת מומחה.
נא לפנות בכתב בציון קורות־חיים, נסיון קודם ומס' טלפון להתקשרות, אל ת.ד. 4074, תל־אביב 61 009.

סודיות מובטחת.

דרוש

מנהל חשבונות

סוג ה'
עם נסיון במחשב
י.ב.מ. פי.סי. 36
לפנות לאהרן 03-664960

למוסד צבורי גדול
דרוש/ה

עו"ד לטיפול בתביעות נזיקין

לאחר שרות צבאי.

המעוניינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים, לת.ד. 7093 ת"א עבור מס' 549 מיקוד 61006

ההסתדרות הציונית העולמית
מחלקת הנוער והחלוץ | המינהל המרכזי לשליחות

דרושים אנשים מתאימים לשליחות קהילתית בקהילות יהודיות בגולה

הדרישות:
★ השכלה גבוהה — רצוי במדעי החברה או הרוח
★ נסיון בשטח החינוך הבלתי פורמלי בשנים האחרונות!
★ נסיון בעבודה עם נוער, רצוי נוער מחו"ל
★ כושר ביטוי ברמה גבוהה! בשפה האנגלית
★ גיל 40 — 25 ביום ההרשמה
★ עדיפות תינתן לבעלי משפחות
★ שהות רצופה בארץ במשך 5 השנים האחרונות
★ אזרחות ישראלית, שרות צבאי מלא, או שרות לאומי מקביל (אישורים)

התפקיד מצריך יוזמה, כושר ארגון, מנהיגות, יכולת לעבוד עם אנשים ונסיון בתחום החינוך הוא אינו שיגרתי ומהווה אתגר חינוכי ציוני

טרם היציאה לשליחות
על המועמד להמציא אישור על חופשה ללא תשלום ממקום עבודתו למשך תקופת השליחות
שאלונים וחוברות הסברה יחולקו בין 15.00 — 8.00 במשרדי
מחלקת הנוער והחלוץ:
בת"א — רח' קפלן 12 (קומה ב')
בירושלים — רח' קרן היסוד 23
כמו כן ישלחו שאלונים בדואר לפונים טלפונית לטל' 02-208577 או 02-208575
אין ההסתדרות הציונית העולמית מתחייבת לקבל הצעה כלשהי בשלב כלשהו

תחילת השליחות קיץ 1988

מודעה זו מיועדת לנשים וגברים כאחד

שיכה

★ בוגר מדעי המחשב ★ הנדסאי מחשבים
★ בוגר מדעים מדוייקים/מהנדס תעשיה וניהול/מהנדס יצור
(עם רקע בתכנות מחשבים)

קורס הכשרת מומחים לתוכנה

במסגרת הלימודים תוכשר לעבוד במרכז המחשבים של החברה
נושאי הלימוד בקורס

★ מערכת הפעלת MVS	★ תקשורת נתונים
★ תכנות מבני בקובול	★ כוחוללי יישומים
★ מסדי נתונים	★ מרכז מידע ומיחשוב מחובר

- הקורס יפתח באוק' 1987 במרכז המחשבים ויימשך כ־3 חודשים.
- שכר בסיסי ותנאים סוציאליים נלווים ינתנו במשך הקורס.

המסיימים בהצלחה ישולבו בצוותי התוכנה והפרוייקטים השונים.

מרכז המחשבים עוסק בתחומים:
- פיתוח מערכות מידע בסביבה של DB DC
- משרד ממוכן
- INFORMATION CENTER
- פרוייקטים בתחום ה־PC

מועמדים מתאימים המתבקשים לפנות בימים 7.9.87 ו־8.9.87 בשעות 8.00-15.00 למחלקת המיכון רחוב בן־גוריון 22 גבעת שמואל (בנין השופרסל)
בעת ההרשמה יש להציג תעודות, גליון ציונים, תמונה ותעודת זהות
מספר המקומות מוגבל — סודיות מובטחת

תדיראן בע"מ

השתחררת?
הצטרף לצבא הטבע

אם השתחררת זה עתה מהצבא,
אהבת הטבע והארץ מדריכה אותך,
הינך רואה בחינוך ענין ואתגר,
יש לך גישה לילדים ולנוער,
כושר ביטוי טוב בעל פה, יכולת מנהיגות
ויכולת הסתגלות לעבודת צוות -

החברה להגנת הטבע מחפשת אותך.

בבתי ספר שדה: גולן, הר מירון,
אלון תבור, מעלה אפרים,
מעגן מיכאל, הר גילה וחצבה —

מחכה לך עבודת הדרכה.

המתקבלים יעברו קורס הכשרה
ויתחייבו לעבודה של שנתיים.
כל שעליך לעשות הוא לפנות למח' כ"א
טל. 03-375063 שלוחה 240 לרבי
בימים א'-ד' 08.00-10.00.

החברה להגנת הטבע

למפעל גריסה ומחצבות
דרוש

מנהל מפעל

הכישורים הדרושים:
★ אדם דינמי בעל יוזמה ויכולת לניהול מפעל.
★ הכרחי בעל ידע ונסיון טכני וניהולי.
★ גיל עד 45.

מועמדים רציניים יפנו בכתב יד, בצרוף קורות חיים, גיל ונסיון לת.ד. 16370 תל אביב 61163
סודיות תשמר בקפדנות

דרושים: **מפעילי מחשב ג'י.סי.בי.**
רצוי בנוסף באזור דרום או הסביבה לעבודה באזור נגב
06-331674 06-333595

מעוז
חברה לביטוח בע"מ

אם ברצונך להצליח עשה החלטה בטוחה

חברת מעוז, חברת ביטוח בתנופה, מקבוצת הביטוח של בל"ל מחפשת מועמדים רציניים מגיל 24 ומעלה בעלי השכלה של 12 שנות לימוד לפחות.
אנו נכשיר אותך בקורס ליעוץ פנסיוני, בטוח חיים ובטוח כללי.
נסייע לך לעמוד במבחני רשוי מתמחה של משרד האוצר ובהבטחת הכנסה בשלבים הראשונים של עבודתך כסוכן החברה. נעזור לך להגשים קריירה עצמאית.

טלפן לניצה: 03-647293.

ביטוח חיים עושים ב' **מעוז**

אנחנו חברה תעשייתית גדולה ודינמית ודרושים לנו

מנהל/ת מכירות איזורי/ת
(משרה מספר 628)

★ בעל/ת נסיון עשיר במכירת מוצרי צריכה ושיווקם
★ דינמי/ת ובעל/ת מרץ
★ בעל/ת כושר ניהולי ויכולת להפעיל צוות עובדים מגוון
★ בעל/ת יחסי ציבור מעולים

טכנולוג/ית מזון
(משרה מספר 624)

★ בעל/ת נסיון בתעשיה וכושר מחקר ופיתוח
★ בעל/ת יכולת לפקח על תהליכי ייצור
★ דינמי/ת ונמרץ/נמרצת ונכונות להשקיע בעבודה

שתי המשרות מלאות ובגוש־דן

נא לפנות בצירוף קורות חיים לת.ד. 3538 קרית־אריה פתח־תקוה 49517 ולציין ע"ג המעטפה את מספר המשרה המבוקשת.

לחברת ביטוח בת"א
דרוש/ה

פקיד/ה למחלקת תביעות ביטוח משנה

עם סוג או נסיון בהנהח"ש וידיעת השפה האנגלית
תנאים טובים

לפנות בכתב יד ולציין משכורת מבוקשת לת.ד. 31848 תל־אביב 61316

מזכיר/ה מעולה

בעלת נסיון שפת אם אנגלית וידע טוב בעברית כולל הדפסה בשתי השפות.
יעקב בן אברהם, מורדי הגטאות 22/4 החבצלת מיקוד 78484

לחברה בת"א
דרושים/דרושות

1. מנהל/ת חשבונות
סוג 3 עם נסיון של 3 שנים לפחות, עם ידע בהפעלת מחשב. למשרה מלאה.

2. קלדנית
עם ידע בהוראה והכנת במערכת ממוחשבת, עדיפות למפעילות מסוף ב.ג.מ. למשרה מלאה.

נא להתקשר ביום א' 6/9/1987 משעה 10.00 עד 14.00 לטלפון 03-333517

חוק הזדמנויות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המעבידים צפויים לעונש על פי החוק.

מכללת בית ברל
דרוש

עובד למעבדה לטכנולוגיה בחינוך במשרה מלאה

תחילת העבודה מיידית.

הכישורים הדרושים:
★ הכרת המיכשור האורקולי: שימוש והפעלה (כולל וידאו) ויכולת הדרכה.
★ הבנה באלקטרוניקה ויכולת לבצע תיקונים קלים במכשירים.

העבודה בשעות גמישות, בוקר ו/או אחה"צ

המעוניינים, העונים בדרישות הנ"ל מתבקשים לפנות לקביעת ראיון למכללת בית ברל. המעבדה לטכנולוגיה 052-26181 קו פנימי 17.

קופת חולים מכבי

דרושים

1. **רופאים עצמאיים בכל המקצועות**
לקביעת ראיון נא להתקשר עם הרופא המחוזי ד"ר לבון בטל: 03-292911
2. **אחיות מוסמכות**
למשרות שלמות או חלקיות.
3. **עובדי מעבדה רפואית**
למשרות שלמות או חלקיות.
לקביעת ראיון נא להתקשר בטל: 03-201599 לגב' אהובה ברנר.
4. **מזכירות רפואיות**
משרה מלאה ו/או חלקית לעבודה בשעות הבוקר ו/או אחה"צ למרפאות מיעצות של הקופה בתל-אביב (התפתחות הילד, נסטרו, פריון).
5. **אחיות**
2 אחיות למשרה מלאה או חלקית לעבודה בשעות הבוקר ואחה"צ למרפאות מיעצות של הקופה בתל-אביב (נסטרו, פריון).
6. **מרפאים בעיסוק**
למכון התפתחות הילד בתל-אביב.
7. **קלינאי תקשורת**
למכון התפתחות הילד בתל-אביב.
8. **פיזיותרפיסטים**
למכון התפתחות הילד בתל-אביב.
9. **דיאטנית**
משרה חלקית למרפאה גסטרואנטרולוגית בת"א
המעוניינים יגישו מועמדות בצירוף תולדות חיים ותעודות לת.ד. 4026 תל-אביב
ברור פרטים בטלפון: גב' מדלן קידר 03-292911 שלוחה 239 או 247.
10. **אחים/יות מוסמכים/ות**
בחצי משרה בדימונה, אופקים ונתיבות.
על המעוניינים לפנות טלפונית לגב' זהבה גביש טל: 057-35858 או 057-92088
11. **מנהל/ת חשבונות**
- יכולת עבודה עצמאית
- סוג ג' ומעלה
- ידע בהנהלת חשבונות ממוחשבת
- נסיון של 7 שנים.
- מקום העבודה: תל-אביב
נא לפנות טלפונית 03-292911 למר גבעתי.
12. **מרכזנית**
- נסיון בעבודה במרכזיה גדולה (תדקס 78459)
- שעות העבודה: 07.30-15.00
- מקום העבודה: תל-אביב
נא לפנות טלפונית 03-292911 לגב' מלכה
13. **מחסנאי**
- השכלה תיכונית
- רצוי נסיון של 3 שנים בעבודה כאפסנאי בחיל הרפואה
- ידיעת שפה לועזית - חובה
לפנות טלפונית 03-288145 לנחמה צרפתי.

כלל מוצרי בטון -
כלל מערכות בניה
דרושים

1. **מהנדס קונסטרוקציות**
עם נסיון בתיכנון אלמנטים טרומיים דרוכים
2. **טכנולוג - הנדסאי - טכנאי בטונים**
3. **חשב כמויות**
4. **מחסנאי**
5. **מבקר איכות - הנדסאי/טכנאי**
עם נסיון בענף הבניה
6. **תיקונצ'יקים**

מועמדים בעלי נסיון מוכח בענף הבניה יפנו בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד. 285 פרדס-חנה מיקוד 37101

כ"ג יורדי הסירה
בית"ס לקציני ים עכו
ת.ד. 2066, עכו, טל' 04-916166-7

לביה"ס
דרוש:
מדריך חינוכי

- **הכישורים הדרושים:**
1. בוגר קורס חינוך והדרכה או לימודים אקדמאים או קצין צעיר יוצא צה"ל.
2. נסיון מעשי בהדרכת נוער.
- על המעוניינים לפנות למזכירות ביה"ס.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה. אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

לעבודה בטחונית
בחו"ל דרושים
קציני מילואים

נתונים נדרשים:
★ גילאי 22-32
★ שירות מלא ביחידות שדה כלוחמים ומפקדים.
★ ידיעה טובה בשפה האנגלית ו/או בשפות אירופיות אחרות.
★ השכלה תיכונית מלאה לפחות.
★ כושר גופני טוב ובריאות תקינה.

המתאימים יצאו עם משפחותיהם לשליחות בת שנתיים-שלוש בחו"ל.

המעוניינים העומדים בכל הדרישות לעיל יפנו בכתב לת.ד. 39350 ת"א מיקוד 61392 עבור י.ד. בצרוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.

- פונים מתאימים ייענו -

רשות הנמלים בישראל

הודעה על משרה פנויה
תואר המשרה:
כלכלן סטטיסטיקן

מכרז מס': 6/87.
הדרגה: 6-8 בדירוג המח"ר, י"ד-ט"ז בדירוג המינהלי.
היחידה: נמל אשדוד.
מקום העבודה: נמל אשדוד.
דרישות המשרה: השכלה אקדמאית בתחומי הכלכלה ו/או סטטיסטיקה. הכרת כלכלת המשק הישראלי, נסיון של שנתיים לפחות ככלכלן. הכרת מערכות מחשב. הצגת נתונים סטטיסטיים וניתוחם והסקת משמעויות. ידיעת השפה העברית על בוריה וידיעת השפה האנגלית.

• **בדבר פרטים נוספים** נא לפנות לכח-אדם ברשות הנמלים, דרך פתח-תקוה 74 תל-אביב. טל. 03-5121974. פניות בכתב יש לשגר לת.ד. 20121 מיקוד 61201. בצירוף קורות חיים בכתב יד והמלצות לא יאוחר מיום 15.9.87.

לקיבוץ ארז דרושה
אחות מוסמכת
עדיפה בעלת נסיון קיבוצי ו/או קהילתי.
כניסה לעבודה - מיידית.
נא לפנות לעירית בטלפון 051-801184 ,051-801222,
לפנות לאורי בטלפון 051-801192

המוסד
לביטוח לאומי
דרוש עורך-דין
לעבודה בתל-אביב, בבאר-שבע ובחיפה

הכישורים הנדרשים: רישיון ישראלי לעריכת-דין: נסיון בהופעה בבתי-משפט.
הדרגה תיקבע לפי כישורי המועמד.
העבודה כרוכה בנסיעות.

את הבקשות יש למסור, בצירוף תעודות, למוסד לביטוח לאומי, מחלקת כוח-אדם, שד' ויצמן 13 ירושלים 91909, בטופס בקשה למשרה פנויה (מדף 2115) עד 15 בספטמבר 1987.

לחברת מליס קייטרינג בע"מ
דרושים:
1. **שף למטבח** (500 סועדים)
נסיון מוכח (5 שנים לפחות).
2. **שף למסעדה**
(נסיון מוכח - 5 שנים לפחות)
3. **מגישות לחדר אוכל**
4. **עובדי נקיון**
לפנות לטלפון: 052-544595
תנאי שכר טובים למתאימים.

לג.ג. אולמני ישראל בע"מ
דרושים:
1. **מזכירה מנוסה**
דוברת אנגלית ועברית על בוריין + הדפסה.
ליום עבודה מלא.
2. **שליח** עם רשיון לטוסטוס.
טל. (03)290833
לפנות לשירה.

ל"קומקום" (פאב - קפה - מסעדה)
דרוש
טבח - שף
נסיון של 3 שנים לפחות.
- העבודה במשמרות -
טל. 03-447297
03-448593
(לצביקה)

למפעל ותיק ומבוסס בענף המזון דרושים:
נציגי מכירות
לאזור תל-אביב וגוש דן
לאזור חיפה והצפון.
★ לתפקיד עצמאי בעל אתגר רב כשבצידו אפשרות להכנסה נאה הכוללת משכורת בסיס + עמלות + אחזקת רכב.
★ נדרש נסיון במכירות, כושר ניהול מו"מ, חוש מסחרי מפותח, גיל מעל 25 ורכב.
נא לפנות בכתב יד בפרוט קורות חיים ונסיון בעבודה לת.ד. 500, נס-ציונה.

בחברה מסחרית בת"א
דרוש/ה
בחור/ה
לאחר שרות צבאי בעל/ת השכלה תיכונית
לעבודות משרד כלליות והפעלת מחשב
(אין צורך בנסיון קודם)
נא לפנות בכתב-יד בפירוט קורות חיים
לת.ד. 2705 רמת-גן
מיקוד 52126
ולציין ע"ג המעטפה
עבור פקיד

משרד מבקר המדינה
מכרז פומבי 1/87

דרושים מועמדים למשרות פנויות ביחידות המשרד בירושלים, בתל-אביב ובחיפה

דרושים עובדים לתפקידי ביקורת

1. בעלי השכלה גבוהה מושלמת באחד התחומים: כלכלה, חשבונאות, מדעי מחשב, מינהל עסקים.
2. בעלי השכלה גבוהה מושלמת שהם בעלי רשיון רואה חשבון או שהם בעלי הכשרה בניתוח מערכות עמ"א או בנושאי מחשב בהיקף של 400 שעות לימוד לפחות.
3. בעלי השכלה גבוהה מושלמת באחד התחומים: מדעי המדינה, משפטים, מינהל ציבורי, סטטיסטיקה, הנדסת בניין, הנדסת ניהול.
4. בעלי השכלה גבוהה מושלמת שהם בעלי הכשרה בנושאי ביקורת בהיקף של 400 שעות לימוד לפחות או שהם בעלי נסיון מעשי מוכח של 5 שנים לפחות בתפקידי ביקורת או בתפקידים שבהם רכשו ידע ונסיון מעשי במינהל, ארגון ומשק של מערכת גדולה.

לתפקיד של עוזר ביחידה לעריכת כתבי המשרד דרוש עובד בעל נסיון והתמצאות בעריכת חומר כתוב ובניסוח, במיוחד בתחומים הקשורים במינהל ציבורי, בכלכלה ובמינהל כספי; על העובד להיות בעל השכלה כמפורט למעלה או בעל השכלה אקדמית מושלמת במדעי הרוח (רצוי בלשון ובספרות עברית).

למילוי תפקידי ביקורת נדרשת התמצאות טובה במינהל הציבורי ובעניינים משקיים; כושר ניתוח; יוזמה וכושר שפיטה; כושר ליצור מגע נאות עם גופים רשמיים; כושר הבעה בכתב ובעל פה בשפה העברית ושליטה בשפה נוספת - רצוי אנגלית - עד כדי שימוש בספרות וחומר מקצועי, הדרוש לצורך הביקורת.

המשרות הן בדרגות 4-5, 5-6, 6-7, 7-8 ו-8-7 של הדירוג המקצועי לעובדי ביקורת המדינה, והמשכורת משולמת עפ"י סולם השכר המיוחד לעובדי ביקורת המדינה. דרגתו של מי שיימצא כשיר לעבודה תיקבע בהתחשב, בין היתר, בנסיונו וברמת השכלתו. במשרות הביקורת תינתן עדיפות לבעלי השכלה המפורטים בסעיפים 1 ו-2 לעיל.

לצורך מילוי התפקידים עשויים העובדים להידרש לעבוד בשעות עבודה לא מקובלות ובשעות נוספות וכן עשויה העבודה להיות כרוכה בנסיעות מחוץ למקום העבודה.

כל מקום שמוזכר מועמד בלשון זכר הכוונה גם לנקבה. תינתן הזדמנות שווה לאישה ולגבר בעלי כישורים מתאימים להתמודד על אותה משרה.

המעוניין להתקבל למשרה מהמשרות המוכרזות, ימלא בשני עותקים "טופס בקשה למשרה פנויה", אותו ניתן לקבל בלשכות המחוזיות של משרד מבקר המדינה בירושלים, בתל-אביב ובחיפה ובכל משרדי הדואר בארץ.

את הבקשות יש לשלוח למשרד מבקר המדינה, הממונה על המינהל, ת.ד. 1081, ירושלים 91-010.

לבקשה יצורפו: העתקים מאושרים של תעודות המוכיחות, שמגיש הבקשה הוא בעל השכלה כנדרש במכרז ואישורים על נסיונו בעבודה מקצועית; קורות חיים בכתב ידו של מגיש הבקשה; וכן תמונתו שצולמה בשנה האחרונה.

עובד מדינה, המציג את מועמדותו למכרז, יעביר העתק נוסף של הטופס "בקשה למשרה פנויה" באמצעות הממונים עליו במשרד בו הוא עובד.

מי שנמצא בשירות בצה"ל בתקופה הנקובה להגשת הבקשות, רשאי להגיש מועמדות גם במכתב רגיל, ולאו דווקא בטופס הנ"ל, ובו יציין בקצרה פרטים אישיים, השכלה ונסיון.

תאריך האחרון להגשת הבקשות: ד' תשרי תשמ"ח (27.9.87).

פרטים נוספים ניתן לקבל במינהל כח אדם של משרד מבקר המדינה, **רחוב רש"י 66, ירושלים, טלפון 02-237111.**

הערה: בחלק ממשרות הביקורת הפנויות ובמשרת עוזר ביחידה לעריכה מועסקים עובדים על פי חוזה מיוחד. עובדים אלה רשאים לחשתתף במכרז, אך העסקתם בחוזה אינה מקנה להם כל עדיפות על שאר המועמדים.

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
מכרז 17/87
שם המשרה: מפקח בטיחות
במחלקת כח אדם - יחידת הבטיחות.

תאור התפקיד:
א. טיפול מקיף בנושא הרעלים.
ב. רישום סיכונים במבנים.
ג. אחריות על נושא כיבוי אש.
הכישורים הדרושים:
א. הנדסאי/טכנאי כימי עם נסיון מוכח של 3 שנים.
ב. שליטה מלאה באנגלית.
הדרגה:
5-8 בדירוג הנדסאים, או דרגות מקבילות בדירוג רלוונטי.

פניות בכתב יד בצירוף קורות חיים יש לשלוח למחלקת כח-אדם אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, ת.ד. 653 באר-שבע עד לתאריך 14/9/87 ולציין מס' מכרז.

דרוש
מרכז משק/גזבר
למושב עין-הבשור
רצוי עם נסיון קודם
פרטים בכתב: מושב עין-הבשור
מיקוד 85405

לתעשיה הצבאית
באזור המרכז
דרושים
למחלקה לניסויי שדה

1-87 חיילי חת"ם -
א) קצינים במקצועות קע"ת, ק"נא ומ"סול
ב) מפקדי תומ"ת

2-87 חיילי שריון -
מפקדי צוות טנקין (מט"ק)

3-87 חיילי הנדסה -
משקי"ים וקצינים בעלי ניסיון בסלוק פצצות

המעוניינים מתבקשים להתקשר בימים א-ה לטלפונים 03-479220 03-5426553 לקביעת מועד לראיון, או לפנות בכתב בפירוט נסיון ובציון המשרה המבוקשת, ליחידת התעסוקה ת.ד. 1044, רמת-השרון מיקוד 47100. נא לציין מס' תעודת זהות.

התעשיה הצבאית

דרושים/ות
עובדים/ות סוציאליים/ות
לעבודה טפולית מעניינת באזור ת"א והמרכז
עם הדרכה מקצועית צמודה
לפנות בשעות 8.30 - 13.00 לטלפון 03-820436.

השמירה
סניף עפולה
דרוש
מפקח איזורי

הכישורים הדרושים
★ עבר ליאור ב"ג ★ גיל 35-25 ★ 12 שנות לימוד ★ רשיון נהיגה ★ עבר ביקורתי, יוזמה ★ ניסיון בניהול צוות עובדים ★ כושר ניהול מו"מ ★ נכונות לעבודה רבה ובלתי שגרתית ★ מגורים בעפולה והסביבה או בית שאן
תנאים טובים למועמד המתאים.
יש לפנות בכתב יד תוך פירוט קורות החיים לת.ד. 2054 עפולה 18120 ולציין מספר טלפון
רק פונים מתאימים יענו
סודיות מובטחת

אגף מיון והשמה
פילת

עבור לקוח שלנו
חברה תעשייתית גדולה בענף המתכת, המובילה בתחומה וממוקמת בגוש-דן

אנו מחפשים
מכונאים

לתפעול ואחזקת קווי ייצור אוטומטיים.

העבודה בשלוש משמרות, 5 ימים בשבוע.
החברה מעניקה תנאים סוציאליים משופרים, מסלול הכשרה מקצועית, מסלול קידום, הסעות, ארוחות ועוד.

הדרישות:
★ בוגרי 12 שנות לימוד בבתי ספר מקצועיים במגמות מתכת מכונאות וכו'.
★ נכונות לעבודה בשלוש משמרות.
★ מקום מגורים בין חדרה בצפון לראשל"צ בדרום.
★ יועדפו בעלי נסיון טכני קודם בתעשייה או בצה"ל.

מועמדים העונים לדרישות יפנו החל מיום א' לטלפון 334191, או יכתבו לכתובת: פילת בע"מ, דרך פתח-תקוה 114, תל-אביב, מיקוד 67012 (נא לציין על המעטפה מס' משרה 4060) או יבואו בין השעות 08.30-12.00 לכתובת הנ"ל.

סודיות תישמר בקפידה.

חברה נטשלתית-עירונית לשיקום הדיור בתל-אביב יפו בע"מ

"חלמיש"

לחברת חלמיש
דרושים

1. **ע/מנהל פרוייקט**
ברת האצ"ל
השכלה תיכונית מלאה
לאחר שירות בצה"ל
נסיון במגע עם קהל
2. **ע/מנהל פרוייקט**
בשכ' עג'מי
השכלה תיכונית מלאה
לאחר שירות בצה"ל
נסיון בנוגע עם קהל
ידע בערבית מדוברת
רצוי מגורים באיזור
3. **מזכירת פרוייקט**
לשכ' עג'מי
השכלה תיכונית
לאחר שירות בצה"ל
ידע בסיסי בערבית
ידע בהדפסה

המועמדים המתאימים מתבקשים לפנות בכתב יד ולפרט קורות חיים ונסיון קודם, לת.ד. 8313 ת"א למנהל כח אדם - סודיות מובטחת.

למוסד ממלכתי
דרוש
נהג

הנתונים הדרושים:
★ לאחר שרות מלא בצה"ל כנהג (רשיון ב').
★ בריאות תקינה.
★ גילאי 21-24.
★ תושב כפר-סבא או רעננה.
עדיפות תינתן לבוגרי 12 שנות לימוד בעלי רקע טכני.
מועמדים מתאימים העונים לדרישות לעיל יפנו בכתב לת.ד. 39888 ת"א (מיקוד 61398), עבור דפנה ויציינו קורות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.
פונים מתאימים ייענו.

לחברת פרסום בת"א דרושים
★ מעצב/ת
★ ביצועיסט/ית
על המעוניינים להיות בעלי נסיון של שנתיים לפחות במשרד פרסום
שכר עד 3,000 ש"ח
טל' 03-252711 סודיות מובטחת

מהפיכה בגיוס כח אדם

התוכנית החדשה של "אתגר" - השמת כח אדם" מציגה כל דורש עבודה בפני אלפי מעסיקים ברחבי הארץ.
התוכנית מונעת בזבוז זמן לאיתור משרה, מבטלת את הצורך בקיום ראיונות חוזרים ושמה קץ להוצאות על פרסום יקר של המעסיקים.
יש בתוכניות מיזוג אינטרסים חיוני למעסיק ולדורש העבודה.

כתוב אל: "אתגר" - השמת כח אדם"
ת.ד. 47075 תל-אביב 61116

תמורת כה מעט תקבל כה הרבה.

למפעל אלקטרוניקה במרכז הארץ
דרוש
מהנדס אלקטרוניקה
בעל נסיון של 3-4 שנים
בתכנות זמן אמת.
דרושה ידיעת שפת ASSEMBLER
וכן ידיעת שפת C או פסקל.
התמצאות בתוכנה וחמרה של מחשב IBM-AT הכרחית.
נא לפנות בכתב-יד בצרוף קורות חיים ופירוט נסיון מקצועי לת.ד. 3222 פתח-תקוה 49 517
סודיות מובטחת

המועצה המקומית אריאל
ד.נ. אפרים, מיקוד 44824
טלפון 03-9366077
דרוש/ה
קצין בטחון

תיאור התפקיד: ניהול מחלקת הבטחון, טיפול בבעיות הבטחון השוטף של הישוב, אחריות למערך שרותי החרום, קב"ט אזורי למוסדות חינוך, קיום מערכת עבודה עם מערכות הבטחון הפועלות באזור ועם גורמי המינהל האזרחי, קיום מערכת קשרים עם המנהיגות הכפרית המקומית, נכונות לעבודה בשעות בלתי שגרתיות.

הכישורים הדרושים: בוגר 12 שנות לימוד לפחות, יוצא יחידה קרבית אחרי שרות כתפקיד פיקודי, נסיון בארגון ובמינהל, יכולת לקיים יחסי אנוש נאותים
היקף המשרה: מלאה.
הערה: המועמדים יצטרכו להיבחן מבחנים פסיכוטכניים המועמד אשר ייבחר חייב להיות תושב אריאל.
את הפניות יש להגיש בכתב לראש המועצה המקומית עד יום שישי, 18.9.87.

רון נחמן,
ראש המועצה

למפעל חדשני
באזור התעשיה ראשל"צ
דרושה
אשת שיווק
לשיווק מוצרים יחודיים
מועמדות אינטליגנטיות מוכשרות שאפתניות
בעלות יחסי אנוש טובים והופעה מרשימה
תתבקשנה לתיאום ראיון של 03-9616357/8

המוסד
לביטוח
לאומי
דרוש עורך-דין
לעבודה במשרד הראשי בירושלים
הכישורים הנדרשים: רישיון ישראלי לעריכת-דין: ניסיון של שנה בעבודה מעשית (חוץ מזמן ההתמחות).
תיאור התפקיד: ניסוח ועריכת חוקים, תקנות ונהלים בענייני הביטוח הלאומי; מתן ייעוץ שוטף לאנשים במוסד לביטוח לאומי בנושאים המשפטיים של עבודתם; הופעות בבתי-הדין לעבודה ובבתי-משפט.
הדרגה תיקבע לפי כישורי המועמד.
את הבקשות יש למסור, בצירוף תעודות, למוסד לביטוח לאומי, מחלקת כוח-אדם, שד' ויצמן 13 ירושלים 91909, בטופס בקשה למשרה פנויה (מדף 2115) עד 15 בספטמבר 1987.

לצהלון מוסד גריאטרי
דרושים/ות

1. **רכזת מחלקת תשושי נפש**
בוגרת מדעי התנהגות או עבודה סוציאלית לחצי משרה
2. **מורים/ות למלאכה או מדריכי אמנות**
לחצי משרה
3. **אחים/ות מוסמכים/ות מעשיים/ות**
4. **כוחות עזר**
5. **עובדי נקיון**
6. **פיזיותרפיסט/ית**
7. **מרפא בעיסוק**
8. **טיפול בקשיש וסביבתו**
9. **עובדי מכבסה**

בדבר פרטים נא לפנות לחנה
טלפון: 03-810722 משעה 08.00 - 13.00.

למפעל תעשייתי
דרושים

1. **מהנדס כימאי**
למחקר ופיתוח בעל נסיון של שנים רבות בענף הפלסטיקה.
2. **מהנדס מכונות**
למח' מו"פ בעל נסיון בענף הפלסטיקה וחומרים מרוכבים.
★ 5 ימי עבודה בשבוע
★ תנאים טובים למתאימים
נא לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים ונסיון אל ת.ד. 36236 תל-אביב

נאות הכיכר
דרוש/ה
Tour Operator
לתיירות נכנסת
צעיר/ה, נמרץ ואחראי
לעבודה מרתקת ובלתי שגרתית
ידיעת קשפות עברית-אנגלית על בוריין (ידע בהדפסה)
שפות נוספות יתרון
לעבודה בירושלים
לתאום פגישה לפנות לאורן 02-636494
בשבת בין 10.00-12.00 03-941391